BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ KÜLTÜR YAYINI

1 MAYIS 2020

Bütün Dünya

192297 SAYI: 2020 / 05 FİYATI: 9 TL.

MAYIS 2020

19 Mayıs Ulusal Egemenliğin Başladığı Gün

Kutlu Olsun

Yahya Aksoy'un yazısı 27. sayfada

Başkent Üniversitesi'nde Organ Bağışına Dini Bakış Sempozyumu Düzenlendi

Yahya Aksoy: **Atatürk Gençlik ve Gelecek** Sfc 27

Kaya Boztepe: **Devlet Adamı** Sfc 10

Cengiz Özakıncı: Dersim'de Zehirli Gaz Suçlamalarını Çürüten **Amerikan Arşiv Belgeleri** Sfc 44

Ömer Dedeoğlu: **Atatürk ve Ekonomi** Sfc 16

Ögüt Yazman: **Corona Salgını ve Sonrası** Sfc 63

Necef Uğurlu: **Felaketler Sonrası ve Her Gecenin Sabahı** Sfc 68

Tekin Özertem: **Decameron**

Yıl 1915.
Osmanlı bir yıldır Birinci Dünya Savaşı'nda.
Otuz beşinci Osmanlı padişahı Sultan Mehmet Reşat.
Doğu illerimiz Rus tehdidi ve işgali altında.
Ermeni çeteciler dehşet saçıyor. Tecavüz, işkence, kırım ve kıyım…
Erzincan'da, 13 yaşında ikiz kızlar Safiye ile Nafiye: Ana babaları ölmüş, genççcik amcaları ve ebelik yapan babaanneleri ile birlikte savaşın yoksul ve ürkütücü havasını soluyarak yaşamaya çalışıyorlar. Ata binebilmek, atla gezebilmek en büyük düşleri. Bir gün biniyorlar, daha doğrusu bindiriliyorlar; bir daha da onları gören olmuyor.
Leman: Aynı kentte ama onlardan daha varlıklı bir ailenin kızı. İki ağabeyi cephelerde. Biri Sarıkamış'ta telef olmuştur ama henüz haberleri yok. Babasını kaybedişinin ardından ana kız konakta yalnız kalırlar. Ruslar kenti işgal ettiğinde subaylardan birkaçı da onların konağında kalmaya başlar. Leman içlerinden birine tutulacak ve korkunç sonuna doğru ilerleyecektir.

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ KÜLTÜR YAYINI

1 MAYIS 2020

Bütün Dünya 2000

Başkent Üniversitesi Adına Sahibi:
Prof. Dr. Mehmet Haberal

Anısal Yönetmen:
Mete Akyol

Yayın Genel Yönetmeni:
Ufuk Akyol

Görsel Yönetmen ve Yayın Genel Yönetmeni Yardımcısı:
Turgut Keskin

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:
Gülçin Orkut Akyol

Teknik Yapım Yönetmeni:
Faruk Güney

Yayın Danışmanı:
Yaşar Öztürk

Türk Dili Danışmanı:
Haydar Göfer

Eğitim Danışmanı:
Dr. Fatma Ataman

Düzeltme Sorumlusu:
Nükhet Alicikoğlu

Abone Servisi:
Hatice Taygan

Başkent Üniversitesi'nin bir kültür hizmeti olan Bütün Dünya 2000, Başkent Üniversitesi kuruluşlarından Aköm Reklamcılık, Danışmanlık ve Yayıncılık Ajansı Sanayi ve Ticaret A.Ş.'nin 1. Cadde No: 77, Bahçelievler, Ankara adresinde hazırlanmıştır.

Seçiciler Kurulu:
Prof. Dr. Nevzat Bilgin *(Anısal Başkan)*
Prof. Dr. Ahmet Mumcu
Prof. Dr. Solmaz Doğanca
Prof. Dr. Sevil Öksüz
Prof. Dr. Ender Varinlioğlu,
Prof. Dr. Okay Eroskay
Prof. Dr. Fuat Çelebioğlu,
Prof. Dr. Sedefhan Oğuz,
Prof. Dr. Levent Peşkircioğlu,
Kaya Karan, İlhan Banguoğlu,
Ahmet Aydede, Ertan Karasu, Manuel Bilos

Sürekli Yazarlar:
Yahya Aksoy, Yücel Aksoy, A. Erdem Akyüz, Sabriye Aşır, Nuray Bartoschek, Kaya Boztepe, Sedem Demir, Dr. Cihangir Dumanlı, Haluk Erdemol, Konur Ertop, Gürbüz Evren, Metin Gören, Erhan Kanyılmaz, Nilay Karatosun, Filiz Leloğlu Oskay, Cengiz Önal, Cengiz Özakıncı, Dr. Tekin Özertem, Yaşar Öztürk, Necdet Pamir, Zeki Sarıhan, Sezin San Sungunay, İzlen Şen Toker, Melek Şirin Tolga, Necef Uğurlu, Dr. Mehmet Uhri, Mehmet Ünver, Mustafa Yıldız, Berk Yüksel

Yönetim Merkezi:
10. Sokak No: 45, Bahçelievler, Ankara
Tel: (0312) 212 80 16
Faks: (0312) 212 31 33

İletişim Adresi:
Burhaniye Mah. Resmi Efendi Sk. No: 46
Altunizade, 34662 İstanbul
Tel: (0216) 422 22 67

Abone Servisi:
Tel: (0541) 725 74 11
abonebd@gmail.com

Baskı: APA Uniprint Basım Sanayi ve Ticaret A.Ş.
Hadımköy, İstanbul Cad. Ömerli Mah. No: 159
Arnavutköy, 34555 İstanbul

Dağıtım: Turkuvaz Dağıtım Pazarlama

Basım Tarihi: 27 / 04 / 2020

www.butundunya.com.tr • butundunya@butundunya.com.tr

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ KÜLTÜR YAYINI
Bütün Dünya
YIL: 21 SAYI: 263

İÇİNDEKİLER

3 **Sadece İki Düşmanımız Var!** *Dr. Ufuk Akyol*

5 Organ Bağışına Dini Bakış Sempozyumu Düzenlendi

10 **Devlet Adamı** *Kaya Boztepe*
16 **Atatürk ve Ekonomi** *Ömer Dedeoğlu*
22 **Köy Enstitülerinin Kuruluşunun 80.Yılı** *Dr. Cihangir Dumanlı*
27 **Atatürk Gençlik ve Gelecek** *Yahya Aksoy*
33 **Atatürk ve Bir Fabrika Efsanesi** *A. Erdem Akyüz*
37 **İlk Bozkır Olayı ve İzmit Mutasarrıfı'nın Aklınca Direnmesi!** *Cengiz Önal*
41 **Hakimiyeti Milliye Yazıları**
44 **Dersim'de Zehirli Gaz Suçlamalarını Çürüten Amerikan Arşiv Belgeleri** *Cengiz Özakıncı*
51 **Kurtuluş Savaşı'nda Gençlik Örgütleri** *Zeki Sarıhan*
55 **Sağlıklı Olmak Talihli Olmak** *Mete Akyol*
58 **Depreme Dayanıklılığın Sırrını Mimar Sinan Çözmüştü** *Gürbüz Evren*
63 **Corona Salgını ve Sonrası** *Dr. Öğüt Yazman*
68 **Felaketler Sonrası ve Her Gecenin Sabahı** *Necef Uğurlu*
75 **Korona Günlüğü** *Nuray Bartoschek*
79 **Dünya Sporu Can Evinden Vuruldu** *Metin Gören*
83 **Petrol Fiyatları Daha da Düşer mi?** *Necdet Pamir*
89 **Decameron** *Dr. Tekin Özertem*
93 **Ey Zaman, Geçme Dur!** *Konur Ertop*
99 **Ahmet Hikmet Müftüoğlu ve Ayşe Kız ile Vato** *Demir Aytaç*
106 **İnsani Bağlar, Dijital Bağlardan Daha Önemlidir** *Sabriye Aşır*
109 **Panama Kanalı** *Erhan Kanyılmaz*
115 **Siyasetin Teknoloji ile Sınavı** *Barbaros Eneç*
119 **Florence Nightingale** *Yaşar Öztürk*
124 **Gezmek ve Görmek** *İzlen Şen Toker*
128 **Tropikal Ada Macerası** *Mehmet Ünver*
134 **Fikret Mualla Saygı**
135 **Bogomiller** *Berk Yüksel*
142 **Cengiz Bektaş** *Sabri Kemal*
146 **Neler Olmuyor ki Dünyada** *Sezin San Sungunay*

4 *Beni Hatırlayınız*
43 *İlk Dersimiz Türkçe*
57 *Gözün Sözü*
82 *Bilginizi Denetleyin*
151 *Çözümler*
152 *Yarının Büyükleri*
154 *Bulmaca*
156 *Satranç*
158 *Bize Gönderilen Kitaplardan*
160 *Bir Fotograf Bin Sözcük*

Metematik
Dr. Ufuk Akyol

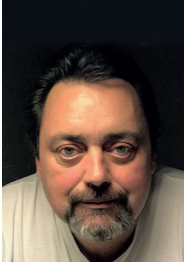

Sadece İki Düşmanımız Var!

Doğa bize, “Her şerde bir hayır vardır.” sözünü hatırlatmak istercesine ders veriyor olabilir mi bu pandemi belası ile?

Uğraştığımız tüm o günlük sorun ve sıkıntıların, kazanımlarımızın, başarılarımızın, zaferlerimizin veya uğradığımız bozgunların aslında ne denli anlamsız olduklarını göstermedi mi?

Uygarlığımızın doğayı nasıl da dize getirdiğiyle övünüp dururken, bir anda doğa bize “Uzaya gitsen ne olur? çöle yağmur yağdırsan ne? Güç benim!” demedi mi?

Tüm karşılaştığımız sorunların, düşmanların kökenine inip gerçekte ne ile uğraştığımızı hep beraber görmedik mi?

Herşeyin özünde ve kökeninde sadece iki düşmanımız var: Cehalet ve taassup.

Başka yok!

Hâlâ göremedik mi?

Bu düşmanlarla ancak hep birlikte savaşırsak galip gelebileceğimizi anlayamadık mı halen?

Ülke olarak değil, insanlık olarak beraberce savaşmamız gerektiğini öğrenemedik mi?

Hep beraber göreceğiz bu soruların cevabını...

İnsanlık olarak...

ufukakyolbd@gmail.com

ATATÜRK'ÜN BUGÜNÜ DE AYDINLATAN ÖZDEYİŞLERİ

Derleyen: GAZİ GÜDER

- *Hiçbir tutarlı kanıta dayanmayan birtakım geleneklerin, inanışların korunmasında ısrar eden milletlerin ilerlemesi çok güç olur; belki de hiç olmaz. İlerlemede geleneklerin kayıt ve şartlarını aşamayan milletler, hayatı, akla ve gerçeklere uygun olarak göremez. Onlar, hayat felsefesini geniş bir açıdan gören milletlerin egemenliği ve boyunduruğu altına girmeye mahkûmdur. (1922)*

- *Taassup cahilliğe dayanır. Bundan dolayı taassubu olan cahildir. İlim mutlaka cahilliği yener, o halde halkı aydınlatmak lazımdır. (1923)*

- *Gözlerimizi kapayıp tek başımıza yaşadığımızı düşünemeyiz. Memleketimizi bir çember içine alıp dünya ile alâkasız yaşayamayız... Aksine yükselmiş, ilerlemiş, medeni bir millet olarak medeniyet düzeyinin üzerinde yaşayacağız. Bu hayat ancak ilim ve fen ile olur. İlim ve fen nerede ise oradan olacağız ve her millet ferdinin kafasına koyacağız. İlim ve fen için kayıt ve şart yoktur. (1922)*

- *Dünyada herşey için, medeniyet için, hayat için, başarı için en gerçek yol gösterici ilimdir, fendir. İlim ve fennin dışında yol gösterici aramak gaflettir, cahilliktir, doğru yoldan sapmaktır. Yalnız ilmin ve fennin yaşadığımız her dakikadaki safhalarının gelişimini anlamak ve ilerlemeleri zamanında takip etmek şarttır. Bin, iki bin, binlerce yıl önceki ilim ve fen lisanının koyduğu kuralları, şu kadar bin yıl sonra bugün aynen uygulamaya kalkışmak elbette ilim ve fennin içinde bulunmak değildir. (1924)*

- *Başarılı olmak için aydın sınıfla halkın zihniyet ve hedefi arasında doğal bir uyum sağlamak lazımdır. Yani aydın sınıfın halka telkin edeceği idealler, halkın ruh ve vicdanından alınmış olmalıdır. (1923)*

K. Atatürk

Organ Bağışına Dini Bakış Sempozyumu Düzenlendi

Başkent Üniversitesi Kurucusu ve Dünya Organ Nakli Derneği Başkanı Prof. Dr. Mehmet Haberal, 12-13 Mart 2020 tarihlerinde Başkent Üniversitesi Bağlıca Yerleşkesi'nde düzenlenen "Ölen İnsanların Organlarının Kullanımı ve Bu Konuya Dini Bakış" başlıklı uluslararası bir sempozyuma ev sahipliği yaptı. Düzenlenen sempozyumda, farklı dinlerin temsilcileri ve bilim insanları tüm dünya toplumlarını yakından ilgilendiren ölüden organ bağışı konusundaki görüşlerini dile getirdi.

Kadavradan organ bağışının yeterli düzeyde olmaması hem ülkemizin hem de diğer pek çok ülkenin önemli sorunlarından birisi. Başkent Üniversitesi Kurucusu ve Dünya Organ Nakli Derneği Başkanı Prof. Dr. Mehmet Haberal, bu sorunun çözümüne katkıda bulunmak için geçtiğimiz ay uluslararası bir sempozyum düzenleyerek, dünyanın dört bir yanından bilim insanlarını ve din bilginlerini ülkemizde buluşturdu.

Türkiye, Avustralya, Amerika Birleşik Devletleri, Lübnan, Kuveyt, İspanya, Özbekistan, Mısır, Suriye, Hindistan, İngiltere, Kanada, Kazakistan, Azerbaycan, Rusya ve Paraguay'dan din bilginleri, bilim insanları, T.C. Sağlık Bakanlığı yetkilileri, tıp fakültesi öğrencileri ve organ nakli koordinatörlerinin katıldığı sempozyum, Başkent Üniversitesi Bağlıca Yerleşkesi'ndeki Prof. Dr. İhsan Doğramacı Konferans Salonu'nda yapılan açılış seremonisiyle başladı. Sempozyumun açış konuşmasını yapan ve tüm katılımcılara teşekkür eden Prof. Dr. Mehmet Haberal; kronik organ hastası sayısının çok, kadavradan organ bağışının ise yetersiz olduğuna dikkat çekerek, kadavradan organ bağışının önemini vurguladı. Açılış seremonisinde bir konuşma yapan Afrika Organ Nakli Derneği Başkanı Prof. Dr. Gamal Saadi, sempozyumun

Afrika Organ Nakli Derneği Başkanı Prof. Dr. Gamal Saadi

Abzal Saparbekulı ise 2014 yılında başarılı bir ameliyatla Kazakistan'da ilk kez çocuklarda ilk karaciğer nakline öncülük eden ve Kazakistan'a sağlık alanında desteklerini sürdüren Prof. Dr. Mehmet Haberal'a teşekkürlerini dile getirdi.

Sempozyumun; Prof. Dr. Mehmet Haberal, Prof. Dr. Marwan Masri ve Prof. Dr. Marcelo Cantarovich'in başkanlığını yaptığı ilk oturumunda; Avustralya'dan Prof. Dr. Jeremy Chapman, Amerika Birleşik Devletleri'nden Prof. Dr. John Fung ve Başkent Üniversitesi'nden Prof. Dr. Gökhan Moray

Sempozyumun ilk açılış oturumunda Prof. Dr. Mehmet Haberal, Prof. Dr. Marcelo Cantarovich ve Prof. Dr. Marwan Masri

son derece önemli olduğunu belirterek, hem bu organizasyon hem de Dünya Organ Nakli Derneği Başkanı olarak Afrika'da yürüttüğü çalışmalar için Prof. Dr. Haberal'a teşekkür etti.

Kazakistan Ankara Büyükelçisi ülkelerindeki kadavradan bağışları değerlendirdi.

İkinci oturumda ise Lübnan'dan Prof. Dr. Marwan Masri, Kuveyt'ten Prof. Dr. Mustafa Al-Mousawi, İspanya'dan Prof. Dr. Josep Lloveras ve Özbekistan'dan Doç. Dr. Hikmet Anvarov sunum yaptılar. Son oturumda ise Diyanet İşleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurul Üyesi Halil Kılıç ve Türk Musevileri Haham-

Avustralya'dan Prof. Dr. Jeremy Chapman, *(solda)* Amerika Birleşik Devletleri'nden Prof. Dr. John Fung *(ortada)* ve Başkent Üniversitesi'nden Prof. Dr. Gökhan Moray *(sağda)* ülkelerindeki kadavradan bağışları değerlendirdi.

16 ülkeden din bilginleri ve bilim adamlarının katıldığı sempozyumda, kadavradan organ nakillerinin artması için çözüm yolları arandı.

başılığı Dini Kurul Üyesi Rav İsak Alaluf, İslam ve Musevi dinlerinin organ bağışına bakışını değerlendirirken, her iki dinin de organ bağışına bir engel teşkil etmediğini net olarak ifade ettiler. Sempozyumun ilk gününün oturumlarının ardından din bilginleri ve bilim insanlarına Başkent Üniversitesi'nin bir milyon kitap kapasitesine sahip modern kütüphanesini gezdiren Prof. Dr. Mehmet Haberal, dünyanın dört bir yanından gelen konuklarını daha sonra akşam yemeğinde ağırladı.

"Ölen İnsanların Organlarının Kullanımı ve Bu Konuya Dini Bakış" konulu uluslararası sempozyumun ikinci gününde de İngiltere'den Mevzuat Uygulama Programı Başkanı Claire Williment, Avustralya'dan Prof. Dr. Philip O'Connell ve Prof. Dr. Gail Moloney, Mısır'dan Prof. Dr. Gamal

Sempozyumun kapanış konuşmasını yapan Prof. Dr. Mehmet Haberal, organ bağışı çağrısını yineledi ve tüm katılımcılara katkıları için teşekkür etti.

Sempozyumun sonunda, dünyanın dört bir yanından gelen bilim insanları, din adamları ve her biri kendi alanında uzman olan konuşmacılar birlikte anı fotoğrafı çektirdiler.

Saadi, Suriye'den Prof. Dr. Bassam Saeed ve Hindistan'dan Prof. Dr. Vivek Kute ve Prof. Dr. Jai Prakash, ülkelerindeki kadavradan bağışları değerlendirdi. Prof. Dr. Mehmet Haberal ve konuklar da soru ve görüşleriyle sunumlara katkı verdi.

Sempozyumun sonunda düzenlenen ve TV'den canlı olarak yayınlanan "Transplantasyon ve Din" konulu panelin başkanlığını Kanada'dan Prof. Dr. Marcelo Cantarovich ile ABD'den Prof. Dr. Medhat Askar yaptı. Sempozyumda ayrıca gazeteci Mustafa Balbay konunun medya boyutunu değerlendirdi, Pınar Ayhan ise sanatçı bakış açısıyla görüşlerini paylaştı. **Diyanet İşleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı Halil Kılıç da, İslam dininin organ nakline bakışını anlattı ve İslam dininin organ nakline bir engel teşkil etmediğini bir kez daha vurguladı.**

Prof. Dr. Marcelo Cantarovich ve Prof. Dr. Mehmet Haberal, 2006 yılında 10 yaşındayken, annesi Filiz Başoğlu'ndan nakledilen karaciğerle yaşama tutunan İrem Başoğlu ile birlikte.

16 ülkeden din bilginleri ve bilim adamlarının katıldığı, kadavradan organ nakillerinin artması için çözüm yollarının arandığı uluslararası sempozyumun sonunda kapanış konuşmasını yapan Prof. Dr. Mehmet Haberal, organ bağışı çağrısını yineledi ve katılımcılara teşekkür etti.

Gençliğin Dünyası

Kaya Boztepe

Devlet

Dolmabahçe açıklarında İngiliz zırhlıları toplarını saraya doğru çevirmiş bekliyorlardı. Türk'ün bayrağı yoktu hiç bir yerde. Her yer İngiliz, Yunan, İtalyan ve Fransız bayraklarıyla süslenmişti.

Adamı

4 Şubat 1919 tarihinde Alemdar gazetesinin yazarlarından Refii Cevat, Mustafa Kemal Paşa ile Şişli'deki evinde bir görüşme yaparlar. Tam sorularını bitirip veda etmek üzere ayağa kalkarken Mustafa Kemal *"Sorularınız bitti mi?"* diye sorar. Bitti cevabını alınca *"Bu vatan içine düştüğü bu felaketten nasıl kurtarılır, istiklaline nasıl kavuşturulur şeklinde bir soru sormanızı beklerdim."* der.

Refii Cevat şaşırır, "Af buyurunuz Paşa hazretleri, bugün içinde bulunduğumuz bu şartlardan bu vatanın kurtulmasını en uzak ihtimalle dahi mümkün görmediğim için böyle bir soru sormadım" der.

Paşa çakmak gözlerini devirir, *"Siz gene de böyle bir soru sormuş olunuz, ben de cevabımı vereyim."* der.

O zamanlar inanılmaz ve imkânsız görünen ancak tüm söylemlerini gerçekleştiren Atatürk'ün analiz ettiği dış politika harfiyen doğrudur. Dinamiktir, gözü pek, ataktır ama maceracı değildir. *"Biz kendimizi bilen kimseleriz, olmayacak isteklerimiz yoktur."* diyen Atatürk gerçekçidir. Dış politika hedeflerimizi ulusal gücümüzle sınırlı tutmuştur. Diyaloglara her zaman açık kalmış, çok iyi bildiği tarihten dersler çıkartarak gelecek için çok doğru öngörülerde bulunmuştur. II. Dünya Savaşı'nın çıkacağını, böyle bir savaşın sonuçlarını tahmin etmiş, "Yurtta sulh, cihanda sulh" ilkesiyle savaşı hayatî zorunluluk olmadıkça reddetmiştir.

Mudanya'da anlaşma imzalanırken iki manga askere üzerinde kan lekesi, yırtığı, söküğü olmayan üniforma, ayaklarına bir örnek bot

bulamayan, Lozan'a giderken giyecek bir takım elbisesi olmayanların kurduğu bu Cumhuriyet'in hikayeleri bitmez.

Lozan imzalandı. Bir yandan enkaz halindeki ülkeyi inşa etmeye, eğitimden adalete, ziraatten sanayiye kadar ülkeyi inşa etmeye çalışan Türkiye, komşularla ve ülkelerle dostluk nasıl olurun dersini de vermeye başlamıştı.

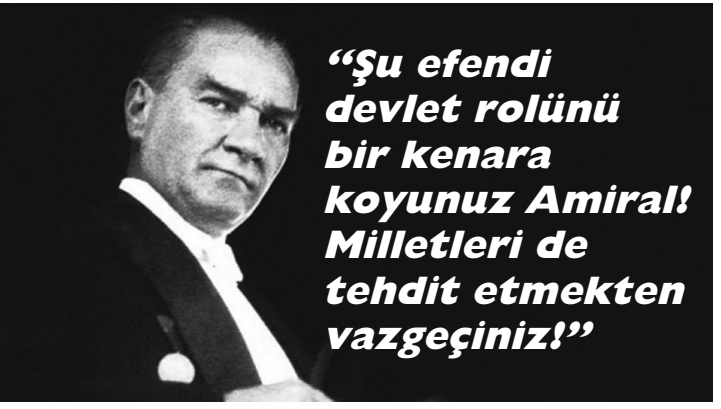

Hemen Lozan sonrası Polonya, ABD hemen ardından ise 1934'te Yunanistan, Yugoslavya ve Romanya ile Balkan Antantı imzaladı. Bunu Yugoslavya, Bulgaristan ile İran, Irak ve Afganistan'la İran'da Sadabat Paktı takip etti.

Bitmedi.

Türkiye Arnavutluk, Macaristan, İsveç, İspanya, Çekoslavakya, Estonya, Finlandiya, İsviçre, Litvanya, İrlanda, Norveç, Şili, Uruguay, Almanya, Sırp-Hırvat-Sloven Dostluk Antlaşması, Türk-Sovyet Tarafsızlık ve Saldırmazlık Antlaşması ve İngiltere ile anlaşmalar yaptı. Hem de bütün bunları Avrupa'nın, Sovyet Rusya'nın Amerika'nın baskılarına boyun eğmeden, onurlu bir şekilde yaptı.

Devlet Adamı Kimdir?

Bu yazımızda size "devlet adamı kime denir" başlığına yakışan bazı anılar anlatayım, sizler de keyifle okuyun.

"İlk hedefiniz Akdeniz'dir" emriyle bir imkânsızı daha başararak yıkılmaz denilen cepheleri 6 saatte yok eden Türk ordusunun başında Mustafa Kemal Paşa *"10 gün sonra İzmir' deyiz!"* der.

9 gün sonra İzmir'e girdiklerinde *"Çocuk, n'apalım, düşman bizi yanılttı."* diyen Atatürk'ü ilk ziyaret eden İngiliz Donanma Komutanıdır. Gazi önce misafirperverlik gösterir. Amiral, kendi vatandaşları ile azınlıkların durumlarını küstah bir şekilde sormaya başlayınca Paşa'nın yüzündeki gülümseme kaybolur, kaşları çatılır ve çakmak gözlerinden ateş çıkmaya başlar. Amiralin tehditle karışık sözünü bıçak gibi keser ve *"Şu efendi devlet rolünü bir kenara koyunuz Amiral! Milletleri de tehdit etmekten vazgeçiniz! İngiltere ve müttefiklerinin kıyameti koparıp koparmayacağını düşünmem! Bunlar*

memleketimin iç işleridir; kimsenin bu işlere karışmasına müsaade etmem!" der.

O güne kadar yabancıların kendileri karşısında ezilip, büzülüp ses çıkaramamalarına alışkın olan Amiral şaşkınlıkla *"Avrupa devletleriyle birlikte arkaladığımız Rum ve Ermenilerin güven içinde bulundurulmasını sadece rica ettik. Yoksa biz bu güvenliği sağlayacak güçteyiz."* deyiverir.

Ortalık buz gibi olmuştur.

Çakmak gözlü derin bir nefes alır ve *"Arkaladığınız Yunan ordusunun denizde yüzen leşlerini herhalde görmüş olmalısınız. Türk ordusu asayişi sağlayacak güçte olduğu gibi, limanı da boşaltacak güçtedir. Donanmanızın en kısa zamanda limanı terk etmesini istiyorum!"* der.

Mustafa Kemal Paşa'nın cümleleri, art arda Osmanlı tokatları gibi yüzünde şakladıkça Amiral ne yapacağını şaşırır ve *"Siz İngiltere'ye savaş mı açıyorsunuz?"* diye sorar.

Paşa gözlerini devirir, soğuk, sert ve son derece etkili bir şekilde bu tarihi yanıtı verir.

"Savaş açmak mı? Siz yoksa Sevr Antlaşması'nın hâlâ yürürlükte olduğunu mu sanıyorsunuz? Biz onu çoktan yırttık... Karşımda oturuşunuzu, sizi konuk saymama borçlusunuz! Bizim gözümüzde 'Barış antlaşması yapmamış' iki devletiz. Savaş hukuku yürürlüktedir. Gemilerinizi derhal kara sularımızdan çekmenizi size ihtar ediyorum!"

Herkes son derece endişelidir. Çakmak gözlü derhal resmi bir ihtarname çektirir ve donanmaya 24 saat mühlet verir.

Salih Bozok, kapıdan büyük havalarla giren, sonra oturduğu koltukta küçüldükçe küçülen, özür dileyerek, eğilip, selam vererek ayrılan Amiral ve bu hikayenin gerisini şöyle anlatır: *"Paşa kendisinden son derece emindi ancak bizler yine de endişeliydik. Verilen süre sona erdiğinde, büyük İngiliz donanmasının uzaklaşmasını seyrettik."*

Bozok dönüp Mustafa Kemal'e bakar ve bir kez daha hayranlık ve şaşkınlıkla izler. Paşa donanmanın gidişini izlemez bile. O çoktan daha sonra neler yapacağının planlarını yapmaktadır.

Hikayeler devam eder.

Yıl 1935. Sovyet Devrimi'nin yıldönümü. Atatürk'e Stalin'in radyoda son derece sivri, anlamsız ve onur kırıcı bir demeç verdiği haberi gelir. Atatürk haberi okur. Stalin konuşmasının bir bölümünde şöyle demiştir. *"Herkes bilsin ki, Rus milleti; Boğazlar ve Ardahan'ı ele geçirme arzusundan asla vazgeçmeyecektir. Çok yakın bir zamanda bu davamızı halletmiş olacağımızı müjdeliyorum."*

Aynı gece Sovyet Büyükelçiliği'nde de ihtilalin yıldönümü kutlanmaktadır ancak saat gece yarısına yakındır.

Kaşları çatılmıştır Çakmak gözlünün. Seslenir, *"Arabayı hazırlayın gidiyoruz."*

"Aman Paşa Hazretleri nasıl olur? Protokolsüz mü? Siz devlet başkanısınız, protokolsüz nasıl gidersiniz?

"Ben protokol falan dinlemiyorum çocuk. Stalin vatanımın topraklarına göz dikmiş, sen bana protokolden söz ediyorsun. Hazırlayın arabaları."

Mustafa Kemal Atatürk

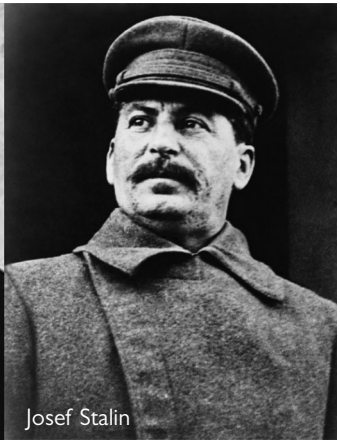
Josef Stalin

Ulu önderimiz ve arabalar hazırlanır. Gazi ve ekibi Sovyet Elçiliği'nin kapısına dayanır. Yüzü asık bir şekilde yukarı çıkar. Elçilikte balo devam etmektedir. Gazi kendisini karşılayan ve aslında çok sevdiği dost olduğu büyükelçi Karahan'ı görünce, *"Merhaba Karahan."* der ve sert bir şekilde söze devam eder: *"Ajanstan öğrendiğime göre Başkanınız Stalin, Ardahan ile Boğazlar'ı istemiş, kararı katiymiş. Pek yakın bir gelecekte bu kararını uygulayacakmış. Tam böyle söyleyip söylemediğini bilemem ama buna benzer şeyler söylemiş. Tabii bu konuşmanın bir kopyası sende vardır. Getir bakalım şunu da işin aslını faslını iyi anlayalım."*

Gazi metnin o kısmını kelime kelime tercüme ettirir. Konuşma ajanstan geçen metin ile aynıdır.

Gazi sorar: *"Karahan, elçiliğin telsizinden derhal Stalin'i bulduracaksın. Başkanın tükürdüğünü yalayacak, yalamazsa ben yapacağımı bilirim. Bu cevap bu gece gelecek çünkü benim senin Başkanının kararından daha önemli bir kararım var. İstediğim cevabı almadan elçiliğinizden dışarı adım atmam. Eğer cevap istemediğim şekilde gelirse bil ki buradan çıkıp doğru Rus sınırına gideceğim."*

Karahan çaresizlik içinde telsizin başına koşar ve Gazi'nin söylediklerini aynen nakleder.

Stalin'den cevap gecikmez.

"Stalin sürçü lisan eylemiştir. Boğazlar ile Ardahan'ı almak gibi bir arzusu kesinlikle yoktur."

Gazi cevabı okuduktan sonra Rus Büyükelçisi Karahan'a hitaben:

"Karahan seni geri çağırırlar ve yaşatmazlar. Uzun süredir tanışıyoruz, istersen bize iltica et."

Karahan bu teklife olumsuz cevap verir ve cevabı telgraftan hemen sonra bir telgrafla geri çağırıldığını hatırlatarak: *"Teşekkür ederim. Sizi*

tanımış olmam bile yeterlidir. Memlektinizdeki görevim sona eriyor. Yarın hareket edeceğim."

Gazi fazla ısrar etmez ve Çankaya'ya geri döner. On gün sonra şöyle bir haber gelir. SSCB'nin eski Ankara Büyükelçisi Karahan fırında yakılmak suretiyle idam edilmiştir.

Yazımı en çok sevdiğim iki hikayeyle sonlandıracağım.

Atatürk Cumhuriyet'in ilanıyla beraber, Cumhurbaşkanı seçildikten sonra hiç bir zaman askeri üniformasını giymemiştir. Tek bir adet fotoğrafı bile yoktur. Tek bir gün hariç!

İtalyan Büyükelçisi iki delegeyle beraber Çankaya'ya gelir. Randevu saatinde Atatürk'ün huzuruna kabul edilirler. Büyükelçi yanında delegelerle beraber diplomatik geleneklerden uzak, daha doğru dürüst hatır bile sormadan doğrudan konuya girer. İstiklal mücadelemiz sonrası İtalya'nın vazgeçmek zorunda kaldığı Akdeniz vilayetlerimize tekrar göz diktiklerini açıkça belli ederek, daha geniş kapsamlı yeni bir görüşme talep eder ve bu görüşmeye ne zaman hazır olacağımızı sorar.

Atatürk gayet soğukkanlıdır. *"Öncelikle kusuruma bakmayınız"* der. *"Size daha bir ikramda bile bulunmadım."* Yaverine seslenir ve misafirlere *"Lütfen istirahat buyurunuz ve bana 5 dakika kadar müsade ediniz. Sizler kahvelerinizi içene kadar hemen döneceğim."* der ve odadan çıkar. Çakmak gözlü kısa bir süre sonra geri döner ancak Büyükelçi ve delegeler şaşkındır. Çünkü Atatürk Mareşal üniformasını giymiştir. Yaverine döner ve *"Bana derhal Fevzi Paşa'yı bağlayın."* der. Misafirlerin şaşkın bakışları arasında telefonu eline alır ve *"Paşa, İtalyanlar gelmiş, bize ait topraklarımızı almak istiyorlarmış, hazır olup olmadığımızı soruyorlar, hazır mıyız?"*

Cevabı aldıktan sonra telefonu sert bir şekilde kapatır, misafirlere döner ve *"Biz hazırız, ne zaman istiyorsanız o zaman gelin, çıkabilirsiniz."* der.

Konu bir daha hiç açılmamıştır.

Ve en sevdiğim hikayesini de sona sakladım.

Yugoslavya Kralı Alexander Atatürk'ü ziyarete gelmiştir. Atatürk kralı karşılar, yemekler yenir, sohbetler edilir ve bu samimi hava içerisinde Kral Alexander Atatürk'e *"Size bir sırrımı söyleyeceğim."* der. Atatürk de, çevresindekiler de merak ederler. Misafir odasında koltuklara otururlar ve Kral konuşmaya başlar. *"Azizim, bizler sizi ve Türk Milletini gerçekten çok seviyoruz. İnanır mısınız, Avrupa devletlerinin vaadlerine inanmış olsaydık, Yunanların yerine Anadolu'ya biz çıkacaktık, çünkü ilk önce bize sormuşlardı."*

Atatürk gülerek *"Öncelikle kadirşinaslığınızdan dolayı müteşşekkiriz Kral Hazretleri"* der.

Sonra devam eder, *"Bu arada sizi Allah korumuş, büyük geçmiş olsun!"* •

kayaboztepebd@gmail.com

Satır Arasında
Ömer Dedeoğlu

Atatürk ve Ekonomi

"Kurtuluş ve bağımsızlık için yaptığımız savaşı tamamlamak ve Tanrının milletimize doğuştan verdiği yetenek ve kabiliyeti en yüksek derecede geliştirmek ve memleketimize bağışladığı bütün kuvvet ve servet kaynaklarından en iyi biçimde faydalanarak zayıflığımızın sebeplerini yok etmek için, bundan böyle hiçbir fırsat ve zamanı ziyan etmeyerek çalışmaya mecburuz. Hayat demek ekonomi demektir. Çünkü millet yoksul kaldıkça hiçbir şey yapamaz. İlk önce zengin olmalıdır. Çünkü her şeyi yapan paradır. Öncelikle ekonomiye önem vermek lazımdır. Ekonomide faydalı olabilmek için ise teoriler ve kavramlar ile vakit geçirecek zamanımız kalmamıştır."

Kimileri tarafından ekonomiye yaklaşımı beğenilmeyen **Ata**'mız, genç Türkiye Cumhuriyeti'nin uygulaması gereken programı yukarıdaki sözleriyle özetlemiştir. Hayat demek ekonomi demektir.

İdeolojik saplantı ve dogmalar yerine, akıl, bilim ışığında ülke ve zamanın şartlarına uygun bir kalkınma modeli şarttır. Kapitalizm, komünizm gibi sistemlerin temel sorunu insanları ekonominin kölesi olarak görmesi ve kullanmasıdır. Atatürk devrimlerinin merkezinde ise hayata değer ve Anadolu insanı vardır. Ekonomik modelde Türk toplumunun bireyleri arasında sınıf ayrımı yoktur. Üretim için herkes üzerine düşeni yapmalı ve o doğrultuda üretimden payını almalıdır. Emekçilere özel önem verilmeli ve onların hakları bizzat devlet tarafından korunmalıdır. Toplum içinde ne ekonomik ne de kültürel sınıf ayrımı olmaması için hayata geçirilen bir diğer proje de Köy Enstitüleridir. Böylelikle kültür ve eğitim de ayrıcalıklılar için bir süs olmak yerine, Anadolu için aydın, kolektif bir bilincin oluşmasına hizmet edecektir.

"Osmanlı hükümdarları ve yakınları, debdebe ve gösteriş içinde yaşayabilmek için ülke ve ulusun bütün servet ve kaynaklarını kuruttuktan başka, ulusun her türlü çıkarlarını peşkeş çekerek, devletin onur ve şerefini feda ederek birçok dış borçlanmalar yapmışlardı."

Gazi, Kurtuluş Savaşımızın en sıkıntılı günlerinde, savaş sonrası ekonomi politikalarının belirlenmesi için Ankara'da bir heyet kurmuş, başına Ziya Gökalp'i geçirmiş ve kendisi de bizzat bu heyetin çalışmalarına katılmıştır. Daha sonra topladığı İzmir İktisat Kongresi de izlenecek yolun belirlenmesi için bir zemin çalışması olmuştur. Savaştan yeni çıkan insanımız bitkin ve yoksul, ülkemiz ise harabe halindedir. Sanayi veya üretim yoktur, temel ihtiyaçların hemen hemen hepsi yurtdışından alınmaktadır. İnsanımız cephelerde yok olup gitmiş, nitelikli iş gücü yok denecek kadar az, tarımımız her türlü güç ve araçtan yoksundur. Yeraltı kaynaklarımızın ne olduğu bilinmiyor, kapitülasyonlar, Düyun-u Umumiye ve borçlar yüzünden dış güçlere göbeğimizden bağlanmışızdır. **Ata**, Nutuk'ta Osmanlı borçları ile ilgili şunları söyler:

"Osmanlı hükümdarları ve yakınları, debdebe ve gösteriş içinde yaşayabilmek için ülke ve ulusun bütün servet ve kaynaklarını kuruttuktan başka, ulusun her türlü çıkarlarını peşkeş çekerek, devletin onur ve şerefini feda ederek birçok dış borçlanmalar yapmışlardı. O kadar ki, devlet bu dış borçların faizlerini bile ödeyemeyecek duruma

gelmiş, dünyanın gözünde iflas etmiş sayılmıştı."

Ulaşım, eğitim, sağlık gibi temel konular çok zayıftır. Dış ticaretimiz ise azınlıkların tekelindedir. Hedef tam bağımsızlık, ekonomik bağımsızlıktır ama elde avuçta bunu gerçekleştirebilmek için yeterli imkânlar yoktur. Osmanlı zamanında yozlaşma almış başını gitmiş, her türlü yolsuzluk meşrulaşmıştır. Ülkede yapılması gereken devrimlerden belki de en önemlisi bir ahlâk devrimidir. Önümüzde milletçe zorlu, uzun bir yol vardır ve tek çözüm durmadan çalışmaktır…

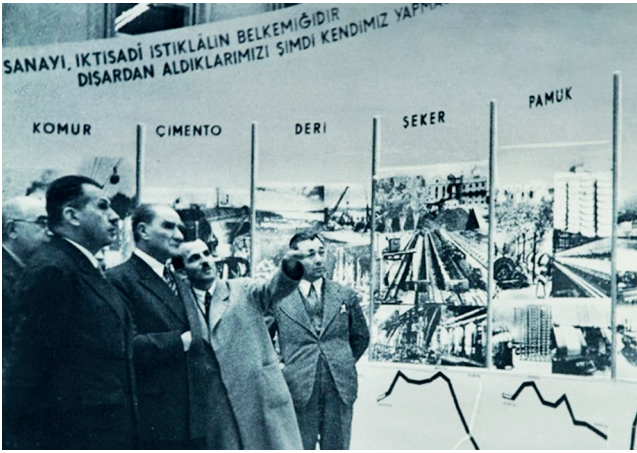

Diğer tüm alanlarda olduğu gibi ekonomi ve sanayide de en somut yapısal reformlar cumhuriyetin ilk 15 yılında yapılır.

Atatürk devrimleri kapsamında, ekonomi ve sanayi alanında da yapısal reformlara başlanır. 1924 yılında TC'nin bastığı ilk madeni para tedavüle çıkar. 1925'te Aşar Vergisi kaldırılır. 1926'da Kabotaj Kanunu yürürlüğü girer ve yabancı gemilere tanınan ayrıcalıklar kaldırılır, Demir ve çelik sanayinin kurulması için kanun çıkarılır, Kayseri Uçak ve Motor Fabrikası açılır. 1931'de Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası kurulur, Anadolu Demiryolu Şirketi, Haydarpaşa Limanı yabancılardan satın alınarak millileştirilir ve uluslararası ölçü birimleri kabul edilir. Diğer tüm alanlarda olduğu gibi ekonomi ve sanayide de en somut yapısal reformlar cumhuriyetin ilk 15 yılında yapılır.

1923-1929 yılları arasında, Lozan'da öngörülen serbest ticaret politikası çerçevesinde ülkemizde, liberal bir ekonomi anlayışı uygulanır. İzlenecek politikanın çerçevesi İzmir İktisat Kongresi ile belirlenmiştir. Devlet bu dönemde özel girişimciyi teşvik eden, dışa açık, içeride sanayileşmeyi hedefleyen milliyetçi-liberal bir yol izler. Sermaye ve yetişmiş insan gücünün yetersizliğinden, tarım dışında, istenen hedefler tam olarak gerçekleştirilememiş ve bu dönem 1929 yılında başlayıp, tüm dünyayı

Dokuma, maden işletme, kâğıt, kimya ve toprak sanayii sektörlerinde tesisler kurulur. Bu kurulan tesisler daha sonraki yıllar için altyapı oluşturacaktır.

kasıp kavuran Büyük Buhran ile sona ermiştir. Ekonomik göstergeler açısından değerlendirildiğinde ise bu yıllar oldukça başarılı geçmiştir. Türkiye kalkınmış ve borç ödemiş, bütçe fazlası ortaya çıkmıştır. Dönemin büyüme oranı yüzde 9,4'tür.

Bu gelişmeler ışığında, 1930-1938 yıllarında daha hızlı, planlı bir kalkınmaya gerek duyulur ve daha devletçi ekonomik politikalar benimsenir. Bu kapsamda devlet öncülüğünde, yatırımcılığında ve işletmeciliğinde, devletin tespit ettiği hedeflere ekonominin yönlendirilmesine başlanır. Türkiye bu dönemde Türk Parasını Koruma Kanunu'nu çıkarır, faiz oranını devlet belirler, sanayi planları hazırlar ve uygular. İlk Beş Yıllık Sanayi Planı 1934 yılında uygulamaya konur. Dokuma sanayii, maden işletme sanayii, kâğıt sanayii, kimya sanayii ve toprak sanayii

sektörlerinde tesisler kurulur. Bu kurulan tesisler daha sonraki yıllar için altyapı oluşturacaktır.

Atatürk'ün bu kalkınma stratejisi, Tam İstihdam ve Tam Çalışma ilkeleri doğrultusunda, ahlâki değerler çerçevesinde, ayrıcalıksız ve sınıfsız bir anlayışla tüm halkın refahını yükseltmeyi ve dengeli gelir dağılımını hedefler. Devlet bütün girişimlerinde piyasa ekonomisi kurallarına uymalıdır ve rekabet kuralları kalkınma planı kapsamında işleyecektir. Ekonomik kalkınma ve sosyal gelişme birlikte yürütülecek, özel sektörün geliştirilmesi esas alınacaktır. Devlet bütçesi denk, ihracat-ithalat dengeli olmalıdır. Kalkınma tüm bölgelere eşit yayılmalıdır. Sistemin omurgasını oluşturan (sonraki iktidarların sata sata bitiremediği) Kamu İktisadi Teşekkülleri, devletin sınai ve ticari faaliyetlerini özel sektöre devrederken yol gösterici olarak kurulmuştur.

Atatürk'ün bu ılımlı ve kendine özgü devletçilik, yani karma ekonomi modeli sayesinde genç Türkiye Cumhuriyeti büyük buhranı mümkün olabilecek en az hasarla atlatmıştır. Bu model **Ata**'nın ileri görüşü, fikirleri ve idealleri ile temellendirilmiştir. Bu, insanın yararına olan özel sektör gelişimini devletin yol gösteren eliyle uzlaştıran bir modeldir. Sosyalizmin bir kopyası değil Türkiye'ye özgü bir anlayış ve uygulamadır. Yani uzun lafın kısası sevgili okurlar, diğer birçok şey gibi Cumhuriyet ekonomisinin de mimarı **Ata**'dır…

Ölümünden sonra bu anlayıştan hızla uzaklaşılmış ve 1950'de iktidara Demokrat Parti'nin gelmesi ile "ekonomiden çok iyi anlayan" şahısların eliyle, 24 Ocak 1980 kararlarına kadar, Atatürk dönemi iktisadi kazanımları ve karma ekonomi modeli kademeli olarak terk edilmiştir. Demokrat Parti'nin ilk icraatları arasında Köy Enstitüleri'nin ve Kayseri Uçak ve Motor Fabrikası'nın (kapatılana kadar 112 uçak ihraç etmiştir) kapatılması vardır.

Günümüze geldiğimizde ve yaşadığımız Covid-19 salgını ile bir kez daha kanıtlandığı üzere bir takım hayati sektörlerin devlet elinde veya denetiminde kalmasının zorunluluğu tekrar ortaya çıkmıştır. Eğer bizler **Ata**'nın devrimlerinden uzaklaşmamış ve kopmamış olsaydık bu küresel krizi ve artçı şoklarını insanımız çok daha az etkilenerek, refah içinde atlatırdı. Görüldüğü üzere kriz anında inşaat demiri ile karın doymuyor…

"İnsanın istiklalini kaybetmesinin en kestirme yolu, başkasının parasını sarf etmesidir" **Atatürk**

Sağlıkla kalın… •

omerdedeoglubd@gmail.com

Ekonomi demek, her şey demektir. Yaşamak için, mutlu olmak için, insan varlığı için ne gerekli ise onların hepsi demektir. Tarım demektir, ticaret demektir, çalışma demektir, her şey demektir. **M. Kemal Atatürk**

Yılmadan Yorulmadan

Dr. Cihangir Dumanlı

Aydınlanma Devriminin Okulları

2

Köy Enstitülerinin Kuruluşunun 80. Yılı

1940-1947 yılları arasında 21 köy enstitüsü 17 bin köy öğretmeni yetiştirdi. Mezunlar arasında yüksek köy enstitüsünün yayınladığı Köy Enstitüleri dergisinin yazarlığından gelen Fakir Baykurt, Talip Apaydın, Mahmut Makal gibi ünlü yazarlar vardı.

Proje enstitülerle sınırlı değildi her mezun köyüne gitmeden üç yıl önce bakanlıkça muhtara bir yazı gönderilir, o köye atanan öğretmenin okulu, lojmanı, uygulama tarlası ve atölyelerinin hazır olması istenirdi. Köy okulunu yaptırmak köylülerin görevi idi. Öğretmenler enstitülerde öğrendikleri modern tarım ve hayvancılığı, kültür ve sanatı köy çocuklarına öğretirlerdi. Öğretmenlerin ayda 20 lira maaşla 20 yıl zorunlu hizmet yükümlülüğü vardı. »

Köy Enstitüleri kültüründen gelen yazarlarımız: (soldan) Fakir Baykurt, Talip Apaydın, Mahmut Makal

3803 sayılı yasanın 6. Maddesi "Köy Enstitüsünden mezun olan öğretmenler köyün her türlü öğretim ve eğitim işlerini görürler. Ziraat işlerinin fenni şekilde yapılması için meydana getirecekleri örnek tarla, bağ, bahçe atölye gibi tesislerde köye öncülük ederler" demekteydi.

1940-1946 yılları arasında 15 bin dönüm toprak işlenmiş, 750 bin fidan dikilmiş, 1200 dönüm bağ oluşturulmuştu.

Aynı yasanın 11. Maddesi ile de öğretmenin ihtiyacı olan üretim araçlarının devletçe parasız verileceği belirtilmişti.

Kısa zamanda 25 bin köy, Atatürk devrimini benimsemiş, hem öğretmen, hem çağdaş tarımı, inşaatı, marangozluğu, demirciliği bilen, asgari yeterli sağlık eğitimi olan üstelik köye yabancılık çekmeyen, köylü ile iletişim kurabilen aydın öğretmenlerle aydınlanmaya başlamıştı. 1940-1946 yılları arasında 15 bin dönüm toprak işlenmiş, 750 bin fidan dikilmiş, 1200 dönüm bağ oluşturulmuştu. 1937-47 yılları arasında ayrıca 150 büyük yapı, 60 işlik, 150 öğretmen evi, 20 uygulama okulu, 36 ambar ve depo, 48 ahır ve samanlık, 12 elektrik santralı, 16 su deposu, 12 tarım deposu, 12 balıkhane, 100 km yol yapılmış, ayrıca su boruları döşenmiş, kanalizasyonlar açılmış, seli akıtacak hendekler kazılmıştı.

Kapanış süreci.

Başlangıçta toprak reformunun tamamlayıcı bir unsuru olarak düşünülen köy enstitüleri öncelikle topak ağalarının işine gelmemişti. Zaten toprak reformu da gerektiği şekilde yapılamadığından enstitülerin başlangıçta niyetlenen fonksiyonları geçersiz kaldı.

Hasan Ali Yücel'in 1942 yılında TBMM'de söylediğine göre beş yıl içinde sayıları en az 22 bini bulacak olan köy enstitüsü mezunlarının elinde 150 bine yakın hayvan, 1,5 milyon dönüme yakın toprak 2 milyona yakın iş araçları bulunması öngörülüyordu.

Bu sayılar toprak ağalarının saygınlığı ile birlikte ekonomik güçlerinin de ellerinden alınması

demekti.

Enstitülerin kapatılmasında asıl etken toprak ağalarının karşı koyması ve ağaların etkisinde kalan bazı politikacıların oy kaybı endişeleri olmuştur. İkinci Dünya Savaşı esnasında ve sonrasındaki siyasi ortamın katkı sağladığı da unutulmamalıdır.

Enstitülerin kapatılmasında asıl etken toprak ağalarının karşı koyması ve ağaların etkisinde kalan bazı politikacıların oy kaybı endişeleri olmuştur.

Savaş esnasında Türkiye'nin iç ve dış politikasını savaşın gidişatı etkilemiştir. Alman orduları Sovyetler Birliği içine ilerlerken komünizm karşıtlığı ve ırkçı milliyetçilik; Sovyetler Birliği Alman orduları karşısında ilerlerken (1942) ırkçı milliyetçilik karşıtlığı öne çıkmıştır. Savaş sonrası Türkiye Batı bloğu içerisinde yer almış, komünizm karşıtlığı, komünist avcılığı politikanın hakim unsuru olmuştur. Dönem, Truman doktrini, Marshall yardımı, ABD Missouri zırhlısının ziyareti dönemidir. 1946 yılında CHP'nin karşısında Demokrat Parti (DP) kurularak çok partili düzene geçilmiştir. İşte toprak ağaları da köy enstitülerine karşı çıkarken komünizm karşıtlığını ve dini-kültürel hassasiyetleri kullanmışlardır.

Enstitülere yönelik en önemli suçlamalar kız ve erkeklerin yatılı okulda birlikte okumalarının ahlâsızlık olduğu ve enstitülerde komünizmin öğretildiği propagandaları olmuştur.

Enstitülere karşı CHP içinde de muhalefet gelişmişti. Cumhurbaşkanı ismet İnönü 1946'da ilk kez yapılacak olan çok partili seçimde köy enstitülerinin komünistlikle suçlanmasının CHP'ye oy kaybettireceğini öngörmüştü. Hayatının en zor kararlarından

Kız ve erkeklerin birlikte okumalarının ahlâsızlık olduğu propagandası Enstitülere yönelik en önemli suçlamalardan biriydi

birisini vererek enstitülerden vazgeçmeyi yeğledi. Bu yönde atılan ilk önemli adım tutucu olduğu bilinen Şemsettin Günaltay'ın 1949'da başbakanlığa, köy enstitülerine karşı olduğu bilinen, Nazi sempatizanı Şemsettin Sirer'in 1946-47 ve 1948-49 yıllarında Millî Eğitim Bakanlığına atanması oldu. Sirer ilk iş olarak İsmail Hakkı Tonguç'u İlköğretim Genel Müdürlüğünden Talim Terbiye Kurul üyeliğine atadı. Tonguç daha sonra da Ankara Atatürk Lisesi resim-iş bölümü öğretmenliğine atandı. Tonguç'un köy enstitülerinin başından alınması enstitülere vurulan büyük darbe idi.

İsmail Hakkı Tonguç'un Köy Enstitülerinin başından alınması enstitülere vurulan büyük bir darbe idi.

14 Mayıs 1950 seçimleri sonucunda 1923'ten beri iktidardaki tek parti olan CHP'nin seçimi kaybetmesi ve DP'nin kazanması karşı devrimin ivme kazandığı bir dönemi başlattı. Zaten CHP döneminde zayıflatılmış olan köy enstitülerine son öldürücü darbeyi DP hükümeti 27 Ocak 1954'te 6234 sayılı yasa ile bu aydınlanma ocaklarını kapatarak vurdu.

Sonuç ve Değerlendirme

Köy enstitüleri sadece köye öğretmen yetiştirme projesi değil, bir aydınlanma devrimidir.

Türkiye çağdaş batı uygarlığı ile arasını 15. yüzyılda Rönesans'ı kaçırarak açmıştı. İşte köy enstitüleri bu açığı kapatmak amacıyla beş yüzyıl sonra Türk Rönesansı'nı başlatıyordu.

Köy enstitülerinin yukarıda anlatılan öyküsü devrim- karşı devrim mücadelesinin somut bir örneğidir. Enstitülerin açılması ve faaliyetleri Atatürk devriminin sağlamlaştırılması, Türkiye'nin ortaçağ karanlığından aydınlığa çıkması yönünde ne kadar devrimci bir atılım ise kapatılması da karşı devrim yönünde o kadar büyük bir kayıp olmuştur. Enstitüler yaşatılsa ve hedeflenen düzeye ulaştırılabilseydi bu günkü sorunlarımızın çoğu gündemimizde olmayacaktı.

Hiç bir ülkeden taklit edilmeyen, tamamen kendi ihtiyaçlarımıza ve özelliklerimize uygun olan bu aydınlanma ocakları günümüz milli eğitimine ışık tutabilecek önemli bir deneyimdir. •

cihangirdumanlibd@gmail.com

"Millî eğitim işlerinde mutlaka muzaffer olmak lazımdır. Bir milletin hakikî kurtuluşu ancak bu suretle olur. "

M. Kemal Atatürk

Yahya Aksoy

Atatürk
Gençlik ve Gelecek

"Her çeşit spor faaliyetlerini, Türk gençliğinin millî terbiyesinin ana unsurlarından saymak lazımdır." ***Atatürk***

Mustafa Kemal Atatürk, bir ülkenin geleceği olan gençlere güven, umut ve cesaretle bağlanmış ve gençlerin eğitimine öncelik tanımıştır. Başucu kaynağımız Nutuk, Onuncu Yıl konuşması ve Gençliğe »

"Gençler! Cesaretimizi kuvvetlendiren ve devam ettiren sizsiniz..."

Hitabesi, tarihimizi, kültürümüzü anlatırken geleceğe ışık tutmakta halkımıza ve özellikle gençlere sonsuza dek unutulmaması gereken sorumluluklarını hatırlatmaktadır.

"Gençler! Cesaretimizi kuvvetlendiren ve devam ettiren sizsiniz. Siz, almakta olduğunuz eğitim ve kültür ile insanlık meziyetinin, vatan sevgisinin, fikir özgürlüğünün en değerli simgesi olacaksınız." (1924-Dumlupınar) diyen Atatürk, *"Bu kadar kuvvetli ve zinde bir gençlik içinde kendimi gördüğümden dolayı mutluyum. Türk gençliği gayeye,bizim yükselme idealimize durmadan, yorulmadan yürüyecektir. Ey yükselen yeni nesil!..Gelecek sizindir. Cumhuriyeti biz kurduk; onu yaşatacak yükseltecek olan sizsiniz."* demiştir.

"Ben, 1919 yılı mayıs içinde Samsun'a çıktığım gün elimde, maddî hiçbir kuvvet yoktu. Yalnız büyük *Türk milletinin soyluluğundan doğan ve benim vicdanımı dolduran yüksek ve manevî bir kuvvet vardı. İşte ben bu ulusal kuvvete, Türk milletine güvenerek işe başladım... Milletimiz çok büyüktür.Hiç korkmayalım. O, tutsaklık ve aşağılığı kabul etmez..."*

9. Ordu müfettişi Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşları 19 Mayıs 1919'da, sokaklarda İngiliz askerlerinin dolaştığı Samsun'a çıktı. Gerekli tertip ve çalışmalardan sonra, 25 Mayıs 1919 günü karargâhını Havza'ya taşıdı. Bu çetin yolculuk, tarihe ışık tutan anılarda yer almıştır.

Heyette yer alan doktor albay İbrahim Tali (Öngören) bir anısında şöyle demekte: *"Samsun'dan Havza'ya gidiyorduk. Altımızda bi-*

rinci dünya harbinden kalma Benz marka bir otomobil vardı. Şoförü de azınlıktan birisi idi. Yola çıktık. Biraz sonra motor bozuldu ve araba durdu. Otuz altı yaşında zaferler kazanan Mustafa Kemal Paşa'nın ne demek olduğunu o zamanki arkadaşları bilirler. Kızdı ve asabileşti. Şoförü azarladı ve kendisi makineyi harekete geçirmeye çalıştı... Bizlere dönerek dedi ki: '...On yıl sonra sizinle, kendi yaptığımız yollarda Türk şoförleri bizi istediğimiz yere götürecekler.' "

Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşları, dağların temiz havasını ve toprağın özgürlük bekleyen kutsal kokusunu yüreklerinde hissederek, azim ve umutla bir süre yola yaya olarak devam ettiler:

"Dağ başını duman almış / Gümüş dere durmaz akar / Güneş ufuktan şimdi doğar, / Yürüyelim arkadaşlar! /...Sesimizi yer, gök, su dinlesin / Sert adımlarla her yer inlesin."

Bir süre sonra otomobilin motor arızası giderildi ve yola devam edildi. 38 yaşında olan Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşları 25 Mayıs 1919'da Havza'ya geldiler. 13 Haziran'a kadar yetkililerle ve halkla görüşen Mustafa Kemal Paşa, geleceğe yönelik bir genelge yayınlayarak, önemli çalışmalar yaptı ve 28 Mayıs 1919'da Havza'da ilk Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'ni kurdu. 30 Mayıs 1919 Cuma günü öğle namazını takiben Havza'da, İzmir'in işgalini protesto amacıyla halkın düzenlediği mitingi, gaz yağı olmadığı için, asma gaz lambasını haşhaş yağının ışıttığı, tam bağımsız Türkiye Cumhuriyeti'nin temelini atan Amasya Genelgesi'ni hazırladığı Mesudiye Oteli'ndeki çalışma odasının penceresinden heyecanla izledi.

Ünlü şair Ceyhun Atuf Kansu, Havza Yollarında Mustafa Kemal Şiirinde anlatır:

"...Havza'ya vardım ki, kulağımızı koyalım bir,

Bağımsız yaşamak diyelim bir, dinle ne ses verir?

Havza pazarına inmiş allı morlu köylüler,

Çıkarlar ormanlardan gizli gizli çağıralım, bir,

Gelirler toplanırlar ateşimize, onlar için yaktık,

Özgür yüreklerin soluğunu üflesinler bir..."

Atatürk, gerçekçiliğini şu sözlerle ifade ediyor: *"Biz ilhamımızı, gökten ve gaipten değil, doğrudan doğruya hayattan almış bulunuyoruz. Bizim yolumuzu çizen, içinde yaşadığımız yurt, bağrından çıktığımız Türk milleti ve bir de milletler tarihinin bin bir facia ve ıstırap kaydeden yapraklarından çıkardığımız neticelerdir."*

Lord Kinross, Atatürk adlı kitabında şöyle der: *"...Subay grubu böylece arızalı ve dönemeçli bir yoldan geniş Anadolu yaylasına doğru tırmanmaya başladı..."*

ABD Başkanı J. F. Kennedy, 10 Kasım 1963'te yayımladığı mesajda *"Yüzyılımızın Büyük Önderi Atatürk*

adı, bu yüzyılın büyük insanlarından birinin Türk ulusuna ilham veren önderliğini, modern dünyayı anlayışındaki ileri görüşlülüğü ve bir askeri önder olarak kudret ve cesaretini hatırlatmaktadır. Şüphesiz ki, Türkiye Cumhuriyeti'nin doğuşu ve o zamandan beri Atatürk'ün ve Türkiye'nin giriştiği derin ve geniş devrimler kadar bir ulusun kendisine olan güvenini daha başarı ile belirten bir başka örnek gösterilemez." demiştir.

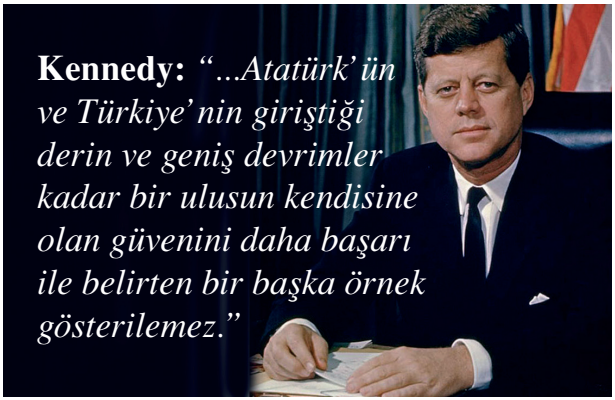

İngiliz yazar Arnold J. Toynbee, Ekim 1929'da Ayın Tarihi'ne yazdığı bir yazıda şöyle demekte: *"Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşlarını, 1920-1922 savaşındaki pek çok nispetsizliklere karşı zafere eriştiren kahramanca ruhun, bugün başka yönlere çevrilmiş olarak güçlülüğünü koruduğunu Ankara'da hissettim. Yeni ruh, varlığını Ankara'da coşkunca sürdürüyor."*

Dünya devletleri tarihi incelendiğinde, Atatürk ölçüsünde, milleti ile devletinin hayatını dolduran bir devlet adamına rastlamak zordur. Çağdaş bir toplumu inşa etmek için bütün unsurları ele alarak sağlam temeller üzerinde geleceği kurmak Atatürk'e nasip olmuştur. O nedenle, şair Orhan Asena, Atatürk Bir Çıkıştır şirinde *"...Atatürk bir ufkun adı, dağın değil /Dağ durur, oysa ufuk yürür. / Her ufukta Atatürk büyür. / Her ufukta yenilenir bir kez."* diyerek onu ufku sonsuz, örnek ve 100 yılda bir gelen dâhi lider ve üstün kişiliğe sahip devlet adamı olarak vasıflandırılmıştır.

"Atatürk yalnız yeni Türkiye'nin sembolü değil, aynı zamanda çağımızın liderlerinden biridir. Türkiye, bugün de onun izinde yürümektedir.''

1963, ***Giovanni Leone, İtalyan Başbakanı***

Atatürk, I9 Mayıs 1919'dan itibaren 1927 yılına kadar olan sürede yaşananları,Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş ve gelişme aşamalarına ait temel bilgi ve belgeleri 15-20 Ekim 1927 tarihleri arasında toplam 36.5 saatte Ankara'da verdiği söylevde toplayarak, tarihimize ışık tutan temel kaynağı tarihe altın sayfalarla yazmıştır.

"Ulusum için ve gelecekteki

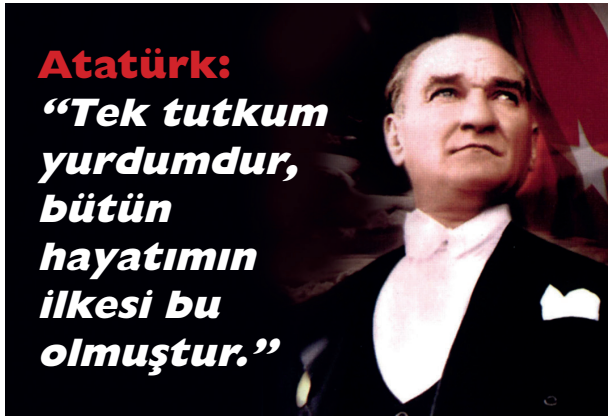

evlatlarımız için dikkat ve uyanıklık sağlayabilecek bazı noktaları belirtebilmiş isem, kendimi mutlu sayacağım.” diyerek; Gençliğe Hitabesi’nde, istiklâlimizin ve istikbalimizin teminat olarak gördüğü Türk gençliğine, eserlerini ve geleceği emanet etmiştir.

“Ey Türk Gençliği! Birinci vazifen Türk istiklâlini ve Türk Cumhuriyeti’ni ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir... Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.”

Halkımızın sözcüsü âşık H. İbrahim Güleç-Âşık Beyani, 1995 Dünya Gençlik Yılı’nda ödül alan Oğul şiirinde tarihe ışık tutuyor:

“...Cumhuriyet denen hür iradeyle / Seçip seçiliriz milletçe reyle / Bizde atalardan gelenek böyle / Seven sevmeyene darılır oğul… / İnkılâplarını kökten yaşattık / Kadın erkek birdir dedi bir tuttuk / Arap harfin alfabeden çıkarttık / Nimetler sergiye serilir oğul /…Beyani, milletin yüzleri gülsün / İlkeleri malı oldu ulusun / Atatürk kabrinde rahat uyusun / Menzile varıldı, varılır oğul.”

Şair Yekta Güngör Özden, Atatürk’üm şiirinde: *“...Gönüllere sığmayan Atatürk’üm / Her şey sana kucak açar… / Bu vatan seninle dolu / Bölünmez aydınlığı Türkiye’min”* demekte.

“Gençler! Vatanın bütün ümidi ve geleceği size, genç kuşakların anlayış ve enerjisine bağlanmıştır. Bütün ümidim gençliktedir. Gençliği yetiştiriniz. Onlara ilim ve irfanın müspet fikirlerini veriniz. Geleceğin aydınlığına onlarla kavuşacaksınız.” “Genç fikirli demek hakiki fikirli demektir. Cihanda spor hayatı, spor âlemi çok önemlidir… Hatta biraz da medeniyet meselesidir” diyen Atatürk, 12 Kasım 1931’de cihan pehlivanına yazdığı mektupta şöyle diyor:

“Kurtdereli Mehmet Pehlivan, seni cihanda büyük ün almış bir Türk pehlivanı tanıdım. Parlak muvaffakiyetinin sırrını şu sözlerle izah ettiğini de öğrendim: ‘Ben her güreşte arkamda Türk milletinin bulunduğunu ve millet şerefini düşünürüm.’ Bu dediğini en az yaptıkların kadar beğendim. Onun için senin bu değerli sözünü, Türk spor-

cularına bir meslek düsturu olarak kaydediyorum."

Tam bağımsızlık, lâiklik, çağdaşlık, akıl, bilim, vatan ve millet sevgisi yolunda, asırlar ötesini gören başkomutan, kurucu, önder ve örnek devlet adamı olarak tarihte yerini alan, *"Tek tutkum yurdumdur, bütün hayatımın ilkesi bu olmuştur."* diyen, dünya liderlerine ilham kaynağı olan Mustafa Kemal Atütürk, halkımızın gönlünde ve benliğinde sonsuza dek yaşayacaktır. Ulusal ve evrensel fikirleri, eserleri ve düşünceleri ile tarihi aydınlatmaya devam edecektir.

Şemsettin Günaltay: *"Türk genci, dünya meselelerine Büyük Atatürk'ün gözü ve ruhu ile bakan delikanlıdır."*

Türk milletinin azim ve iradesini temsil eden Atatürk, milletine, "çağdaş medeniyet seviyesinin üstüne yükselmek" gibi yüce bir ülkü devretmiştir. Bu ülküyü gerçekleştirecek gençlerimizin bütün alanlarda bilim, teknoloji ışığında, çağdaş uygarlığı aşmak için eğitilmesi, yetişmesi, geleceğimizi aydınlatacaktır.

"Ulusal varlığımıza düşman olanlarla dost olmayalım... İnancımıza, ülkümüze ve geleceğimize yan bakan her bireyi düşman saydığımız gün, ulusal benliğe uzanacak her eli şiddetle kırdığımız, ulusumuz önüne dikilecek her engeli derhal devirdiğimiz gün, gerçek kurtuluşa erişeceğiz. Ve sizler gibi aydın, kararlı, imanlı gençler sayesinde bu kurtuluşa ulaşacağımıza inanabiliriz." diyen Atatürk, *"Her çeşit spor faaliyetini, Türk gençliğinin milli terbiyesinin ana unsurlarından saymak lazımdır. Ben sporcunun zeki, çevik ve aynı zamanda ahlâklısını severim."* sözleriyle de spor ve sporcuya verdiği değeri belirtmiştir.

Şemsettin Günaltay (Başbakan-1949), Atatürk'ün izinde olduğunu *"Türk genci, dünya meselelerine Büyük Atatürk'ün gözü ve ruhu ile bakan delikanlıdır."* sözleriyle ifade etmiştir.

19 Mayıs 1919'da Mustafa Kemal Paşa'nın Samsun'da ilk adımın, ruhu ve kıvılcımları, Havza, Amasya, Erzurum, Sivas, Kayseri, Mucur, Hacıbektaş, Kırşehir, Kaman ve Ankara üzerinden tüm Anadolu'ya bir şimşek gibi yayıldı. Atatürk-gençlik ve gelecek ayrılmaz bir bütündür. Sonsuza dek kutlanacak olan "19 Mayıs Atatürk'ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramları" büyük önderimizi anma, anlama ve sorumluluklarımızı ulusal bilgi ve bilinçle bayraklaştırma zamanıdır. Bayramımızın 101. yılı kutlu olsun. •

yahyaaksoybd@gmail.com

Bilmek Gerek
A. Erdem Akyüz

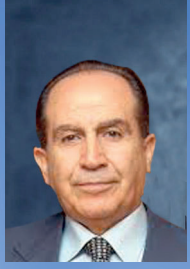

Atatürk ve bir fabrika efsanesi

Ne zaman ve nasıl gerçekleştiği bilinmeyen ve gerçekleşmesi neredeyse imkânsız olan bir olayın, bir oluşumun gerçekleşmesi; ancak bir efsane, bir masal, bir mucize olarak tanımlanabilir.

Atatürk'ün elinin değdiği, hemen her şey bir mucize, bir masal, bir efsane niteliğindedir ve bu efsanelerde adını bilmediğimiz veya anımsayamadığımız bir çok kahramanın fedakârlık, cesaret, vatan sevgisi ve özverisi yatmaktadır. »

Kurtuluş Savaşı, Türkiye Cumhuriyetinin kurulması, kuruluşta atılan adımlar, devrimlerin her biri birer mucizedir ama bir fabrikanın bir işyerinin açılmasında da bir efsaneden söz edilebilir mi? Evet; bir mucizeden değil, birer mucizeler, efsaneler dizisinden bile söz edilebilir.

Sümerbank'ın kuruluşu ve kuruluş bünyesinde yer alan dokumadan, madenciliğe uzanan oluşumun her karesinde bu mucizeler yaşanmıştır. Genç Cumhuriyet'in "1. Beş Yıllık Sanayi Planı'nın" ilk önemli eserlerinden olan bu kuruluş bünyesinde yer alan Nazilli Basma Fabrikası'nın kuruluşundan açılışına ve bünyesinde taşıdığı kurumlara kadar her biri birer mucize olan sayısız efsaneler yaşanmıştır.

Şevket Süreyya Aydemir "Tek Adam" isimli kitabında, Nazilli Basma Dokuma Fabrikası'nın 9 Ekim 1937 tarihinde yapılan açılışını şöyle anlatmaktadır:

"Fabrika önünde, ellerinde bayraklar, çiçek demetleri ile duran kız ve erkek öğrenciler alkışlarla, şarkılarla haykırışıyorlardı... Ta kasabadan beri yayılıp gelen davul, zurna sesleri, zeybek naraları… Nihayet fabrikaya girildi ama fabrikada tıs yoktu. Fabrika garip, derin bir sessizliğe gömülü, sanki uyuyordu... Fabrikanın tam 480 tezgâhının birer uyuyan

Sümerbank'ın kuruluşu ve kuruluş bünyesinde yer alan dokumadan, madenciliğe uzanan oluşumun her karesinde bu mucizeler yaşanmıştır.

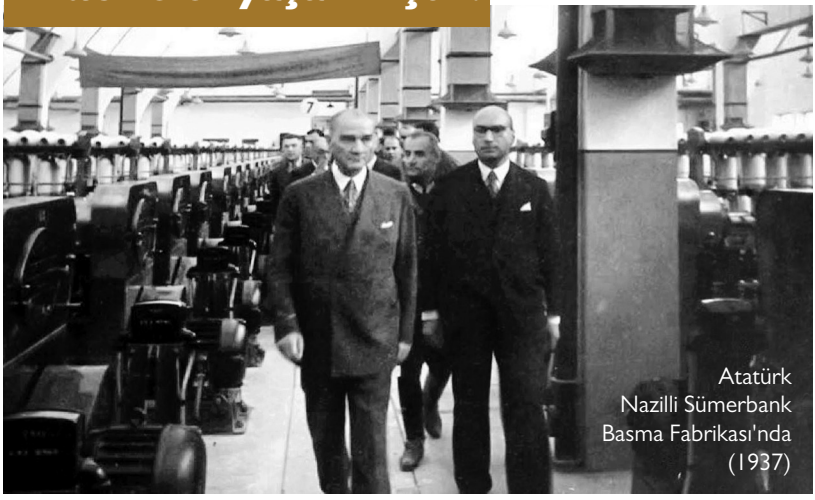

Atatürk
Nazilli Sümerbank
Basma Fabrikası'nda
(1937)

dev gibi sıra sıra dizildikleri yoldan geçildi. Herkes yerinde, herkes makinasının başındaydı. Fabrika müdürü Fazlı Turga, Atatürk'ü, her yeri gören, yerden yüksek bir platforma buyur etti. Atatürk'ün arkasında duran müdürden, sessiz bir işaret geldi. Müdürün verdiği o işaretle bütün motorlar, tezgâhlar birden coşmuş, kudurmuşlardı. Yer sarsıntısı gürültülerini, yıldırım uğultularını andıran bir dünya titreyişi havayı dolduruyordu.. Atatürk bunu herhalde beklemiyordu. Önce biraz sarsıldı ama işte o anda, belki kendi bile farkında olmadan ağzından şu kelimeler döküldü:

'İşte bu bir musikidir.'

Evet, bu bir musiki idi. Devlerin musikisi değil, tekniğin musikisi... O buraya girerken her biri tezgâhlarının başında sessiz sedasız bekleşen kadın erkek işçiler, birer canlı çark gibi, tezgâhlarına, makinalarına çullanmışlardı. Eller durmadan işliyordu. O daha dün köyünde hiç acele etmeden inek sağan genç kızlar, şimdi hiç birinin hareketi gözle takip olunamayan bir hızla dönen 20.000 iğin etrafında birer yıldırım hızı gibi koşuyor, dolanıyorlardı."

Fabrikada yemekhanede ve diğer sosyal alanlarda Türk müziklerinin yanısıra, klasik batı müzikleri, opera, vals dinlenilip icra edilmiş, balolar danslar ve partiler düzenlenmiştir. *(Fotoğraf Nihal Erbakan arşivi)*

Şimdi buna bir fabrikanın açılışı değil de; bir mucizenin, bir efsanenin, bir masalın yaşanması denmeyip de ne denecektir?

Bir fabrika açılmıştı ama bu yalnızca bir fabrika değildi, adeta bağımsız ve müstakil bir devlet gibi içinde her türlü oluşumu, kurumu barındırıyordu.

Fabrikada; makinalar ve üretim yerlerinin yanında; sinema, tiyatro salonları vardı. Bu alanlarda, her hafta değişik filmler gösterilmiş, Türk müziği yanında, batı müziği, klasik müzikler, opera, dans gösterileri yapılmış, balolar ve partiler verilmişti.

Fabrikanın korosu, resim atölyeleri, halkevi, çalışma alanları, hamamı, ar-ge bölümü, elektrik, su santralları, işçi radyosu, yataklı hastanesi, hamamı, kreşi, okuma yazma kursları, ilköğretim okulu, lojmanları vardır. İşçi hakları en üst düzeydedir.

2.400 işçinin çalıştığı fabrikada, 2 milyon 400 bin kilo ipliğin işlenmesiyle 20 milyon metre basma üretilecektir.

Fabrikanın Sümer Spor adındaki spor kulubü; futbol, basketbol, atletizm, voleybol, bisiklet, güreş, yüzme, boks branşlarında faaliyet göstermektedir.

Lojmanlarda kalamayan işçi ve memurları, şehir merkezinden fabrikaya taşımak için ray döşenerek tren seferleri yapılmıştır. Ring seferi yapan bu mini trene, yokuşları çıkarken çıkardığı ses nedeniyle "gıdı gıdı" denmektedir.

Seneler sonra 7 Ekim 1953'te Nazilli'ye gelen şair ve ressam Bedri Rahmi Eyüboğlu, Nazilli'deki değişimi şöyle gözlemlemiştir:

"…Bir de ne görelim şehir baştan aşağı neon ışıkları içinde. Nazilli dediğin nedir ki, Anadolu'da küçük bir kaza değil mi? Gecenin on ikisinde ışık, elektrik ışığı içinde yüzen bir Anadolu kasabasını görmek insanı nasıl sevindirmez…

Gayet nazik bir memur, küçük bir çocuğa seslendi; 'Bu misafiri 'Gıdı Gıdı'ya kadar götür' dedi. Evvela bir mahalle, bir semt adı sandım. 'Gıdı Gıdı' dedikleri bir küçük, bir dekovil tren imiş. Belli saatlerde işçileri fabrikaya taşırmış…"

Cumhuriyetin ilk yıllarında Nazilli'de kurulan bu fabrikada, her gün 2.400 işçi çalışacak, 28 bin iğ ve 800 otomatik tezgâhta 2.400.000 kilo iplik işlenecek, bununla 20 milyon metre basma imal edilecek, üretim için 15 bin ton kömür yakılacaktır.

Her efsane gibi bu efsane de Türkiye ile sınırlı kalmamış, Venezuella'daki "Atatürk Modeli Fabrika"ya esin kaynağı ve örnek olmuştur.

Atatürk'ün fabrikaları yalnız üretim yapılan birer sanayi kuruluşu değil, aynı zamanda eğitim, bilim, sanat ve spor yapılan birer kültür kurumu, birer sosyal fabrikadır.

Bu efsaneleri, mucizeleri yaratan ve yaşatan Türkiye Cumhuriyeti ve her yaştan Atatürk Gençliği, benzer efsaneleri diriltecek ve yaşatacak güçtedir. •

erdemakyuzbd@gmail.om

Mustafa Kemal Atatürk'ten

NUTUK

(15-20 Ekim 1927) 21

İlk Bozkır Olayı ve İzmit Mutasarrıfı'nın Aklınca Direnmesi!

Efendiler!

İstanbul Hükümeti'nce Kolordu Komutanı olarak Konya'ya gönderilen Sait Paşa'yı 30 Eylül 1919'da İstanbul'a geri gönderdik. Konya Valisi kaçak Cemal Bey'in, kaçmadan önce tezgâhladığı İlk Bozkır Olayı'nın önüne geçmek için, 20. Kolordu ve Niğde'deki 11. Tümen'in aracılığı ve yardımlarıyla gereken önlemler alındı ve İstanbul'un beklediği ayaklanmayı durdurduk.

Ereğli, Bolu, Adapazarı, İzmit dolaylarında kurulmasına çalışılan Kuvay-ı Milliye örgütleri, Eylül-1919 ayının son günlerinde büyük duyarlık göstermeye başladı ve o çevrelerdeki Kuvay-ı Milliye komutanları, hükümet çekilmemekte direnirse İstanbul'a yürümeye hazır bulunduklarını bildiriyorlardı. Bu durumu 28 Eylül 1919'da bütün yurda ve elbette İstanbul'a da genelge ile bildirdik.

Ancak, İzmit kentinde 2 Ekim

1919 günü olumsuz denebilecek yeni bir durumla karşı karşıya kaldık. O sırada İzmit Mutasarrıfı Suat Bey adında biriydi. Kendisini telgraf başına çağırdık. Son günlerdeki bildirimlerimizin hepsi alınarak gereğinin yapılıp yapılmadığını sordum. Mutasarrıf Bey, yaptığı açıklamada diyordu ki:

"Bildirimleri aldım. Anlaşmazlık ve karışıklık olmaması için, halkı serbest bırakarak dinlemeyi en doğru bir tutum olarak gördüm. Olumsuz söylentiler vardır. Heyet-i Temsiliye'den açıklama istemek ve özellikle amacın, İttihat ve Terakki Hükümeti'ni önceki biçiminde diriltmek olup olmadığını kesin olarak anlamak istemektedirler. Ben en tarafsız bir adam olmak üzere düzeni ve güvenliği korumakla yükümlüyüm ve dolayısıyla, her kim ve ne için olursa olsun, sonucu bilinmeyen bir serüvene başkalarını sürüklemeyi doğru görmem. Tedbirli davranılması düşüncesinde olduğumu tam bir tecrübem üzerine bilginize sunarım."

Mustafa Kemal'den İzmit Mutasarrıfı'na:

Siz tarafsız durumda kalmayı tercih ediyorsunuz. Oysa tutumunuz hiçbir zaman tarafsızlık olamaz!

Verdiğim yanıt ise şuydu:

"Sivas, 2 Ekim 1919

Suat Bey'e,

İzmit'te en küçük anlaşmazlığa ve karşılığa meydan vermemek, temel göreviniz olduğu gibi bizim de özellikle rica ettiğimiz bir iştir. Örgütlerimizin ve ulusal eylemimizin yasal amacını ve niteliğini, gerek size ve gerek İzmit'te birçok kişilere ve bütün dünyaya karşı yazdığımız ve yazmakta bulunduğumuz bildiri ve açıklamalarla, en kinci düşmanlarımıza bile anlatmış olduğumuza kuşkumuz kalmamıştır. Artık, sokak söylentisi iddiasından başka bir niteliği olmayan dedikoduların karar vermede etkili olabileceğine ihtimal vermiyor ve de olanak göremiyoruz.

Bundan başka, halkın sorup öğrenmeyi gerekli gördüğü hususlar varsa; bunlar neden hemen sorulup çözümlenmiyor?

Siz tarafsız durumda kalmayı tercih ediyorsunuz. Oysa tutumunuz hiçbir zaman tarafsızlık olamaz! Çünkü siz ulusun yasal ayaklanmasına karşı tarafsızlığınızı ileri sürdüğünüz halde, haince davranışlarıyla yasa dışı olan ve aslında

yok sayılan Sadrazam Damat Ferit Paşa Hükümeti'nin memurluğunu yapıyorsunuz.

İttihatçılığın diriltilmesiyle uğraşacak dar görüşlülerden olmadığımızı siz pek güzel anlayabilirsiniz. Size, pek temiz duygularla ve fakat bütün kesinliği ile şunu bildiririm ki, siz artık Ferit Paşa Hükümeti'ne güven beslemiyorsanız bunu, Dâhiliye Nazırlığı'na resmi olarak bildirmelisiniz. Eğer ulusun kararına ve isteğine aykırı olarak Ferit Paşa Hükümeti'ne güveniniz varsa, İzmit'in sayın halkını yasal ulusal eylemlerinde serbest bırakmak üzere hemen görevinizden ayrılıp İstanbul'a gidiniz! Bu iki hususta herhangi birine uymazsanız sizin için doğabilecek durumun yaratıcısı ve sorumlusu yine siz olacağınızı tam bir samimiyetle bildirmeyi bir vicdan görevi sayarım.

Heyet-i Temsiliye adına Mustafa Kemal"

Tepkimiz Üzerine İzmit Mutasarrıf'ı Paniğe Kapılıyor!

Mutasarrıf Bey'in:

"Kulunuzu soğukkanlılıkla dinleyiniz efendim. Bendeniz iyi anlatamadım. Amacınızın yüceliği ve yasallığı üzerine hiç bir söz söylenemez…" cümleleriyle başlayan yanıtında yazılan satırlar:

"Bizi yarınki cuma namazı toplantısına dek kendi kendimize bırakınız. Ferit Paşa'ya, kim bilir kaç kez kalemle saldıran bendenizi ne denli kötü gözle görüyorsunuz efendim?" cümleleriyle sona eriyordu.

Bunun üzerine, ertesi günkü cuma namazı toplantısına değin bekleyeceğimizi bildirmek için yazdığım telgrafa şu iki cümleyi ekledim:

"Sizi kötü gözle gördüğümü sanmanız doğru değildir. Çünkü vicdanımız sızlamaksızın varabileceğimiz yargılar, ancak, gerçek sonuçların alınmasına bırakılmıştır..."

O günlerde İzmit'te Albay Asım Bey adında bir kişi, tümen komutanı olarak bulunuyordu. Asım Bey'e de, bir iki günden beri telgraf başında bildirimde bulunmuştum, ama hiçbir yanıt alınamıyordu. Onu da, 2 Ekim 1919 günü makine başına çağırdım ve konuştum.

Kendisine: *"Hükümetin düşeceği ve belki de düşmüş olması kesindir. Bu durumda ulusun direnme gücü ve iradesi her türlü kuşkunun üstünde bir sağlamlık gösteriyor…"* dedikten sonra, kesin düşünce ve kararını beklemekte olduğumu söyledim.

Tümen Komutanı Asım Bey'in uzun uzun özür ve düşünce bildirmekle doldurduğu karşılığından çıkan olumlu anlam, şimdiye dek yanıt vermeyişinin, İstanbul'daki Kolordu Komutanına yazdığı emir isteme yazısına karşılık alamayışından ileri geldiği ve yarınki cuma namazında kararlar alınacağı cümleleriyle özetlenebilir.

Bazı öğütleri ve isteklendirmeleri kapsayan yanıtımızda başlıca şunları dedim:

"Ferit Paşa'nın yarına değin çekilmesi çok kuvvetle beklenebilir. Böyle olunca, yarınki toplantınız sonunda Padişah Hazretleri'nden ve belli olursa yeni hükümet başkanından, hükümetin ulusal isteklere tam olarak uyacak tarafsız kişilerden kurulmasının rica edilmesini ve bunun beklendiğinin bildirilmesini sağlayınız.

Bir de, yurdumuzu ve ulusal bağımsızlığımızı kurtarmak için, kurulacak yeni hükümet ile birlik olarak, daha pek çok çalışmaya gereksinmemiz olduğundan tam sessizlik içinde, Heyet-i Temsiliye kararı ile bildirdiğim hususları göz önünde bulundurarak örgütler kurulmasının sürdürülmesini rica ederim!"

Damat Ferit Paşa

İstanbul'da Hükümet Değişikliği!

Efendiler!

Ben Asım Bey'e bu son cümleleri yazdırırken (2 Ekim 1919, saat 03.40) araya imzasız şöyle bir özel telgraf girdi:

"Paşa Hazretleri, İstanbul'da yakın arkadaşlar söylediler. Bütün akşam gazeteleri yazıyormuş. Ferit Paşa sağlık durumu dolayısıyla çekilmiş; Tevfik Paşa, hükümeti kurmakla görevlendirilmiş. Daha sabahtan söyleniyordu fakat doğrulanmamıştı, şimdi doğrulandı efendim."

"Bu telgrafı kim çekiyor anlayınız?" dedim. Sormaya zaman kalmadan telgrafın şöylece arkası geldi:

"Biz, Ankara telgrafçılarıyız. Paşa Hazretleri'ne saygılarımızı sunarız ve yurdumuzun başına karabasanlı bir bela olan bu Damat Ferit Paşa hükümetinin devrilmesi için, ulusun başında bulunup başarı sağlayışınızı kutlarız. Kendisine lütfen söyleyiniz."

Telgraf haberleşmesi kesildi. Gerçekten 2 Ekim 1919 günü Damat Ferit Paşa hükümeti düşmüş bulunuyordu. Fakat yeni hükümeti kuran Tevfik Paşa değil Âyandan Birinci Ferik (Senato üyelerinden korgeneral) Ali Rıza Paşa'ydı.

Efendiler!

Sırası gelmişken bilginize sunayım;

Bütün Telgrafçılarımızın, ulusal girişim ve eylemlerimize yaptıkları özverili hizmetlerinin ulusal tarihimizde önemli bir yeri vardır. Kendilerine bugün açıkça teşekkür etmeyi bir kutsal bir görev olarak kabul eder ve sayarım. •

cengizonalbd@gmail.com

Gelecek Ay: ***Mustafa Kemal'in Ali Rıza Paşa Hükümeti'nden Ulus Adına İstekleri!***

Hakimiyeti Milliye

Temel Taşı

Büyük Gazi'nin derin bir özen ile Türk gençliğine emanet ettiği cumhuriyet bugün yedi yaşına giriyor.

Millet ve devlet binasının "temel taşı" olan bu yüce idare önünde her Türk vatandaşı, yüreğinden fışkıran derin bir sevgiyle eğiliyor.

Bu sevgi en büyük gücümüzdür.

Devrim yönetiminde ve Türk gençliğinde Cumhuriyet ve onun ilkelerine karşı zamanla taşan duyarlılık, işte o sevgi kaynağından geliyor.

Cumhuriyet kuşağı, sadece çağlardan beri dökülen atalarının kanlarının bedeli karşılığında kazanılmış bir sonuç olduğu için bu yeni rejime tapmıyor aksine ulusal esenliği ve refahı bu yolda gördüğü ve insani ve çağdaş amaçlara başka yollardan da varılamadığı için, ona bağlanmış bulunuyor.

Cumhuriyetin ilanı gününden beri geçen yıllar içinde kazanılanlar, asla küçük şeyler değildir.

Bugüne kadar gerçekleştirilen yenilikler ve onun sonuçları, en idealist olanlarımızın bile ruhunu zevk ile dolduracak kadar zengindir.

Bu gerçeği bilmenin şu yararı vardır:

Hem geleceğe ilişkin kuşkularımız dağılır, hem de aynı gelecek için çalışma gücümüz daha çok artar.

Bununla beraber çalışmalarımız ne kadar zengin ve önemli olursa olsun, bizi, bundan sonra yapacağımız işlerin daha kolay, kat edeceğimiz mesafenin daha kısa olduğu gibi bir kanaate götürmüştür.

Bilmeyiz ki, bundan böyle de yapmaya zorunlu olacağımız işler, hem çoktur ve hem de güçtür.

Onun için benliğimizi, en güçlü engelleri yıkacak kadar etkili irade gücüyle kaplamak zorundayız.

Cumhuriyet ve Devrim İlkeleri'nin sadece yasalarımıza ve siyasi yaşamımıza girmesi yeterli değildir.

Görünen şekiller ile yetinmek ve etrafımızdakileri oyalamak, reformlarda samimi olmayanlara yakışır.

Oysa Türk devrimcisi, cumhuriyeti ve ilkelerini, başkalarına benzemek ve şeklen çağdaşlaşmak amacıyla değil, gerçekten bugünkü gereksinimlerimize cevap verdiği için savunuyor.

Türk devrimcisi, cumhuriyeti ve ilkelerini, başkalarına benzemek ve şeklen çağdaşlaşmak amacıyla değil, gerçekten bugünkü gereksinimlerimize cevap verdiği için savunuyor.

Her Türk vatandaşı düşünmeli ki, onun devrimlerle ilgisi sadece siyasi ve biçimsel bir yöne ait değildir.

Devrimlerle olan ilgimiz, sadece resmi yaşamımızda değil, özel yaşamımızda, birbirimizle toplumsal ilişkiler içinde bulunma yöntemlerinde, aile yaşantımızda, kısacası vatandaşların birbirleriyle ve hepimizin dışımızdakilerle olan ilişkilerimizde kendini şiddetle hissettirmelidir.

Kişinin benlik ve karakter terbiyesiyle sıkı sıkıya bağlı olan bu erdemi, sadece öğretme ve öğüt vermeyle her kişinin kafasına yerleştirmek güçtür.

Bu amaca ancak sürekli bir eğitim ve uygulama sonucunda varılabilir.

Yolumuz aydınlıktır ve yanılmaya olanak yoktur.

Devrimlerin ilkeleri bu yolu açıklıkla çizmiştir.

Fazla olarak yaşam meydanında ve uygarlık savaşında kendileriyle boy ölçüşmeye zorunlu olduğumuz çağdaş milletlerin de hali ve gidişi gözümüzün önündedir.

Onun için yüce bir değer olan Cumhuriyetimizin yeni bir yılına daha erişirken, gözlerimiz ve yüreklerimiz şimdiden, gelecek yıllar sonucunda elde edeceğimiz yeni başarıların ışığıyla aydınlanmalıdır.

Türk ulusuna, lehindeki tarihi bir gerçeği, bu ulusun tarih nazarında ne kadar eski ve olgun bir uygarlığa sahip olduğunu elbette bir gün göstereceğiz.

Bu, ulusal bir görevimizdir.

Eğer bugünkü kuşak, çağdaş yaşama uyumunda, görevini anlamada, kısacası çalışma ve çarpışma yaşamında yeteneğini ve çağdaş erdemini şimdiden gösterebilirse, bu ulusal görevi yapmaya çalışanların işlerini çok kolaylaştırmış olur. •

Hâkimiyeti Milliye Gazetesi
29 Ekim 1929

Hazırlayan:
YİĞİT EREN GÜNEY

İlk Dersimiz: Türkçe

Bu ay köşemizi dilimizde yer etmiş yabancı sözcüklerin karşılıklarına ayırdık. Bilginizi sınayın.

1 İzole *(Fr.)*
a-Arıtıcı
b-Aşırı
c-Yalıtılmış
d-Morötesi

2 Organize *(Fr.)*
a-Subasar
b-Kurultay
c-Görev, amaç
d-Düzenleme

3 Online *(İng.)*
a-Arıtıcı
b-Küçük maşa
c-Merkez
d-Çevrimiçi

4 Boykot *(Fr.)*
a-Sürdürüm
b-Direniş
c-Gündelik
d-Parıltı

5 Dekor *(Fr.)*
a-Devre dışı
b-Işıkkesen
c-Süs
d-Söyleme

6 Lider *(Fr.)*
a-Cankurtaran
b-Önder
c-Ölçüt
d-Bölüm

7 İmitasyon *(Fr.)*
a-Gerçeklik
b-Karşılaşma
c-Taklit
d-Süreli

8 Lüks *(Fr.)*
a-Dayatmak
b-Gösteriş
c-Sınırlamak
d-Etmen

9 Maket *(Fr.)*
a-Taslak
b-Şerit perde
c-Çıkmalık
d-Kesim

10 Detay *(Fr.)*
a-Mevsim
b-Ayrıntı
c-Eş zaman
d-Adım adım

11 Defans *(Fr.)*
a-Yenileşim
b-Öznel
c-Ruhsal gerilim
d-Savunma

12 Spesiyal *(Fr.)*
a-Özel
b-Özçekim
c-Tınlaşım
d-Başyıldız

13 Global *(Fr.)*
a-Küresel
b-Nicelik
c-Oklama
d-Üst sınır

14 İmaj *(Fr.)*
a-Kökten
b-Düzenleyici
c-İmge
d-Kan bilimi

15 Kargo *(Fr.)*
a-Emir eri
b-Düzenek
c-Çözücü
d-Yük

Yanıtlar: 151. sayfada

(Fr.) Fransızca, (İng.) İngilizce

Otopsi
Cengiz Özakıncı

Dersim Dersi 9

Dünyada ve Türkiye'de İlk Kez!

Dersim'de Zehirli Gaz Suçlamalarını Çürüten

1937-1938

Amerikan Arşiv Belgeleri

ABD Dışişleri Bakanlığı'nın 1802-1949 yılları arasını kapsayan 250 yıllık devasa arşivi, Nisan ayında Cumhurbaşkanlığı Millet Kütüphanesi bünyesinde araştırmacıların erişimine açıldı. Millet Kütüphanesi erişime açılan bu veri tabanını şöyle duyurdu:

"19. yüzyılın başlarındaki Osmanlı kökenlerinden Birinci Dünya Savaşı'nın ardından Türkiye Cumhuriyeti`nin ortaya çıkmasına kadar tarihsel süreci diplomatların raporlarından incelenebilmektedir. İskenderun, Erzurum, Harput, Sivas ve İzmir'deki ABD Konsolosluklarının yazışmaları da dahildir. Bu arşiv Dışişleri Bakanlığı Genel Kayıtlarının, Merkezi Dosyalarından alınmıştır. Kayıtlar sivil arşivler, ulusal arşivler ve Kayıtlar İdaresi Yaşama ve Diplomatik Şubesi, Washington, D.C.'nin yetkisi altındadır. İstanbul ve Ankara elçiliklerine ek olarak İskenderun, Erzurum, Sivas ve İzmir bürolarından elde edilen raporlar; Türk –Amerikan ilişkileri; Ermeni meselesi; ABD gözüyle Balkan Savaşları ve 1.Dünya Savaşı'nda OsmanlıİmparatorluğU; Geç dönem Osmanlı Devleti ve Türkiye Cumhuriyeti'nde günlük yaşam ve ekonomi; Devrimler. ***Tarih Aralığı:*** *1802-1949.* ***Sayfa Sayısı:*** *232,429. Kütüphane: ABD Ulusal Arşivi.* ***Veritabanına Erişim Şifresi:*** *cumhur."*

1802 yılından 1949'a, Osmanlı İmparatorluğu'ndan Türkiye Cumhuriyeti'ne yaklaşık 250 yıllık bir dönemi kapsayan 232,429 sayfadan oluşan ABD arşiv belgeleri üzerinde çalışırken, önemli bulduğum belgeleri bilgisayarıma indirdim.

Bu belgelerden bir bölümü, Türkiye Cumhuriyeti'nin 1937-38 Tunceli Harekatı'nda zehirli gaz kullanarak soykırım yaptığı suçlamasını çürütecek nitelikte.

Daha önce, Bütün Dünya'nın Haziran 2012 sayısında yayımlanan "İngiliz Devlet Arşivlerinden Gizli Belgelerle Kanıtlıyoruz: Dersim'de Zehirli Gaz Kullanılmadı" başlıklı; Eylül 2019 sayısında yayımlanan "Atatürk'e Nazi Zehirli Gazıyla Kürt Soykırımı İftirası ve Gerçekler" başlıklı yazılarımızda, Dersim'de zehirli

ABD arşiv belgeleri, (...) Türkiye'nin zehirli gazlarla Kimyasal Savaş olanağının bulunmadığını kanıtlamaktadır.

gaz kullanılarak soykırım yapıldığı suçlamasını çürüten İngiliz Arşiv belgelerini yayımlamıştık.

Yayımladığımız bu İngiliz arşiv belgeleri, Türkiye'nin savunma amaçlı zehirli gaz ve kimyasal savaş uzmanı istemlerine İngiltere'nin ancak Nisan 1939'da -harekâtın

Bütün Dünya, Haziran 2012 sayısı.

Bütün Dünya, Eylül 2019 sayısı.

bitiminden aylar sonra- onay verdiğini, dolayısıyla Tunceli Harekâtı'nın yapıldığı 1937-1938 yıllarında Türkiye'de kimyasal savaşta kullanılan zehirli gazların bulunmadığını kanıtlıyordu.

ABD Dışişleri Bakanlığı Arşiv Binası.

Geçen ay Amerikan Arşiv belgeleri erişime açılınca, ilk iş olarak ABD'nin Türkiye Büyükelçiliği'nde görevli Askeri Ataşelerin Türkiye'den ABD'ye gönderdikleri askeri istihbarat raporlarını taradım. Sonuç: Tunceli Harekatı'nın yapıldığı 1937-1938 yıllarına ilişkin ABD arşiv belgeleri, daha önce yayımladığımız İngiliz arşiv belgelerini doğrulamakta olup, o yıllarda Türkiye'nin zehirli

15 Kasım 1931 tarihli Amerikan Askeri İstihbarat raporundan.

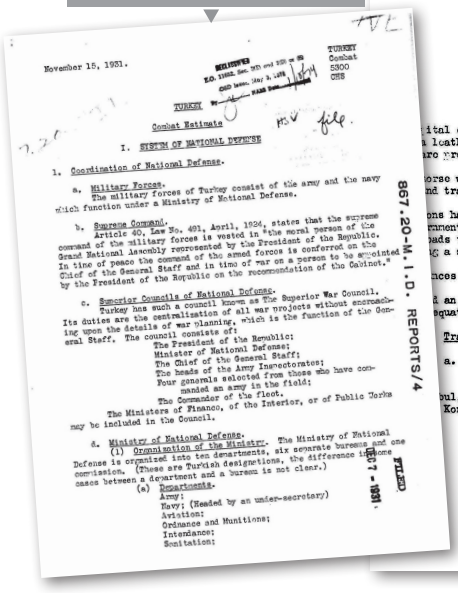

November 16, 1931.

TURKEY
Combat
5300
CMS

TURKEY
Combat Estimate

I. SYSTEM OF NATIONAL DEFENSE

1. Coordination of National Defense.

a. Military Forces.
The military forces of Turkey consist of the army and the navy which function under a Ministry of National Defense.

b. Supreme Command.
Article 40, Law No. 491, April, 1924, states that the supreme command of the military forces is vested in "the moral person of the Grand National Assembly represented by the President of the Republic. In time of peace the command of the armed forces is conferred on the Chief of the General Staff and in time of war on a person to be appointed by the President of the Republic on the recommendation of the Cabinet."

c. Superior Councils of National Defense.
Turkey has such a council known as The Superior War Council. Its duties are the centralization of all war projects without encroaching upon the details of war planning, which is the function of the General Staff. The council consists of:
The President of the Republic;
Minister of National Defense;
The Chief of the General Staff;
The Chief of the Army Inspectorates;
The heads of the Army Inspectorates;
Four generals selected from those who have commanded an army in the field;
The Commander of the fleet.
The Ministers of Finance, of the Interior, or of Public Works may be included in the Council.

d. Ministry of National Defense.
(1) Organization of the Ministry. The Ministry of National Defense is organized into ten departments, six separate bureaus and one commission. (These are Turkish designations, the difference in some cases between a department and a bureau is not clear.)
(a) Departments.
Army;
Navy; (Headed by an under-secretary)
Aviation;
Ordnance and Munitions;
Intendance;
Sanitation;

867.20-M.I.D. REPORTS/4
FILED
DEC 7 1931

TURKEY
Combat
5308

regiments and battalions have telephone sections. Communication in front line will be by signaling. Each corps has a pigeon section in horse-drawn cotes.

(6) Air Force (estimated).
(a) Service Planes.
10 Attack (pursuit), (Dewoitines)
80 Reconnaissance and bombardment (30 Junkers and 50 Breguets)
5 Reconnaissance and bombardment (Junkers) in reserve.
(b) Training Planes.
60 various types (total training planes and includes land and seaplanes.

(7) Chemical Warfare Service. None. 50,000 gas masks on hand.

(8) Medical Service. No information available as to field hospital equipment. Individuals have a knife about eight inches long in a leather sheath. Ambulance equipment is scanty. Usual hand litters are provided throughout units.

(9) Means and Sufficiency of Transportation. A small open two-horse wagon of about one cubic yard capacity is used for troop wagons and trains.

Corps Headquarters and Camp Headquarters of large garrisons have a limited number of ton-and-a-half and two-ton trucks. Government is in great need of trucks and with the gradual improvement in roads this need will increase. Turkey is now in the process of adopting a standard truck for the army.

Military hospitals in and near Istanbul have motor ambulances but so far as ascertainable troops elsewhere are not so equipped. There is at present a shortage in saddle and draft animals and an adequate supply of wagons for combat trains, and a totally inadequate supply of heavy trucks.

Training, Efficiency, and Morale.

a. Training.
(1) Military Schools.
(a) Preparatory. Called Military Lycees, located at Istanbul, Bursa, Erzincan and Tokat. (NCO schools at Ankara, Istanbul, Konia)
(b) Military Academy. Istanbul (Harbie Military Academy).
(c) Schools of Application (Service Schools)
Infantry: Meltope (also used for training candidates for reserve officer appointments).
Artillery: Remiz Kishla (Istanbul); Metriss, near Istanbul.
Coast Artillery: Izmir (Smyrna).
Engineers and Railroad: Pangalti (in Istanbul)
Cavalry: Pangalti.

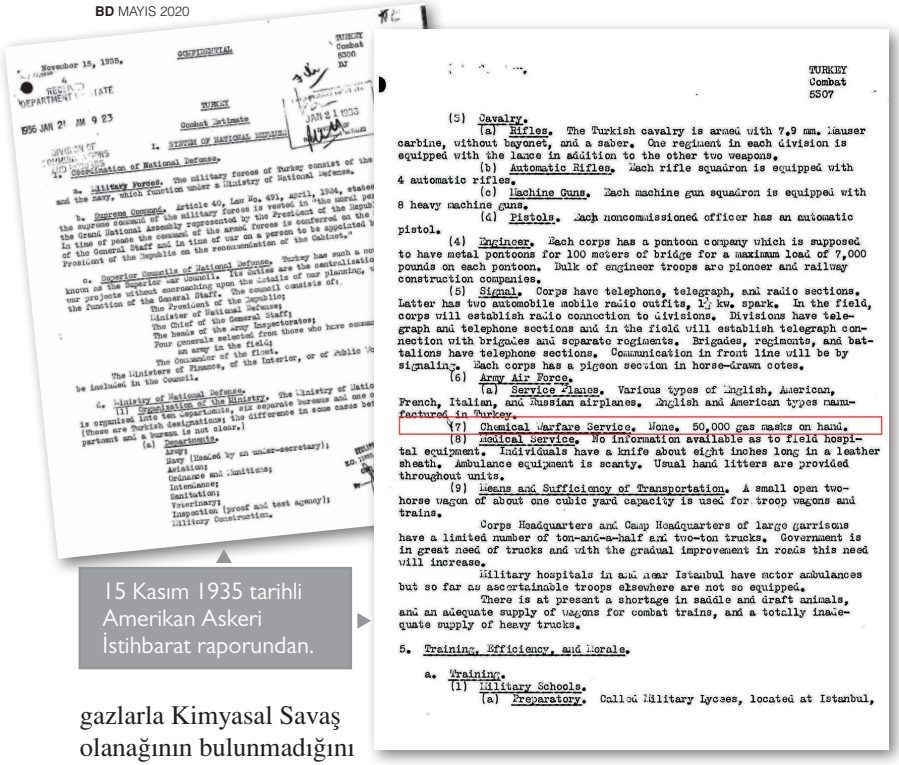

November 15, 1935.

CONFIDENTIAL

TURKEY
Combat
5500
IV

REGULATE

TURKEY

Combat Estimate

1935 JAN 21 AM 9 23

JAN 21 1935

I. SYSTEM OF NATIONAL DEFENSE

1. Organization of National Defense.

a. Military Forces. The military forces of Turkey consist of the ... and the navy, which function under a Ministry of National Defense.

b. Supreme Command. Article 40, Law No. 491, April, 1924, states ... the supreme command of the military forces is vested in "the moral per... the Grand National Assembly represented by the President of the Repub... In time of peace the command of the armed forces is conferred on the ... of the General Staff and in time of war on a person to be appointed b... President of the Republic on the recommendation of the Cabinet."

c. Superior Councils of National Defense. Turkey has such a co... known as the Superior War Council. Its duties are the centralizatio... our projects without encroaching upon the details of our planning, w... the function of the General Staff. The council consists of:

The President of the Republic;
Minister of National Defense;
The Chief of the General Staff;
The Chief of the Army Inspectorates;
The heads of the army sections;
Four generals selected from those who have comma... an army in the field;
The Commander of the fleet.

The Ministers of Finance, of the Interior, or of Public W... be included in the Council.

d. Ministry of National Defense. The Ministry of Natio... is organized into ten departments, six separate bureaus and one o... (These are Turkish designations; the difference in some cases bet... partment and a bureau is not clear.)

(a) Departments.
Army;
Navy (headed by an under-secretary);
Aviation;
Ordnance and Munitions;
Intendance;
Sanitation;
Veterinary;
Inspection (proof and test Agency);
Military Construction.

TURKEY
Combat
5507

(3) Cavalry.

(a) Rifles. The Turkish cavalry is armed with 7.9 mm. Mauser carbine, without bayonet, and a saber. One regiment in each division is equipped with the lance in addition to the other two weapons.

(b) Automatic Rifles. Each rifle squadron is equipped with 4 automatic rifles.

(c) Machine Guns. Each machine gun squadron is equipped with 8 heavy machine guns.

(d) Pistols. Each noncommissioned officer has an automatic pistol.

(4) Engineer. Each corps has a pontoon company which is supposed to have metal pontoons for 100 meters of bridge for a maximum load of 7,000 pounds on each pontoon. Bulk of engineer troops are pioneer and railway construction companies.

(5) Signal. Corps have telephone, telegraph, and radio sections. Latter has two automobile mobile radio outfits, ½ kw. spark. In the field, corps will establish radio connection to divisions. Divisions have telegraph and telephone sections and in the field will establish telegraph connection with brigades and separate regiments. Brigades, regiments, and battalions have telephone sections. Communication in front line will be by signaling. Each corps has a pigeon section in horse-drawn cotes.

(6) Army Air Force.

(a) Service Planes. Various types of English, American, French, Italian, and Russian airplanes. English and American types manufactured in Turkey.

(7) Chemical Warfare Service. None. 50,000 gas masks on hand.

(8) Medical Service. No information available as to field hospital equipment. Individuals have a knife about eight inches long in a leather sheath. Ambulance equipment is scanty. Usual hand litters are provided throughout units.

(9) Means and Sufficiency of Transportation. A small open two-horse wagon of about one cubic yard capacity is used for troop wagons and trains.

Corps Headquarters and Camp Headquarters of large garrisons have a limited number of ton-and-a-half and two-ton trucks. Government is in great need of trucks and with the gradual improvement in roads this need will increase.

Military hospitals in and near Istanbul have motor ambulances but so far as ascertainable troops elsewhere are not so equipped.

There is at present a shortage in saddle and draft animals, and an adequate supply of wagons for combat trains, and a totally inadequate supply of heavy trucks.

5. Training, Efficiency, and Morale.

a. Training.

(1) Military Schools.

(a) Preparatory. Called Military Lycees, located at Istanbul,

15 Kasım 1935 tarihli Amerikan Askeri İstihbarat raporundan.

gazlarla Kimyasal Savaş olanağının bulunmadığını kanıtlamaktadır.

*"Central File - Decimal File 867.20, Internal Affairs Of States, Military Affairs. Army. Army Posts. Fortifications. Defenses. Military Instructors (Advisers). (** Country In Which Serving.), Mar. 30, 1930 - September 18, 1939."* başlıklı dosyada, 30 Mart 1930'dan başlayarak 18 Eylül 1939'a dek Türkiye'nin askeri ve siyasi durumuna ilişkin çok ayrıntılı istihbarat bilgileri verilmektedir.

Bunlardan 15 Kasım 1931 tarihli Askeri İstihbarat raporu, Türk ordusunda Kimyasal Savaş bölümünün bulunmadığını, yalnızca 50.000 tane gaz maskesi bulunduğunu bildiriyor.

15 Kasım 1935 tarihli ABD Askeri İstihbarat raporu da yine Türk ordusunda Kimyasal Savaş bölümü bulunmadığını ve tıpkı 1931'deki gibi, 50.000 gaz maskesi bulunduğunu bildiriyor.

29 Eylül 1937 tarihli ABD Askeri istihbarat raporunda, Kimyasal Savaş bölümünün, Türk ordusunda sıhhiye, ordonat gibi "Savaşçı Olmayan" birlikler başlığı altında yer aldığı, savunma aygıtının en cılız ögelerinin de bunlar olduğu bildirilmektedir.

20 Nisan 1939 tarihli Askeri istihbarat raporu, Türk ordusunda Kimyasal Savaş Bölümü olmadığını, elde 50.000 gaz

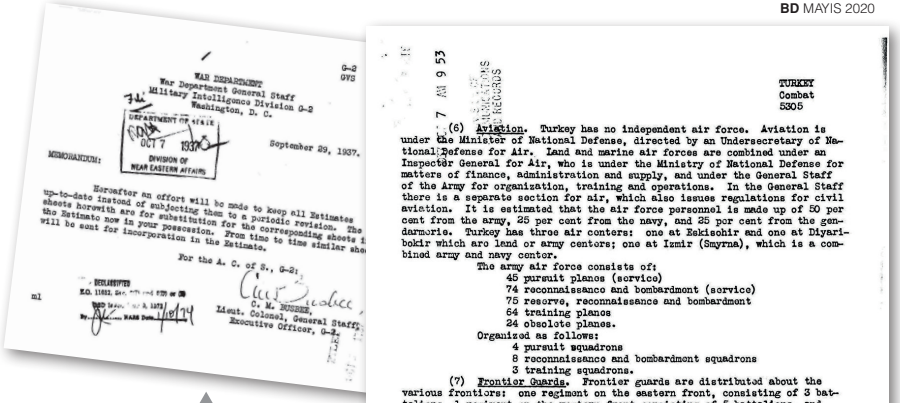

WAR DEPARTMENT
War Department General Staff
Military Intelligence Division G-2
Washington, D. C.

DEPARTMENT OF STATE
OCT 7 1937
DIVISION OF NEAR EASTERN AFFAIRS

MEMORANDUM: September 29, 1937.

Hereafter an effort will be made to keep all Estimates up-to-date instead of subjecting them to a periodic revision. The sheets herewith are for substitution for the corresponding sheets in the Estimate now in your possession. From time to time similar sheets will be sent for incorporation in the Estimate.

For the A. C. of S., G-2:

C. M. BUSBEE,
Lieut. Colonel, General Staff,
Executive Officer, G-2.

TURKEY
Combat
3305

(6) Aviation. Turkey has no independent air force. Aviation is under the Minister of National Defense, directed by an Undersecretary of National Defense for Air. Land and marine air forces are combined under an Inspector General for Air, who is under the Ministry of National Defense for matters of finance, administration and supply, and under the General Staff of the Army for organization, training and operations. In the General Staff there is a separate section for air, which also issues regulations for civil aviation. It is estimated that the air force personnel is made up of 50 per cent from the army, 25 per cent from the navy, and 25 per cent from the gendarmerie. Turkey has three air centers: one at Eskischir and one at Diyaribokir which are land or army centers; one at Izmir (Smyrna), which is a combined army and navy center.

The army air force consists of:
45 pursuit planes (service)
74 reconnaissance and bombardment (service)
75 reserve, reconnaissance and bombardment
64 training planes
24 obsolete planes.

Organized as follows:
4 pursuit squadrons
8 reconnaissance and bombardment squadrons
3 training squadrons.

(7) Frontier Guards. Frontier guards are distributed about the various frontiers: one regiment on the eastern front, consisting of 3 battalions, 1 regiment on the western front consisting of 5 battalions, and one regiment on the southern front, consisting of 5 battalions. They are included in the strength of the regular army and are armed and equipped as infantry. Average strength of battalions, approximately 400. Their main duty, ostensibly is to prevent smuggling into Turkey.

e. Non-combatant Branches.
Quartermaster, Commissary, Ordnance, Chemical Warfare Service, Medical (Sanitary) } Intendance

No figures are obtainable. Those services are the weakest element in the defense machine of Turkey. The total peace strength is approximately 15,000.

f. Second Line Forces.
(1) Gendarmerie. The national Gendarmerie of Turkey consists of 14 battalions, averaging in strength 700 to 800 men each; three separate regiments, each with an estimated strength of 2,000 men; and four or five smaller units of about 500 men each. Thus the force represents a total strength of about 20,000. These units are conveniently placed within the areas where the number of regular army units is limited or entirely prohibited by treaty stipulations -- such as Istanbul or the demilitarized zone of the Straits.

In peace time they function under the Minister of Interior. For training they are under the General Staff, and under the Ministry of National Defense for armament, mobilization and war purposes. They are of

29 Eylül 1937 tarihli Amerikan Askeri İstihbarat raporundan.

maskesi bulunduğunu belirtmektedir.

Görüleceği üzere, Amerikan Askeri İstihbarat raporları, Tunceli Harekatı'nın yapıldığı 1937-38 tarihlerinde Türkiye'nin Kimyasal Savaş alanındaki tüm varlığının savunmaya yönelik gaz maskelerinden ibaret olduğunu gözler önüne sermektedir. Daha önce yayınladığımız İngiliz devlet arşivi belgeleri de yine söz konusu tarihlerde Türkiye'nin zehirli gazlar ve Kimyasal Savaş uzmanlarının bulunmadığını göstermektedir.

Tunceli Harekâtı sırasında çok sayıda insanımızı yitirdik; üzülüyoruz. Ancak, yıllar sonra bir takım örgütler Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin bu harekat sırasında sivil halka zehirli gaz kullanarak soykırım suçu işlediğini propaganda etmektedir. "Dersim Soykırımı" propagandası, tıpkı Ermeni Soykırım propagandası, Rum Soykırımı propagandası, Süryani Soykırımı propagandası, Kürt Soykırımı propagandası, Pontus Soykırımı propagandası vb. gibi tek odaktan yönetiliyor

20 Nisan 1939 tarihli rapor,
Türk ordusunda Kimyasal Savaş Bölümü olmadığını, elde 50.000 gaz maskesi bulunduğunu belirtmektedir.

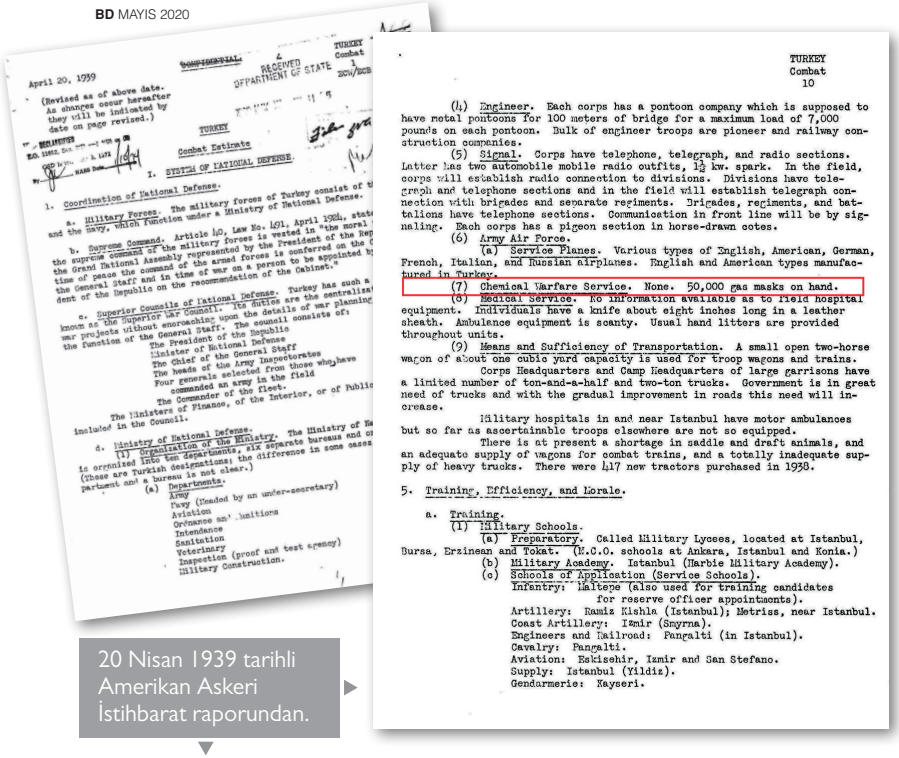

April 20, 1939

(Revised as of above date. As changes occur hereafter they will be indicated by date on page revised.)

CONFIDENTIAL

RECEIVED DEPARTMENT OF STATE

TURKEY
Combat Estimate

I. SYSTEM OF NATIONAL DEFENSE.

1. Coordination of National Defense.

a. Military Forces. The military forces of Turkey consist of t and the navy, which function under a Ministry of National Defense.

b. Supreme Command. Article 40, Law No. 1491, April 1926, stat the supreme command of the military forces is vested in the Presi the Grand National Assembly represented by the President of the Rep time of peace the command of the armed forces is conferred on the C the General Staff and in time of war on a person to be appointed by dent of the Republic on the recommendation of the Cabinet.

c. Superior Councils of National Defense. Turkey has such a known as the Superior War Council. Its duties are the centralizat war projects without encroaching upon the details of war planning the function of the General Staff. The council consists of:

The President of the Republic
Minister of National Defense
The Chief of the General Staff
The heads of the Army Inspectorates
Four generals selected from those who have commanded an army in the field
The Commander of the fleet.
The Ministers of Finance, of the Interior, or of Public

The Ministers of Finance, of the Interior, or of Public included in the Council.

d. Ministry of National Defense. The Ministry of Na

(1) Organization of the Ministry. The Ministry of Na is organized into ten departments, six separate bureaus and o (These are Turkish designations; the difference in some cases partment and a bureau is not clear.)

(a) Departments.
Army
Navy (Headed by an under-secretary)
Aviation
Ordnance and Munitions
Intendance
Sanitation
Veterinary
Inspection (proof and test agency)
Military Construction.

TURKEY
Combat
10

(4) Engineer. Each corps has a pontoon company which is supposed to have metal pontoons for 100 meters of bridge for a maximum load of 7,000 pounds on each pontoon. Bulk of engineer troops are pioneer and railway construction companies.

(5) Signal. Corps have telephone, telegraph, and radio sections. Latter has two automobile mobile radio outfits, 1½ kw. spark. In the field, corps will establish radio connection to divisions. Divisions have telegraph and telephone sections and in the field will establish telegraph connection with brigades and separate regiments. Brigades, regiments, and battalions have telephone sections. Communication in front line will be by signaling. Each corps has a pigeon section in horse-drawn cotes.

(6) Army Air Force.

(a) Service Planes. Various types of English, American, German, French, Italian, and Russian airplanes. English and American types manufactured in Turkey.

(7) Chemical Warfare Service. None. 50,000 gas masks on hand.

(8) Medical Service. No information available as to field hospital equipment. Individuals have a knife about eight inches long in a leather sheath. Ambulance equipment is scanty. Usual hand litters are provided throughout units.

(9) Means and Sufficiency of Transportation. A small open two-horse wagon of about one cubic yard capacity is used for troop wagons and trains.

Corps Headquarters and Camp Headquarters of large garrisons have a limited number of ton-and-a-half and two-ton trucks. Government is in great need of trucks and with the gradual improvement in roads this need will increase.

Military hospitals in and near Istanbul have motor ambulances but so far as ascertainable troops elsewhere are not so equipped.

There is at present a shortage in saddle and draft animals, and an adequate supply of wagons for combat trains, and a totally inadequate supply of heavy trucks. There were 447 new tractors purchased in 1938.

5. Training, Efficiency, and Morale.

a. Training.

(1) Military Schools.

(a) Preparatory. Called Military Lycees, located at Istanbul, Bursa, Erzinean and Tokat. (N.C.O. schools at Ankara, Istanbul and Konia.)

(b) Military Academy. Istanbul (Harbie Military Academy).

(c) Schools of Application (Service Schools).
Infantry: Maltepe (also used for training candidates for reserve officer appointments).
Artillery: Ramiz Kishla (Istanbul); Metriss, near Istanbul.
Coast Artillery: Izmir (Smyrna).
Engineers and Railroad: Pangalti (in Istanbul).
Cavalry: Pangalti.
Aviation: Eskisehir, Izmir and San Stefano.
Supply: Istanbul (Yildiz).
Gendarmerie: Kayseri.

20 Nisan 1939 tarihli Amerikan Askeri İstihbarat raporundan.

kuşkusu doğuran birbirine çok benzer yol ve yöntemlerle yürütülmektedir. Türkiye'nin ulus devlet yapısını etnik, din ve mezhep ayrımcılığıyla parçalamayı amaçlayan örgütler, soykırım propagandasıyla birlikte tarihsel-etnik hak iddiasında bulunmaktadır.

İkinci Dünya Savaşı sonunda Almanya'nın Yahudi Soykırımı nedeniyle 1952 yılında İsrail'e ve ABD'deki Dünya Yahudi Örgütü'ne tazminat ödemeyi kabul etmesi ve 1966'ya dek ödemeyi sürdürmüş olması, bir takım etnik ayrılıkçı örgütlerin Türkiye Cumhuriyeti'ni soykırımcı ilan ederek tazminat vs. taleplerde bulunmaya özendirmiştir. Bu propagandayı yürütenler, "zehirli gaz" suçlamasına özel bir önem vermektedirler. "Zehirli gaz" kullanıldığı alanda tüm canlıları kadın, çocuk, yaşlı, genç, suçlu, suçsuz, asker, sivil ayırmaksızın öldüren bir silahtır ve bu yönüyle soykırım propagandasını inanılır kılmak amacıyla ortaya atılmaktadır. Ancak, gerek İngiliz ve gerek yeni erişime açılan Amerikan arşiv belgeleri, Türkiye'nin o tarihte Kimyasal Savaş aygıtından yoksun olduğunu, dolayısıyla zehirli gaz kullanmış olmasının olanaksız olduğunu göstermektedir. •

cengizozakincibd@mail.com

Zeki Sarıhan

KURTULUŞ SAVAŞI'NDA GENÇLİK ÖRGÜTLERİ

Millî Mücadele Öncesi

Osmanlı Devleti'nin son zamanlarda verilen savaşlar, hükümette gençleri gönüllü olarak bu savaşa katma isteği uyandırdı. İngiltere'nin 1889'da Afrika kabilesi Zulular'ın ayaklanmasını bastırmak için temellerini attığı izcilik örgütü, İngiltere'de ve İsveç'te bulunan eğitimciler tarafından amacı değiştirilerek Türkiye'ye getirildi. Ragıp Nurettin, Etem Nejat, Nafi Atuf Kansu, Ahmet ve Abdurrahman Robenson izciliği tanıtan yazılar yazdılar. İzcilik, Balkan ve Birinci Dünya Savaşlarında Osmanlı savunmasının hizmetinde kullanıldı. Harbiye Bakanı Enver Paşa, izciliği örgütlemek için Almanya'dan ve Belçika'dan uzmanlar getirtti. "Başbuğ" unvanıyla İzciler Ocağının başına geçti. 1912'de Harbiye Nezareti'ne bağlı Genç Dernekleri Teşkilatı faaliyet halindedir. Tarık Zafer Tunaya'nın yazdığına göre 1913'te Türk Gücü Cemiyeti kurulmuştur. 1914'te bunun yerini doğrudan doğruya Harbiye

İzcilik Balkan ve Birinci Dünya Savaşlarında Osmanlı savunmasının hizmetinde kullanıldı.

Nezareti'ne bağlı Osmanlı Güç Dernekleri almıştır. Ömrü kısa olan bu örgütlenmenin yerini 1916'da Genç Dernekleri Teşkilatı almıştır. Bu dernekler ülke çapında 1917'ye kadar 706 yerde kurulmuştur. Mütarekede kısa bir duraklamadan sonra hükümetin bu örgütü yeniden canlandırmak istediğini görüyoruz. Anadolu'da bazı okullarda izcilik faaliyeti devam etmektedir.

Anadolu Hareketi daha Sivas Kongresi günlerinde Kurtuluş Savaşı'nın planlarını yaparken gençlerden yararlanmayı düşünmüş, Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti Tüzüğü'ne ek olarak hazırlanıp yalnız ilgililere gizli kaydıyla gönderilen bir genelgede, orduya yardımcı millî müfrezelerin kurulmak istendiği anlaşılmaktadır. Bu müfrezelere eli silah tutan bütün gençlerin alınması öngörülmüştür. Müdafaai Hukuk Cemiyetleri tarafından gezici ve sabit olarak kurulacak bu müfrezelerle ordu arasındaki bağlantıyı Temsil Kurulu sağlayacaktır. Henüz genel seferberlik ilan edilemediği o günkü koşullarda gençlerden beklenen görevi Orta Anadolu'da kesin bir hâkimiyeti olan ordunun, güney cephesinde ise çetelerin yaptığı anlaşılmaktadır.

Millî Mücadelede Öğrenci Gençlik Örgütleri

1900 yılında açılmış olan İstanbul Üniversitesinin, dört fakültesinde de, mütarekeden önce kurulduğu anlaşılan öğrenci dernekleri vardır. Hukuk, Tıp, Edebiyat ve Fen Fakültelerinin öğrenci dernekleri Kurtuluş Savaşı yıllarında oldukça etkin çalışma göstermişlerdir. Özellikle Tıp Fakültesi Öğrenci Derneği, Tıbbiyelilerin tarihsel ününe uygun olarak başı çekmekte,

Anadolu Hareketinin daha Sivas Kongresi günlerinde Kurtuluş Savaşı'nın planları yapılırken gençlerden yararlanılması düşünülmüştür.

adeta İstanbul halkına önderlik yapmaktadır.

29 Kasım 1918'de bir savunma cephesi amacıyla kurulan Millî Kongre'de 52 dernek ve partinin içinde öğrenci ve o tarihlerde gençlerden oluştuğu kabul edilmesi gereken şu örgütlerin adı geçiyor: Edebiyat Fakültesi, Fen Fakültesi, Tıp Mezunları Cemiyeti, Kız Öğretmen Okulu Cemiyeti, Ticaret Mektebi İnas (Kız) Cemiyeti.

İzmir'in işgalinden başlayarak İstanbul'da yapılan protesto mitinglerinde ve İzmir göçmenleri için yardım toplama kampanyalarında gençlerin çok önemli bir rol aldığı görülüyor. Gençler, üniversitede işbirlikçi hocalara karşı beş ay süren bir boykot yapmışlar ve eylemleri başarıyla bitmiştir.

İhtiyat Zabitleri Postası adlı dergi

İzmir'in işgalinden kısa bir süre sonra bazı gazetelerde "çoğunluğu gençlerden oluşan" Türkiye Müdafaai Hukuk Cemiyeti"ni kurulduğunu okuyoruz. Cemiyet amacını ve ilkelerini açıklayan bir bildiri de yayımlamıştır.

İhtiyat Zabitleri Cemiyeti: Birinci Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle terhis edilen pek çok yedek subay işsiz kalmıştır. Doktor Cemil Süleyman, "Yetim Kalan Gençlik" başlıklı yazısında bu gençlerin İstanbul sokaklarında aç ve sefil dolaştıklarını anlatarak hükümeti gençleri kurtarmaya çağırmıştır. Diğer bazı gazeteler de bu gençliğin sefaleti ile ilgili yazılar yayımlamışlardır. Maarif Nazırı Rıza Tevfik Bey, bu gençlere eğitimde görev vereceğini söylemişse de İstanbul Hükümeti, öğretmenlerin maaşlarını bile ödeyememektedir. Bahaattin Tevfik, bu gençlere Anadolu'da tarım için boş arazilerin verilmesini önermiştir.

İhtiyat Zabitleri Teavün Cemiyeti, İhtiyat Zabitleri Postası adlı haftalık bir yayın da çıkararak, sorunlarını dile getirmeye başlamıştır. Bu gençlerin hangi işlere yerleştirilebileceği uzunca bir süre tartışma konusu olmuştur. Sonunda hükümet bir kararname çıkararak ihtiyat zabitlerinin öğrenimlerine göre çeşitli kurumlara yerleştirilmesinde öncelik hakkı olduğunu ilan etmiştir. Bu alanda siyasi görüş ayrılıklarına dayanan iki dernek kurulduğu anlaşılmaktadır. İkincisinin adı: *Osmanlı İhtiyat Zabitleri Cemiyeti'*dir ve bu dernek Türkçü görüşlere karşıdır. Bu dernek de Musavver (Resimli) Gençlik Vahdeti adlı bir yayın organına sahiptir. İhtiyat Zabitleri

Cemiyeti'nin Anadolu'nun bazı kentlerinde de adı geçmektedir.

Anadolu'da Gençlik Dernekleri

Kurtuluş Savaşı yıllarında Anadolu'nun bir hayli kent ve kasabasında genç dernekleri olduğu anlaşılıyor. Bunların tamamının Kurtuluş Savaşı yıllarında kurulduğunu sanıyorum. Bu kısa yazıda bu dernekler hakkında çok kısa bilgi vermekle yetinmek zorundayım.

İnebolu Gençler Mahfeli, Kastamonu Gençler Kulübü, Çankırı Gençler Mahfeli, Çerkeş Gençlik Mahfeli, Tosya Gençler Kulübü, Bolu Gençler Birliği, Konya Müslüman Gençler Derneği ve Gençler Birliği, Mersin Gençler Yurdu, Kozan'da Türk Gençler Derneği, Elazığ Gençlik Yurdu, Samsun'da Ayyıldız Spor Kulübü, Antalya'da Gençler Yurdu, Diyarbakır'da Gençlik Derneği, Ordu'da Millî İnkılabı İçtimai Kulübü, Yozgat'ta Hareketi Fikriye, Trabzon'da Gençler Birliği.

Bu dernekler içinde hakkında en geniş bilgi sahibi olduğumuz o ilde yayınlanmakta olan Açıksöz'ün haberleri nedeniyle Kastamonu Gençler Kulübü'dür. Açıksöz'ü çıkaranlar da Kastamonu Lisesini yeni bitirmiş olan gençlerdir. Bu dernek Gençlik adıyla bir dergi de yayımlamıştır. Diğer gençlik örgütleri hakkında ya yerel gazetelerin ya da bazı kitapların verdiği kısa bilgilerle yetiniyoruz. Bu derneklerden hiçbir arşiv kalmaması da üzücüdür. Kurtuluş Savaşı'nın üssü olan Ankara'da Muallimler Cemiyeti, Hilal-i Ahmer Kadınlar Kolu ve Himayei Etfal Cemiyeti kurulduğu halde burada yedek subaylar veya Gençlik örgütünün adının geçmeyiş nedeni merak konusudur.

Anadolu'daki gençlik örgütlerinin çalışmalarını, halkı cephe hizmetine hazırlama, gençler arasında dayanışmayı sağlama, kitaplıklar açma ve konferanslar verme olarak sıralayabiliriz.

Bu dönemde ülkeyi yönetenlerle yönetilenler arasındaki çelişki yurt savunması nedeniyle iyice kapandığından, vali, kaymakam, komutan gibi görevliler gençlerle birlikte çalışmaktadır.

Kurtuluş Savaşı yıllarında gençler, çeşitli dergi ve gazetelerde yazılar da yazmışlardır. Gençlik adını taşıyan dergiler de yayımlanmıştır. Bu konuda İhtiyat Zabitleri Cemiyetinin Musavver Gençlik Vahdeti ve Kastamonu'da Gençlik'ten başka, İstanbul'da Genç Yolcular, Genç Kadın, Genç Kalemler sayılabilir.

Ceyhun Atuf Kansu'nun "Kurtuluş Savaşı ve Gençlik" makalesinde belirttiği gibi, Kurtuluş Savaşı bütünüyle bir gençlik hareketidir. Kansu, savaşın önde gelen komutanları gibi kalemleriyle bu savaşa destek olan yazarların çoğunun da genç insanlar olduğunu anlatmakta ve şu adları örnek vermektedir: Yahya Kemal, Yakup Kadri, Falih Rıfkı, Ruşen Eşref Kemalettin Kâmi… •

zekisarihanbd@gmail.com

Mete Akyol - (Düzenzedeler)

Sağlıklı Olmak Talihli Olmak

Ayran çorbasıyla beslenen, sofralarında soğan bulunduğunda "keyif" eden ve içtikleri suyu makine yağı tenekesiyle kuyudan taşıyan yedi nüfuslu, üç bin lira yıllık gelirli bir ailenin, en küçük bireyidir bu sağlıklı çocuk.

Babasına hiç bahsetmeyin ondan. Onun umurunda bile değildir oğlunun böylesine sağlıklı olması.

"Sağlıklı olacağına talihli olsaydı, o zaman belki bir kıymeti vardı bu işin. Talih, sağlığın muhafazasıdır. Talihin olmadı mı, istediğin kadar sağlam ol. Sonun nasıl olsa, çürümektir. İşte bizim halimiz"

Köyde, evinin biraz ötesinde, hayvan pislikleri ve tezek parçaları arasında düşe kalka oynuyordu çocuk. Onu, bir süre öyle oynarken seyrettik, babasıyla.

"Burada doğup da böyle sağlıklı olacağına, keşke şehirde doğsaydı da, zararı yok, cılız olsaydı. Talihi ne yapar yapar, çürümekten korurdu onu."

Karşımızdaki toprak duvarın önünde iki delikanlı duruyordu ayakta. Sırtlarını duvara dayamışlardı. Bizi dinliyorlardı. İkisinin de yüzleri soluk, avurtları çöküktü.

"İşte bizim külfetin onbeş sene

sonraki hali bunlardır. Onlar da bebeliklerinde sağlam yapılıydılar. Fakat talihleri yoktu. Bak nasıl da başlamış çürümeleri, şimdi"

"...Onlar da bebeliklerinde sağlam yapılıydılar. Fakat talihleri yoktu. Bak nasıl da başlamış çürümeleri, şimdi"

İki delikanlı sırtlarını duvardan çektiler, kendi aralarında bile konuşmadan, ağır ağır yürüdüler, uzaklaştılar. *"Şimdi de benim bu halime bak. Benim çürüme devrim tamam olmuştur. Ben de bir zamanlar sağlam bedenliydim. Fakat talihim yoktu benim de. Okumak istedik, okul bulamadık, bir parçamız çürüdü. İş aradık, iş bulamadık, bir parçamız daha çürüdü. Para lâzım oldu, kazanacak yer bulamadık, biraz daha çürüdük. Hastayız dedik, doktor bulamadık, ilâç bulamadık, biraz daha çürüdük. Böylece parça parça çürüyerek, çürüme devrimizi tamamladık."*

Biraz ötemizde çocuk, hayvan pislikleri ve tezek parçaları arasında düşe kalka oynuyordu.

"Şimdi sen söyle... Talihi olmadıktan sonra sağlam olmuş, bunun ne kıymeti vardır? Güneş altına bıraktığın sağlam meyve gibi... Bu da her geçen gün biraz biraz ilerken, sonunda tamamen çürüyüp, öyle kalacak. Bu sağlamlığın kendine de bir faydası olmayacak, başkasına da hiç faydası olmayacak."

Onu babasıyla 'bir süre daha seyrettik.

Ötemizde, hayvan pislikleri ve tezek parçaları arasında oynuyordu, düşe kalka ve herşeyden habersiz...•

Halil Cibran'dan kısa hikaye

Bir gün güzellik ve çirkinlik deniz kıyısında karşılaştılar ve dediler "Haydi denize girelim." Ve giysilerini çıkarıp sularda yüzdüler bir süre. Sonra çirkinlik kıyıya dönüp güzelliğin giysilerine bürünüp yoluna gitti ve güzellik de denizden çıktı. Kendi giysilerini bulamadı ama çıplak olmak onu utandırıyordu; çaresiz çirkinliğin giysilerine büründü ve yoluna devam etti. O gün bugündür erkekler ve kadınlar onları birbirine karıştırıyor. Ancak içlerinden güzelliğin yüzünü önceden görmüş kimileri vardır ki giysilerine bakmaksızın tanırlar onu ve yine çirkinliğin yüzünü bilen kimileri vardır ki giysi onu gözlerinden gizleyemez...

Gözün Sözü

Cemal Tahsin

Evrensel Bakış Açısı
Gürbüz Evren

Depreme Dayanıklılığın Sırrını Mimar Sinan Çözmüştü

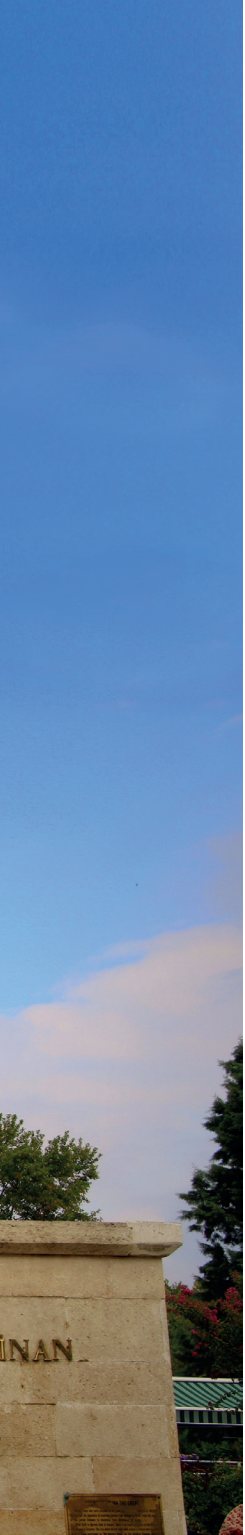

Türkiye'nin deprem kuşağında olması ülkemize şimdiye dek birçok acı yaşattı. On binlerce insanımızı deprem felaketlerinde kaybettik. Kentlerimiz, kasabalarımız, köylerimiz büyük yıkımlar yaşadı. Her defasında bu son olsun diyerek, alınan önlemlere rağmen meydana gelen yeni sarsıntılarda kayıplar vermeye devam ediyoruz.

Günümüz teknolojisinde depreme dayanıklı binalar inşa etmek ve can kaybını en aza indirmek artık mümkün. Ama ben her deprem acısı yaşadığımızda tarihimizin övünç kaynaklarından olan Mimar Sinan'ı ve eseri Selimiye Camisi'ni hatırlarım.

Mimar Sinan'ın "ustalık eserim" dediği Selimiye Camisi'nin yapımına 1569 yılında başlanıp 1575'te tamamlanmıştır.

Sırlarla dolu cami olarak da bilinen Selimiye'nin birçok önemli özelliği arasında depreme dayanıklılığı da vardır.

Kimi kaynaklara göre 99 bazılarına göre ise 103 yaşında vefat eden Mimar Sinan, yaşayacağı her yıl bir eser inşa edeceğini söylemesine rağmen aralarında 92 cami, 52 mescit, 55 medrese, 7 darülkurra, 20 türbe, 17 imaret, 3 darüşşifa (hastane), 6 su yolu, 10 köprü, 20 kervansaray, 36 saray, 8 mahzen ve 48 de hamamın bulunduğu 365

Mimar Sinan (1489-1588)

Osmanlı padişahları Kanuni Sultan Süleyman, II. Selim ve III. Murat dönemlerinde baş mimar olarak görev yapmış, yapıtlarıyla dünyaca tanınmıştır.

esere imza atmış bir dehadır. İstanbul'da100 eseri bulunmaktadır.

Ama önce Mimar Sinan'ın mimarlık mesleğine başlamadan önce ne yaptığına kısaca değinelim. Kayseri'nin bugünkü Ağırnas ilçesinde 1490 yılında Hristiyan bir ailenin oğlu olarak dünyaya gelen Sinan, Yeniçeri ocağına alınmak üzere devşirildikten sonra İstanbul'a götürüldü. Osmanlı ordusunda Humbaracı (patlayıcı kullanan birlik) sınıfına alındı. Osmanlı ordusunda humbaracı olarak görev yaptı. Ama kayıtlarda, Kanuni Sultan Süleyman'ın 1521 Belgrad, 1522 Rodos seferlerine yeniçeri piyadesi olarak katıldığı yazar. Daha sonra da atlı sekbanlara seçildiği aktarılan Sinan'ın, Mohaç Meydan Savaşı'nda da acemi oğlanlar olarak bilinen birliği yönettiği kayıtlarda geçer. Sinan, 1532 Alman, 1534 Irakeyn, ve 1537 Korfu seferlerinde ise kapıkulu askerlerinin komutanı ve zemberekçibaşı yani baş teknisyen olarak görev yaptı. Ama kaderi de mesleği de Kanuni Sultan Süleyman ile 1538 yılında çıktığı Karaboğdan (bugünkü Moldovya) seferi ile değişti.

Osmanlı ordusu Prut Nehri'ne geldiğinde düşmanın köprüleri yıktığı görüldü. Seferin devamı ve başarısı için nehir geç kalınmadan geçilmeliydi. Tek çare ise çok kısa sürede bir köprü inşa etmekti. İşte o sırada Kanuni Sultan Süleyman'ın huzuruna bir askeri çıkardılar. Sinan adlı asker, padişaha gerekli köprüyü hemen yapabileceğini söyledi. Sultan Süleyman'ın onayını almasının ardından hemen inşasına başladığı köprüyü 13 günde tamamladı. İşte bu eser, Sinan'ın mimarbaşı olmasının önünü açtı.

Selimiye "matematiğin çözemediği muhteşem eser" olarak bilinir

Tekrar Selimiye Camisi'ne dönecek olursak, mimar Sinan'ın sadece mimari değil matematik dehasının da ortaya çıktığı eseri görürüz. Selimiye, "matematiğin çözemediği muhteşem eser" olarak bilinir.

Boyları 70 metreyi aşan 4 minareli caminin kubbesinin yüksekliği 43,25 Metre, Çapı 31,25 metredir. Herkesin merak ettiği ise bu kadar yüksek ve geniş bir kubbenin herhangi bir destek, sütun vb. olmadan durabildiğidir. Uzmanlar, Mimar Sinan'ın bu sorunu13 bilinmeyenli bir denklemi, matematiğin bilinen 4 ana işleminden farklı beşinci bir işlem yaparak çözdüğünü tespit etti.

> Selimiye Camisi her tarafa beş derece yatabilecek, ayrıca sarsıntıyı yukarıdan aşağıya doğru aktarabilecek tarzda yapılmıştır.

Ama Selimiye Camisi ile ilgili benim ele almak istediğim gerçek, Türkiye'nin yaşadığı en büyük felaketlerden biri olan ve İzmit'i, Adapazarı'nı yıkan 1999 Depremi sonrası oldu. Bu büyük depremin ardından yetkililer birçok önemli tarihi eserde olduğu gibi Selimiye Camisi'nde de kuvvetlendirme çalışması yapılmasına karar vermişlerdi. Çalışmalar başladığında uzmanlar konunun uzmanlarını bile şaşkınlığa düşüren bir olayla karşılaşırlar. Depremde binalar sağ ya da sola doğru yatarak yıkılırken, Selimiye Camisi her tarafa beş derece yatabilecek, ayrıca sarsıntıyı yukarıdan aşağıya doğru aktarabilecek tarzda yapılmıştır. Bu da yapının sarsıntı sırasında toprağa daha sağlam bir şekilde oturmasını sağlamaktadır.

> Bu da yapının sarsıntı sırasında toprağa daha sağlam bir şekilde oturmasını sağlamaktadır.

Ama Japon mimarlar, bu durumu ve daha fazlasını 1959 yılında Selimiye'de yaptıkları incelemeler sırasında keşfetmişlerdir.

Japonya'da, bugün depreme dayanıklı binaların yapılmasındaki en önemli etkenlerden birinin de, Japon mimarların Mimar Sinan'ın eserinden öğrendikleri olduğunu bizzat konunun uzmanları da söyler.

Bilindiği üzere depremlerde en kolay yıkılan yapılar arasında minareler de vardır. Selimiye'yi sağlamlaştırma çalışmalarına katılan yabancı uzmanları hayrete düşüren bir konu da caminin minareleri olmuştur. Gevşek toprak zemine sahip Selimiye Camisi'nin minarelerinin

bir sarsıntı sırasında yıkılmaması ya da zarar görmemesi için yapılması gereken, minarelerin metal kelepçelerle temellerinin sabitlenmesidir. Ancak temelleri açtıran uzmanlar, düşündükleri çözümün Mimar Sinan tarafından yüzyıllar önce hem de o günün şartlarıyla yapıldığını gördüler.

Mimar Sinan'ın eserlerinin öneminin günümüzde anlaşılmaya başlandığı söylenir. Oysaki durum hiç de öyle değildir. Fransa krallarının yapımına büyük önem verdiği ve 1789'daki Fransız Devrimi sırasında halkın akın ettiği Versailles Sarayı'nda, aralarında André Le Nôtre, Louis Le Vau, Jules Hardouin-Mansart, başta olmak üzere ülkenin tanınmış 9 mimarının imzası vardır. Saray önceleri Kral 13. Louis için bir av köşkü olarak 1631 yılında yapılmıştı. Ama Kral 14. Louis köşkün saraya dönüştürülmesi emrini verdiğinde ülkenin önemli mimarlarını seferber etti. İnşasının önemli bölümünün tamamlandığı 1682 yılında ise Kral ülke yönetimini Paris'ten buraya taşıdı.

Kral 14. Louis'in en çok güvendiği mimarlardan olan Louis Le Vau Mimar Sinan'ın çalışmalarını yakından bilen isim olarak tanınmaktadır.

Kral 14. Louis'in en çok güvendiği mimarlardan olan Louis Le Vau ise Mimar Sinan'ın çalışmalarını yakından bilen isim olarak tanınmaktadır. Aynı şekilde Jules Hardouin-Mansart'ın da Sinan'ın eserleri hakkında incelemeler yaptığı bilinir. Fransız Kraliyet Arşivleri'ndeki (Nisan 1654 tarihli 16 arc.vers. Louis 54/fr.ry) bir belgede Kral 14. Louis'in yapılacak saraya ilişkin sorularını yanıtlayan Le Vau şöyle demektedir:

"Bu saray, Avrupa'daki tüm saraylardan daha muhteşem olacak. Fransız Kraliyet ailesine Türk sultanının baş mimarı Sinan'ın eserlerinden daha sağlam bir saray yapacağız. Hiçbir şartta yıkılmayacağı düşünülen Hadrianopolis'teki (Edirne) Selimiye Camisi'nden bile sağlam olacak."

Bir diğer önemli mimar Jules Hardouin-Mansart ise Mimar Sinan'ın, Sultan Süleyman'ın ibrikçi başının döktüğü su ile abdest almak zorunda kalmasına son verip, sarayın içine ilk çeşmeyi yapması örneğini vererek, Kral 14. Louis'ye, *"Versailles Sarayındaki odalarınızda su akıtacak düzeni kuracağız."* demektedir.

2000 yılında Selimiye Camii, UNESCO tarafından Dünya Mirası Geçici Listesi'ne alındı. 2011'de ise Selimiye Camii ve Külliyesi Dünya Mirası olarak tescil edildi. •

gurbuzevrenbd@gmail.com

Dr. Öğüt Yazman

Corona Salgını ve Sonrası

Dünya, 2019 yılının Aralık ayında Çin'de Koronavirüsü ile yeni tür bir bulaşıcı hastalıkla karşılaştı. Çin'in 59 milyon nüfuslu Hubei bölgesinde ve 11 milyonluk (Wuhan) ilinde başlayan ve Covid-19 olarak adlandırılan bu hastalık bütün dünyaya yayılabilecek özellikler taşıyordu.

BM Dünya Sağlık Örgütü, hızla başka ülkelere de yayılmaya başlayan bu durumu, yeni bir Pandemi (salgın) olarak ilan etti.

SALGININ YAYILMASI

Asya'da Güney Kore, Japonya'ya ve İran'a yayılan bu salgın sonra diğer bütün Asya ülkelerine

atladı. ABD, Kanada ve Latin Amerika'ya olduğu gibi Avustralya ve Avrupa'ya da sıçradı; İtalya'dan başlayarak Fransa, İspanya, Almanya, İngiltere ve diğer Avrupa ülkelerine de yayıldı.

Orta Doğu'da Covid-19 ilk olarak BAE'de (Birleşik Arap Emirlikleri) görüldü. 16 Ocak'ta Çin'den gelen bir kadında 29 Ocak'ta grip

BM Çevre Birimi Başkanı Inger Andersen'e göre **doğa, bize koronavirüs salgını ve devam eden iklim kriziyle ilgili bir mesaj gönderiyor.**

şikayetiyle gittiği hastanede virüs bulundu. Ama, Emirates Hava Yolları, Çin ile ve Avrupa ülkeleriyle (İtalya, İspanya dahil) uçuşlarını devam ettirdi.

HALK SAĞLIĞI VE CAN KAYIPLARI

Dünya, tedavisi bilinmeyen salgının girdiği her ülkede yapılan test sonuçları arttıkça sayıları hızla artan hastalara ve bunlardan bir kısmının kurtarılamadığı can kayıplarına neden olmaya devam ediyor.

İtalya'da solunum cihazları yetersiz kalınca, yaşlı hastalardan alınıp genç hastalara takıldı. Hayatını kaybedenlerin bulunduğu şehrin morglarına sığmayan tabutlar, konvoy halinde kamyonlarla başka şehirlerin morglarına taşındı. "Yaşlılar hastaneye gelmesin" denildi.

İngiltere'de Başbakan Boris Johnson, salgın başladığı zaman işi ciddiye almadı."Bırakalım halkın bağışıklığı artsın" dedi. "Sürü bağışıklığı" yöntemine başvurdu. Sonra kendisi Covid 19'a yakalandı. Evde karantinaya girdi. Düzelemedi, hastanede yoğun bakıma alındı. Düzelir gibi olunca normal odaya alınıp sonra taburcu edildi. Ama daha uzun süre çalışamayacağı anlaşılıyor. Hamile nişanlısı da başka bir yerde karantinada. İngiltere'de salgın arttı, can kayıpları arttı. Sokağa çıkma yasağı ilan edildi.

ABD'nin durumu aşağıda açıkladığımız gibi "Süper Güç Perişanlığı" olarak daha kötüydü.

ASIL NEDEN

BM Çevre Birimi Başkanı Andersen'e göre doğa, bize koronavirüs salgını ve devam eden iklim kriziyle ilgili bir mesaj gönderiyor.

Bazı uzmanlara göre gelecekte

karşılaşılacak sorunların asıl nedeni insanoğlunun çevreyi tahrip eden hoyratlık ve umursamazlığına karşı doğanın Koronavirüsle kendisini savunmasıdır.

Uzmanlar, vahşi yaşamda çok daha ölümcül hastalıkların bulunduğunu ve günümüz uygarlığına, Covid-19 salgınının "açık bir uyarı" olduğunu söylüyor. Hastalıkların insanlara bulaşması, neredeyse her zaman insan davranışı ile oluyor.

SAVUNMA YOLU: ÇEVREYİ KORUMA

Daha fazla salgını önlemek için uzmanlar, hem küresel ısınmanın hem de doğal dünyanın tarım, madencilik ve konut için tahribatının sona ermesi ve taşıtlardan salınan gazların emisyon miktarının azaltılması gerektiğini belirtiyor. Çünkü bu durumun vahşi yaşamı insanlarla temas ettirmesine neden olduğunu söylüyor.

İnsanlara bulaşıcı hastalık salgınları artıyor ve son yıllarda hayvanlardan insanlara Ebola, Kuş Gribi, Orta Doğu Solunum Sendromu (Mers), Rift Vadisi Ateşi, şiddetli Akut Solunum Sendromu (Sars), Batı Nil virüsü ve Zika virüsü geçiyor.

2002 Sars salgını için 2007 tarihli Londra merkezli bir incelemede: "Güney Çin'deki egzotik memelileri yemek kültürüyle birlikte, at nalı yarasalarında büyük bir Sars-CoV benzeri virüs rezervuarı olduğu" belirtilmişti.

Zooloji Profesörü Cunningham,

Dünya, Covid19 kasırgasından sonra da siyasal, sosyal, politik, psikolojik, politik psikiyatri, ekonomi ve uluslararası politik ekonomi alanında büyük değişikliklere gebedir.

"Covid-19'un ortaya çıkışı ve yayılması sadece öngörülebilir değildi, aynı zamanda vahşi yaşamdan halk sağlığı tehdidi olabilecek başka bir viral çıkışın olacağı öngörülüyordu. Şu anda düşünemesek de, muhtemelen (Covid-19) ile biraz şanslıyız. Bence bunu net bir uyarı olarak almalıyız." dedi.

Fakat artan can kayıpları, üzücü ve yürek sızlatmaya devam ediyor.(*)

SALGININ ÖTEKİ YÜZÜ: EKONOMİ

Salgın, şiddetiyle hem günümüzü hem geleceğimizi etkileyecek görünüyor. Korona (Covid-19) kasırgası er ya da geç bitecektir. Ama cihan savaşları gibi ardında hazin bir enkaz bırakacağı anlaşılıyor..

Dünya, Covid19 kasırgasından sonra da siyasal, sosyal, politik, psi-

kolojik, politik psikiyatri, ekonomi ve uluslararası politik ekonomi alanında büyük değişikliklere gebedir.

Bu değişimlerden doğacak güçlükler ise tam olarak bilinmemekte ancak tahmin edilmektedir.

GELECEĞİN BELİRSİZLİĞİ

Tahmin etmek için kurulacak modelin ise çok karmaşık verileri (dataları) kapsaması gerekmektedir. Örneğin ABD Harvard Üniversitesi'nde bir ekip yaptığı çalışmada Çin'in Hubei (Wuhan) bölgesinden hareketle Çin'in başka yerlerine giden yolcuların virüsü taşımasına ve bir de Çin'den çıkan yolcuların gittikleri ülkelerde bulunan hasta sayısına bakarak tahminlerde bulunmaya çalıştı. Ancak, Çin'de çabuk ve etkin alınan önlemlerle bir ay içinde yayılma azaltıldı ve durduruldu. Çin 7 Nisan'da can kaybı olmadığını ve salgının bittiğini açıkladı. (The Guardian, 7 Nisan 2020) Oysa diğer ülkelerde salgın katlanarak büyüdü. 2020 Mart ayı sonunda ABD'deki can kayıpları Çin'i geçti. Harvard'ın tahminleri işe yaramadı.

Chicago'da siyahlar, nüfusun yüzde 30'unu oluşturmalarına rağmen, koronavirüs nedeniyle hayatını kaybedenlerin yüzde 72'si siyah.

SÜPER GÜÇ PERİŞANLIĞI

ABD'de özellikle New York'ta morglar dolunca ölenler soğuk havalı araçlara doldurulmaya başlandı. Covid 19'lu hastalardan sigortasına göre varsa 3.000-9.000 dolar, sigortası yoksa 30.000 dolar para isteniyor. 17 yaşında bir çocuk sigortası ve parası olmadığı için hayatını kaybetti. Acil servisler kalabalıktan virüslü hastalardan ağır durumda bile olsalar hastanenin bahçesine konulan yataklarda diğerleri ayakta uzun zaman dışarıda bekletiliyor. Yani hayatları için tuzlu bir faturaya razı olsalar bile ödemeyi göze aldıkları paralar, para etmiyor.

ABD'de salgın yayılırken, New Orleans, Chicago ve Detroit gibi siyahların yoğun olarak yaşadığı şehirlerde, Covid-19 sonucu hayatını kaybeden siyahların oranı beyazlara kıyasla çok yüksek.

Örneğin Chicago'da siyahlar, nüfusun yüzde 30'unu oluşturmalarına rağmen, koronavirüs nedeniyle hayatını kaybedenlerin yüzde 72'si siyah. (New York Times, 8 Mart 2020)

Dünya'nın en güçlü ekonomisi süper güç olarak bilinen ABD'nin, günümüzde ortaya çıkan bu çökmüş sağlık sistemiyle ve ayrımcılığı ile artık Amerikalıların refah ve mutluluğundan söz edilebilir mi?

İkinci büyük güç olarak geçmiş dönemde çok hızlı bir kalkınma hızıyla Çin, otoriter rejiminin sosyal kredi imkânları yanında serbest piyasadan yararlanarak açtığı "gözetim kapitalizmi" ile çok miktarda yabancı sermaye çekebildiği gibi dünyanın en çok ihracat ve ithalat yapan ülkesi olarak ABD ile yarışır duruma gelmiştir. Günümüzde yabancı ülkelere sermaye ihraç edip bir çok şirketi satın almaktadır. Yapılmış (mamûl) ve ara mallarında dünyanın büyük ihracatçısı. Onun için Çin'deki duraklamanın büyük maliyeti olacağı kuşkuları anlatılmaktadır.

SONUÇ

Salgın sonrası hiçbir şeyin eskisi gibi olmayacağını biliyoruz. İnsanoğlunu bir olumsuz bir de olumlu etkilerin beklediği anlaşılıyor. Gelecek yazımızda salgın sonrası politik ekonomi bağlamında neler olabileceği incelenecektir. •

ogutyazmanbd@gmail.com

(*) Dünya'da Covid-19 durumu: 15 Nisan 2020

Toplam Test Sayısı : 1.914.916
Toplam can kaybı : 23.010
Küresel Risk Düzeyi : Çok Yüksek
WHO (Dünya Sağlık Örgütü) Situation Report-85

Isaac Newton'un Sözleri

- İnsanlar sayılar gibidir, insanın değeri ne ise, o sayı ile ölçülür.
- Plato benim arkadaşım, Aristoteles benim arkadaşım; ancak benim en büyük arkadaşım doğruluk.
- Diğer tüm kanıtları bir yana bırakırsak, baş parmak bile benim Tanrı'nın varlığına inanmam için yeterlidir.
- Aşk köprü kurmaktır. İnsanlar köprü kuracakları yerde, duvar ördükleri için yalnız kalırlar.
- Biz düşüncelerimiz değiliz, biz düşüncelerimizin düşüncesiyiz.
- Eğer diğer insanlardan benim için bir şeyler yapmasını bekleseydim hiçbir şey yapamazdım.
- Ben, benden öncekilerin omuzlarına tırmandığım için onlardan biraz daha ilerisini görebilirim.

Organik Düşünceler

Necef Uğurlu

FELAKETLER SONRASI VE

İnsanlık tarihi boyu çok korku verici dönemler yaşamış; doğal afetler, başta veba, salgın hastalıklar, insanların çıkarttığı krizler ilk akla gelenler.

HER GECENİN SABAHI

Vebanın insanlığı tehdidi bir kere de değil üstelik, dünyamıza kıtlık, seller, büyük yangınlar akıl almaz yıkımlar getirmiş ve güzellikleri imha etmiş.

Savaşların, ekonomik depresyonların, atomik, kimyasal silahların insanlığın bu karanlık tarihine büyük zararlarını da unutmayalım.

Peki "kara ölüm" denilen veba? (Kara Veba ya da Büyük Veba Salgını, 1347-1351yılları arasında Asya'nın güney batısında başlayarak 1340'lı yılların sonlarında Avrupa'ya ulaşan, Yersinia pestis adı verilen bir bakterinin yol açtığı düşünülen salgın.)

İspanyol Gribi (ya da İspanyol Nezlesi, 1918-1920 yılları arasında H1N1 virüsünün ölümcül bir alt türünün yol açtığı grip salgını. »

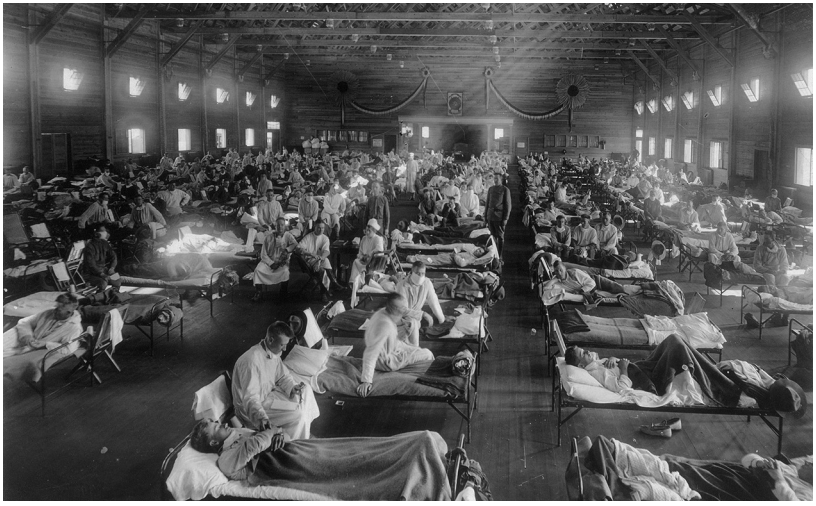

İspanyol Gribi 1918 ve 1920 yılları arasında 50 ile 100-140 milyon arası insanın ölümüne sebep oldu

500 milyondan fazla kişiye bulaşması sonucu 18 ay içinde 50 ile 100-140 milyon arası insanın ölümüne sebep olarak insanlık tarihinde bilinen en büyük salgın olarak tarihe geçmiş.) İnsanlığın bu kötü yıllarının sonrası yaraları sarması belki onlarca yıl almış ama neticede iyileşmiş ki bizler hâlâ varız, sonumuz gelmemiş!

Felaketlerin sonrasındaki süreçlerde iyileşmek, yeniden yapılanmak için ön şart kararlılık ve azim.

Felaketlerin sonrasındaki süreçlerde iyileşmek, yeniden yapılanmak için ön şart kararlılık ve azim. Başka türlü tahribatı gidermek zor. Bu yıkımlardan çıkar sağlayanlar olmuş mu, elbette olmuş. Sonra yok edebilmiş mi bu pislikleri insanlık, pek öyle gözükmüyor. Ama iyiye doğru çok ciddi değişimler olduğu muhakkak.

Mesela İspanyol Gribi felaketi sonrası ne gibi değişiklikler olmuş?

İspanyol Gribi Avrupa'da çok ciddi değişiklikleri tetiklemiş. Sağlık meselelerine bireysel yaklaşımın yerini pek çok Avrupa devletinde evrensel kuralları olan bir kamu sorunu olarak ele alma yeni yaklaşım olarak benimsenmiş. Sağlık hizmetleri halka parasız verilmeye başlanmış.

Sovyet Rusya halka ücretsiz sağlık hizmetleri konusunda öncülük yapmış, Batı Avrupa ülkeleri devlet sahipliğinde farklı sağlık sistemleri geliştirmiş. ABD tersine sağlık hizmetlerini işveren temelli sağlık

sigortasına bağlamış.

İngiltere'nin vebadan kırıldığı yılda, Londra'nın nüfusunun %20'si ölüme teslim olmuşken bir de şehrin %80'ini yok eden yangın sonrası kömür olmuş şehirde yaşayan halk dünyanın sonunu bekler hale gelmiş. Böylesi bir moral çöküntüsünün sonrası inanılmaz.

Christopher Vren

Sonrası, düşündükleri gibi dünyanın sonu değil elbette.

İngiltere'nin bilim dünyası harekete geçmiş. Londra'da bilimsel tedbir ve prensipler çerçevesinde şehir onarılırken, Christopher Wren gibi 17. yüzyıl İngiltere'sinde yaşamış tasarımcı, gök bilimci, geometri uzmanı ve çağının en tanınmış mimarları işe koyulmuşlar.

Robert Hooke

1666 Büyük Londra Yangını'nın ardından kömürleşen şehirde, St Paul Katedrali'nin de aralarında bulunduğu 53 Londra kilisesinin yanı sıra birçok kamu binasını Wren yeniden tasarlamış.

İngiliz doğa filozofu, mimar ve birden fazla branşta ihtisas sahibi olmuş Robert Hooke tanındığı alanda, hatta adının verildiği Hooke Yasası mikroskopi dalında "cell" yani hücre deyimini literatüre armağan eden bilge bir adam. O da kolları sıvamış. The Monument, Ragley Hall, Park and Gardens St. Edmund's Church St Benet's, Paul's Wharf onardığı mekânlar.

Cambridge'te ise genç Isaac Newton veba korkusuyla kapanmış olduğu evinde yapmış olduğu deneyler, bilimsel çalışmalarıyla kalkülüs, ışık deneyleri ve yer çekimi teorisi gibi katkılarıyla ismini koyduğu "annus mirabilis" yani "harika yıl", "mucizevi yıl" veya "muhteşem yıl" anlamına gelen Latince ifadeyi 1666 yılına atfen armağan ediyor.

Bir felaketin ardından gelen çok önemli olaylar insanlığa böyle büyük teselliler getiriyor.

ABD'de 1929 yılında borsanın çakılmasıyla başlayan ekonomik felaket 1930 yıllarında %25'e varan işsizlik 15 milyon Amerikalıyı iş arar hale getirirken, sonrasında "Altın Çağ" yaşanıyor.

Devletin yurttaşlarının hayatlarında başka roller almasının yolu açılıyor. Devlet, belki depresyonu hemen sonlandıramıyor ama önce acı çekenlerin acısını bir nebze hafifletiyor. Daha sonra Franklin D.

1929 ekonomik krizi 15 milyon Amerikalıyı işsiz bıraktı

Roosevelt Amerika'yı depresyondan çekip çıkarırken devletin ekonomiyi iteklemesiyle, banka reformlarıyla çöküşler önleniyor.

"New Deal" adı verilen 1933 ve 1938 yılları arasında Amerika Birleşik Devletleri'nde yürürlüğe giren ekonomi ağırlıklı bir dizi yerli program, ABD Başkanı Franklin D. Roosevelt'in ilk döneminde Kongre tarafından onaylanan yasalar başkanlık yürütme emirlerini de içerirken Sosyal Güvenlik, ulusal işçi işveren ilişkilerini kapsayan yasalar düzenleniyor. II. Dünya Savaşı sırasında endüstriyel üretimden ziyade federal hükümetin işçi hakları, regülasyonları ve sosyal güvenlik hususunda çalışmaları büyük ölçüde depresyondan çıkmalarını sağladı

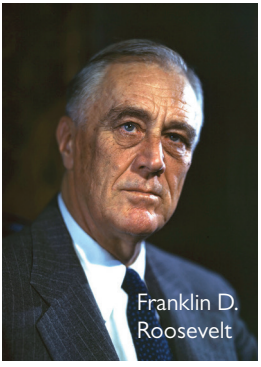
Franklin D. Roosevelt

diyorlar.

Veba sonrası Avrupa kolay iyileşmemiş ama her şeye rağmen hayatı insanlar için yaşanır hale getirmek, ziraat ve tarım işçilerinin serf statüsü ve feodalitenin sonu da gelmiş unutmayalım.

İtalyan'lar ise Ortaçağ modellerinden vazgeçip Roma İmparatorluğu modellerine geri dönmüşler. İşte bu klasik modele dönüş Rönesans'ın kıvılcımı olmuş derler.

Velhasıl insanlar karanlıklardan aydınlıklara çıkmayı akıllı insanlarıyla başarıyorlar. Biz öldük bittik diye topluca intihar etmiyorlar. Felaketler karşısında toplu intiharlar insanlık tarihinde çok az görülmüş.

Tarihte benim bildiğim toplu intiharın yaşandığı ilk yer güzelim Likya şehri Ksanthos'tur. Ksanthos'un kadim halkı, kentin agorasında toplanıp birbirlerinin üzerine zift döktükten sonra kendilerini yakarak topluca intihar etmişler. Nedeni, savaştığı Pers'lere karşı son ana kadar mücadele eden halkın, kadınlarını ve çocuklarını düşmanlarına köle

etmemek için son çare olarak böyle bir refleks geliştirmiş olmaları. Daha sonra bu kez Roma'lılara karşı ikinci intiharları söz konusu; daha önce yazmıştım.

Gerhad Schrader

Bilim, ilim, akıl, azimle ve doğru insanlarla güçlükler yenilir; aksi durum işleri daha beter eder. Ve elbette niyet çok önemli.

John Cornwell'in kitabı "Hitler'in Bilimadamları" bilim, savaş ve şeytanla paktın nelere mal olabileceğini anlatıyor. Mesela; 1938'de Alman kimyageri Gerhad Schrader tarafından bulunan "sarin gazı" bunlardan biri. Aşırı zehirli bu sinir ajanı, vücuttaki sinir sistemlerinin dengesini bozarak felce yol açıyor. Çok küçük bir damlası bile insanı öldürebiliyor. 1991'de Birleşmiş Milletler tarafından kitle imha silahları kategorisine alınmış. Sarin gazının üretimi ve depolanarak saklanması 1993'te CWC (Kimyasal Silahlar Konvansiyonu) tarafından yasaklanmıştır.

Sarin gazı Birleşmiş Milletler tarafından 1991 yılında kitle imha silahları kategorisine alındı.

Renksiz bir sıvı olup buharı da sıvısı gibi renksizdir. Son derece etkili ve öldürücü bir gazdır. Renksiz ve kokusuz olduğu için sezilmesi ve teşhisi zordur.

Peki bir bilim insanı, insanlar üzerinde kullanılsın diye böyle bir ilacı nasıl keşfeder? Hadi keşfetti diyelim, gizlemek ve istismarını önlemek için neden tedbir almaz.

Gerhad Schrader elbette Reich'ın korkunç tuzağına düşmüş tek bilim adamı değil. Asıl maksadı tarımda verimliliği yükseltmek açlığı ortadan kaldırmak için böceklerle savaş...

19. yy'da Nazi bilimadamlarının üstünlüğü 20 yy.'da insanlık adına bilimde umut veren gelişmeler olmaktan çıkıp nasıl 1945'deki çöküşe kadar korkutucu bir evrilmeye uğradı? Bilim insanlarının buluşlarının insanlığa getirdiği faydalar ve zararlardan ne kadar sorumlulukları

var; yoksa onlar da istismar edildiler mi? Bunlar tartışmalı konular. İnsanlık bu soruların cevabını güvenli bir geleceğe yönelik tedbirler için elbette almalı; yoksa olan olmuş.

“Biz bu topraklarda bir parça ekmek üzüm hoşafıyla savaşıp zaferler kazanmış insanların çocuklarıyız. 2 gün yemek yemesek ne olur?”

Yeni jeneresyon kitle imha silahları, terörizme karşı savaşlar, bioteknik gelişmelerin geleneksel etik kurallarının neresinde olduğu ve bilimsel ahlâkla nasıl çeliştiği kimsenin yabancısı olduğu konular değil.

Bir bilim insanının ziraatte böceklerle mücadele için çare ararken tesadüfen bulduğu bir zehrin insanlar üzerinde kullanıldığını öğrendiğinde ne hale geldiğini bilmiyoruz. Tesadüfen bulduğu ölümcül gazı yüzünden temerküz kamplarında öldürülenler dahil feci şekilde can veren insanların acısını bence hissetmemesi imkânsız. Eşlerinin intihar ettiği bile söyleniyor ama kime ne faydası var? Kazanan yok bu işlerde.

Cumhuriyetimizin kurucusu Atatürk’ümüz bu nedenle meseleyi bir cümleyle özetlemiş “Yurtta sulh, cihanda sulh.”

Marifet yurtta ve dünyada bilimle, sağduyu, akıl ve azimle barış için yılmadan çalışmak, yalnız aptallara göre bir iş değil bu.

Bize emanet bu sözleri söyleyen Ata’mızı ve silah arkadaşlarını bir kere daha rahmetle anarken, Çanakkale’de bir hastanede görevi başında bir gencecik hemşire kızımızın Covid 19 mücadelesi sırasında söyledikleri göz yaşartıcıydı:

“Biz bu topraklarda bir parça ekmek üzüm hoşafıyla savaşıp zaferler kazanmış insanların çocuklarıyız. 2 gün yemek yemesek ne olur? Cumhuriyetin doktorları, hemşireleri, ön saflarda, her görevde insan canla başla aydınlık günler için, sonrası için dayanıyoruz, çünkü “Her gecenin bir sabahı vardır.” •

necefugurlubd@gmail.com

KIZILDERİLİ SÖZLERİ

Karanlık gecelerin sabahında doğan güneşle uyandık, durgun göllerde yıkandık, esen yelde yüzümüzü güneşe çevirdik, kurumuş dalları yaktık, ağaçları kesmedik... Beyaz adamdan farkımız buydu...

(Algonquian kabile topluluğu)

Yapmamız gereken: her şeyi eski sadeliğine döndürmektir, böylece bozulan düzenimiz yeniden kurulacaktır. *(Apache Kabilesi)*

Nuray Bartoschek

KORONA GÜNLÜĞÜ

Hep birlikte bir bilim kurgu filminin içinde yaşıyor gibiyiz. Hem oyuncuları, hem izleyicileri olduğumuz bu filmde her kafadan bir ses çıkıyor, farklı senaryolar elden ele dolaşıyor ve hiç kimse bir sonraki bölümde ne olacağını öngöremiyor.

Üstelik yalnızca bir şehirde, bir ülkede değil, tüm dünyada aynı anda gösterime giren bu film öyle yüksek dozda gerilim içeriyor ki, soluklar tutulmuş, çevremizdeki herkese kuşkuyla bakıyor, yemeye, içmeye, dokunmaya korkuyoruz.

Sahip olduğumuzu sandığımız her şeyin aslında koca bir hiç olduğunu anladığımız günlere tanıklık ediyoruz.

Kim bilir, belki de artık küresel olarak hep birlikte insana yaraşır şekilde, insanca yaşamayı öğreniriz.

Gözümüzle göremediğimiz bir virüs tüm dünyayı felce uğratıyor. Ne modern silahlar, ne güçlü ordular, ne lüks arabalar, ne son teknoloji iletişim araçları, ne dünya liderleri, hiçbir şey, hiç kimse engel olamıyor bu gözle görünemeyecek denli küçük ama tüm dünyaya meydan okuyacak kadar güçlü düşmana.

Uçaklar iptal oluyor, önce ülkeler, derken şehirler sınırlarını kapatıyor. O da yetmiyor, evlere kapanıyoruz.

Üstelik ne dil, ne inanç, ne etnik köken, ne milliyet, ne cinsiyet tanıyor. Zengin, yoksul tanımıyor. Ünlü, ünsüz, genç, yaşlı ayrımı yapmıyor.

Yani "bu adam başbakan" ya da "bu kişi dünyaca tanınmış biri, ona dokunmayayım" demiyor.

Hani gözle görülür bir düşman olsa daha kolay meydan okuyacağız, gelin görün ki bu kez düşmanın soluğunu ensemizde hissediyor ama hızla dönüp baktığımızda hiçbir şey görmüyoruz.

Gözümüzle bile göremediğimiz bir virüs aslında "Çin nere, burası nere" anlayışının ne kadar yanlış olduğunu, aslında uzak diye bir yer olmadığını, dünyanın bir ucunda yaşanan felaketin aslında yalnızca o ülkeyi değil, tüm dünyayı etkilediği gerçeğini tüm acımasızlığıyla serdi gözlerimizin önüne.Ben öyle karamsar senaryolar üretmek yerine tüm bu yaşadıklarımızı sıra dışı bir deneyim olarak görüp doğru stratejileri uygularsak hayatta kalmanın ötesinde hayatımıza olumlu etkileri olabileceğine inanıyorum.

Kim bilir, belki de artık küresel olarak hep birlikte insana yaraşır şekilde, insanca yaşamayı öğreniriz.

Tüketim toplumu olarak o kadar çok ben merkezli yaşamaya başlamıştık ki, insan olmanın güzel, ahlaki yanları giderek azalmaya başlamıştı.

"Daha çok al, daha çok tüket, arabanı değiştir, telefonunu değiştir, giysini değiştir, mobilyanı değiştir, saçının rengini değiştir, yaşam biçimini değiştir, onu değiştir, bunu değiştir" döneminden kurtulup, hayatı daha basit, daha farkındalıkla, daha doğal, hırslarımızdan ve sürekli tüketme duygularımızdan arınmış, daha çok üreterek, daha çok paylaşarak, "ben" yerine "biz" olarak yaşamayı öğrenebilsek güzel olmaz mı?

Görünen o ki, pek çoğumuz çocuklarımızın elinden tutup kurstan kursa koştururken, onlara en pahalı teknolojik oyuncakları alırken onların gözünün içine bakarak sevginin, saygının, paylaşmanın ne olduğunu anlatmaya zaman ayırmadık ya da unuttuk. Şimdi televizyonlarda saygısızlığı büyüklerine haddini bildirmek olarak algılayan gençleri görünce içimiz sızlıyor.

Belki bu günler hepimiz için birbirimizi yeniden kazanma günleri olur ve hep birlikte birbirimize sarılmayı, aile olmayı, saygıyı, sevgiyi, paylaşmanın, yardımlaşmanın güzelliğini yeniden öğrenebilir, öğretebiliriz birbirimize.

Evlerimizde kalmayı "ev hapsi" olarak görmekten de vazgeçmemiz gerekiyor öncelikle. Bakış açımızı değiştirerek dezavantajı avantaja dönüştürebiliriz.

Eğer hâlâ okumadıysanız bir kitap önerim olacak sizlere: Anne Frank'ın Günlüğü. İkinci Dünya Savaşı sırasında Hollanda'da küçücük bir kızın gizlendiği çatı katında tuttuğu günlük defteri, gerçek bir yaşam öyküsü. Anne Frank, o koşullarda bile asla umudunu yitirmemiş. Bizimse her şey elimizin altında. Başımızın üstünde savaş uçakları uçmuyor.

Ailemizle, dostlarımızla, komşularımızla bağlantıda bulunmamızın tek yolu yüz yüze görüşmek değil. Sosyal medya, e-posta, telefon, görüntülü konuş-

ma ile de insanlarla bağlantımızı sürdürebiliriz..

Ülkemizde ve tüm dünyada ekonomik anlamda bir kriz yaşanmakta ve daha da büyük bir kriz yaşanacağını tahmin etmek için falcı olmaya gerek yok. Ülkemizde de pek çok vatandaşımız işini kaybetti ve zor koşullar altında ailesini geçindirmeye çalışıyor. Gereksinimi olanlara yardımcı olmak bize kendimizi daha iyi hissettirecektir. Kendi çevremizden, mahallemizden araştırıp gereksinimi olanlara olanaklarımız el verdiğince destek olmaya çalışsak inanın çok daha huzurlu uyuruz. Unutmayalım, hepimiz aynı teknedeyiz.

Paranoya, panik atak, obsesyon ve kaygı dörtgeni arasında sıkıştığımız bu günlerde bize düşen sağlıklı olarak hayatta kalmak için elimizden geleni yapmak.

İnsanlık olarak zor bir sınavdan geçtiğimiz doğru ama bir avantajımız var. Sınav soruları elimizde. Virüs bizi kovalamıyor. Kapı altlarından, pencere aralıklarından içeri sızmıyor virüs. Yani virüsten kaçmak için hızlı koşmamıza gerek yok. Tam tersine durmamız gerekiyor.

Duralım, düşünelim, sorgulayalım. Dışa değil, içe dönelim. Henüz nasıl olacağını bilemesek de, dileğim, hem oyuncusu, hem izleyicisi olduğumuz bu bilim kurgu filmini mutlu sonla bitirelim. •

nuraybartoschekbd@gmail.com

İyimserlik Hakkında Ne Dediler?

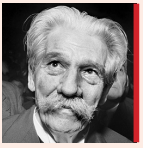

"İyimser insan her yerde yeşil ışığı gören iken, kötümser insan sadece kırmızı dur ışığını görendir... Gerçekten bilge bir kişi ise renk körüdür." **Albert Schweitzer**

***

"İyimserliğin henüz öldüğünü düşünüyorsanız düşünün. Ortalama bir kurşun kalem 2 santim silgi ile birlikte 15 santim uzunluğundadır." - **Robert Brault**

***

"Kötümser rüzgârdan dolayı şikâyet eder; iyimser onun yönünün değişmesini bekler; gerçekçi kişiler ise yelkenlerini ayarlar." - **William Arthur Ward**

***

"Kötümser her fırsatta bir zorluk, iyimser ise her zorlukta bir fırsat görür." - **Winston Churchill**

Metin Gören

DÜNYA SPORU CAN EVİNDEN VURULDU

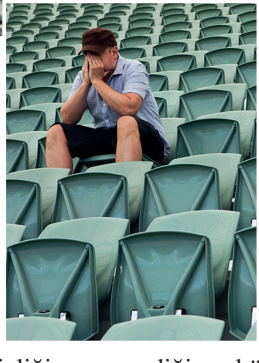

Onlar, yüzler, binler, on binler ve milyonlara değin uzanan bir hüzün zinciri. Dünyanın en kalabalık ülkesi Çin'de başlayan ve kısa zamanda beş kıtaya sıçrama yapan ölümcül Koronavirüsü, sporun tüm dallarını sessizliğine gömdü.Futbolun egemen güçleri, İngiltere, İspanya, İtalya, Almanya ve Fransa şaşkın... Vatandaşlarının sağlığı için olağanüstü bir çabanın içinde.Çare arayışları, yaşam savaşları aylardan beri sürüp gidiyor. Kimi devletlere göre "adam sendecilik" erken önlem almama gafleti; kimine göre büyük tehlikeyi olabildiğince küçültmek. Ve kimine göre de insan sağlığı konusunda yeterince yatırım yapılmamasının çok ağır faturaları. Fransa'nın dünya

Michel Platini

çapındaki yıldızı, bir dönemin UEFA Başkanı Michel Platini, yıllarca futbol oynadığı İtalya'yı kasıp kavuran virüs için, İtalya'nın ünlü spor gazetesi La Gazetta Dello Sport'a *"Aman Allah'ım sanki bir ölüm makinası! Yakaladığını yere seriyor.Testin pozitif çıktıysa ne yazık ki yaşam şansın hemen hiç yok. Gözyaşı döküyorum. Gençlerin çaresizliğini gördükçe, yaşlıların hayata direnişlerini izledikçe... İtalyanlar için, tüm dünya uluslarının insanları için ve de hayatımın en güzel futbol yıllarını geçirdiğim takımım Juventus için gözyaşı döküyorum."* - şeklinde bir açıklama yaptı.

Efsane oyuncu Romalı Totti, hükümetin tehlike konusunda çok geç önlemler aldığını günlerce eleştirdi.

Dünyanın en büyük beş spor organizasyonlarından biri olan NBA (Amerika Profesyonel Basketbol Ligi) tarihinin en büyük felaketini yaşadı, Çin'den Amerika'ya değin uzanan virüs nedeniyle. Milyonlarca insanın, trilyonlarca para akıttığı büyük organizasyon birden bire çöküverdi. Ünlü sporcuların yaşamlarını, virüsün dünyada en çok etkilediği, sarsılmayacağı iddia edilen Amerika ekonomisi ile paralel, başta basketbol olmak üzere tüm spor yapılarını dümdüz etti. NBA nin efsanesi Michael Jordan'ın NBA'nin çöküşüne işaret ederek *"Yıkılan bu büyük çatıyı yeniden onarmak hem yıllar alır ve hem de NBA'nin ekonomik gücünü çok sarsar."* şeklinde açıklama yapması iligençti.

Hidayet Türkoğlu

Hidayet Türkoğlu: ***"NBA dünya basketboluna hükmeden bir imparatorluk gibidir"***

Basketbol Federasyonu Başkanı Hidayet Türkoğlu yıllarca oynadığı dünya ve Amerika'nın spor kalbi NBA'nın toparlanma sürecinin uzayabileceğini belirtti. Türkoğlu *"NBA dünya basketboluna hükmeden bir imparatorluk gibidir"* dedi. Dünya

üzerindeki bir çok ülkede önümüzdeki aylarda yapılması takvimlere alınan tüm spor organizasyonlarının iptal edilmesi doğaldı. İnsanların özlem dolu düşünceleri, koronavirüsü nedeniyle yaşam savaşlarına döndü. Statlar, salonlar, tüm spor alanları bomboş. Ülke kentlerinin cadde ve sokakları insanlara hasret gibi.

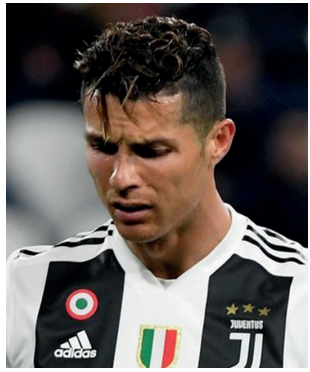

Ronaldo:
"Lizbon şimdi sessizler kenti oldu. Canım futbol oynamak istiyor, oyuncu bulamıyorum..."

Portekiz'in dünya çapındaki ünlü futbolcusu Juventuslu Ronaldo, ülkesinin başkenti Lizbon'u şöyle tarif ediyor: *"Koca kent şimdi sessizler kenti oldu. Canım futbol oynamak istiyor, oyuncu bulamıyorum. Herkes canının derdinde. Zaten izin de vermiyorlar."*

Ülkemizde de hayat aynı paralelde devam ediyor. Tüm spor karşılaşmalarının iptal edilmesi, kulüplerin kadrolarını zorunlu olarak dağıtmaları ve gelecek günlerde neler olacağının bilinmemesi, dünya gibi bizim de gündemimizde. Üst düzey toplantılar ve koronavirüsün ülkemizde de bir an önce yok edilmesi umudu, gelecek ayların spor dolu günlerle geçmesi en büyük arzumuz. Çünkü başta ülkemiz olmak üzere tüm dünya, bir ayağı spor olan yerkürede yaşamayı çok seviyor. •

metingorenbd@gmail.com

Spor Tarihine Geçen Sözler

"Herkes bir gün Michael Jordan olmak istiyor. Ben ise her gün Michael Jordan olmak zorundayım" - **Michael Jordan**

"İnsanlar beni yakışıklı, zengin ve yetenekli olduğum için yuhalıyor" **Cristiano Ronaldo**

Muhabir: "İspanya'da başarılı olabilecek misin?"
Maradona: "Top orada da yuvarlak değil mi?"

"Ondan çok etkilendim. Bir göçmenin herhangi birinden iki kat fazla çalışması ve asla vazgeçmemesi gerektiğini bana öğreten babamdı." - **Zinedine Zidane**

Hazırlayan:
Ş. GÜLBİN GÜZEY

Bilginizi Denetleyin

1- Mühürler üzerinde araştırma yapan bilime ne ad verilir?
a-Demografi
b-Heraldik
c-Etnoloji
d-Mühüroloji

2- "Ksenofobi" nedir?
a-Karanlıktan korkma
b-Saatlerden korkma
c-Yabancılardan korkma
d-Uyumaktan korkma

3- Türkiye'nin en büyük tatlı su gölü hangisidir?
a-Van gölü
b-Eğirdir gölü
c-Beyşehir gölü
d-Sapanca gölü

4- İnsan vücudunda en küçük kemik nerede bulunur?
a-Kulak
b-Burun
c-Parmak
d-Kol

5- Otomobillerde hava yastıklarının şişmesi için kullanılan gaz hangisidir?
a-Hidrojen
b-Oksijen
c-Nitrojen
d-Helyum

6- Kemiklerden oluşmuş eklem ve bağlarla birbirine tutturulmuş destek yapıya ne denir?
a-Kafatası
b-Organlar
c-Vücut
d-İskelet

7- "Şarkı söylemek" anlamına gelen kelime hangisidir?
a-Tarumar
b-Tereddüt
c-Terennüm
d-Müteredditt

8- "Kukumav" olarak da bilinen yırtıcı kuş hangisidir?
a-Baykuş
b-Şahin
c-Yarasa
d-Akbaba

9- Örf,adet,gelenek ve görenekleri inceleyen bilim dalı hangisidir?
a-Paleografya
b-Etnografya
c-Epigrafya
d-Heraldik

10- Aşağıdakilerden hangisi "hoşgörü" anlamına gelir?
a-İradat b-Huluskar
c-Meşveret d-Tolerans

11- Dayanıklı pamuklu kumaştan imal edilen kot pantolonlar dünyada ilk kez hangi meslek grubu için üretilmiştir?
a-Askerler
b-Madenciler
c-Beyzbolcular
d-Pilotlar

12- Mağaraların tavanlarında görülen genel olarak koni biçimli kalker birikintisine ne ad verilir?
a-Lapin
b-Traverten
c-Sarkıt
d-Dikit

Yanıtlar: 151. sayfada

Promete
Necdet Pamir

Petrol Fiyatları Daha da Düşer mi? 2

Nisan ayında Alternatif Yakıt Arayışları, Petrol Fiyatlarını Belirleyen Etkenler, OPEC Üretim Kararları, OPEC Üretim Kararlarında Suudi Faktörü konu başlıklarıyla incelediğimiz yazımızın ikinci bölümünü yayımlıyoruz.

Suudiler Bu Yükü Kaldırabilir mi?

S. Arabistan ekonomisi, petrol gelirlerine Rusya'dan çok daha yüksek oranda bağımlı bir durumda... Ülke ihracat gelirlerinin % 75'ini petrol ihracat gelirleri oluşturuyor. Rusya'nın federal bütçe gelirlerinin ise % 36'sı petrol ve doğal gaz

gelirleri ile karşılanıyor. Suudiler, daha çok (ama düşük fiyattan) petrol satarak, kârlarını dengede tutmaya çalışsalar da, son yıllardaki dış politika kaynaklı harcamaları nedeniyle ciddi ekonomik risklerle karşı karşıyalar. Prens Salman'ın ihtiraslı dış politika hedefleri nedeniyle Suudi Arabistan, bir yandan Yemen'de, diğer yandan Suriye'de vekâlet savaşı yürütmenin bedelini bütçesinde fazlasıyla görüyor. Orta Doğu coğrafyasının sınırlarını da aşan bu ihtiraslı politika, Mısır'da Sisi'ye, Libya'da Hafter güçlerine verilen destek nedeniyle, bütçe açığını zorluyor. Bunların üzerine, kendine rakip gördüğü prensleri tutuklatan Veliaht Prens Salman'ın, içerideki olası huzursuzlukları bastırmak için de ilave harcama yapacağını öngörmek kehanet olmasa gerek. Ayrıca, Muhammed Bin Salman'ın, trilyonlarca dolar proje yatırımları gerektiren "Vizyon 2030" Stratejisi'ni hayata geçirebilmek için, en önemli dayanağı petrol ihraç gelirleri… Hızla artan genç nüfusa iş olanakları sağlamak için de bu yatırımlar yaşamsal önemde (yaklaşık 6 milyon yeni istihdam planı). Mevcut sürecin, sosyal huzursuzluklar olarak yansıması sürpriz olmaz. Bu arada Suudi Aramco hisseleri, kısa sürede % 10 değer kaybetti. Dolayısıyla, Salman'ın bu düşük fiyat "stratejisini" uzun süre devam ettirebilmesi, kolay görünmüyor.

Suudilerin bu "oyunda" en önemli avantajları, yedek üretim kapasiteleri (spare capacity)… Yedek Üretim Kapasitesi, ilave bir yatırım yapmadan, en çok 30 gün içinde piyasaya sürebileceğiniz ve en az o seviyede 3 ay sürdürebileceğiniz üretim kapasitesidir. 2020 ilk çeyreğinde, OPEC yedek üretim kapasitesi (ABD Enerji Bakanlığı verilerine göre) 2,32 milyon varil/

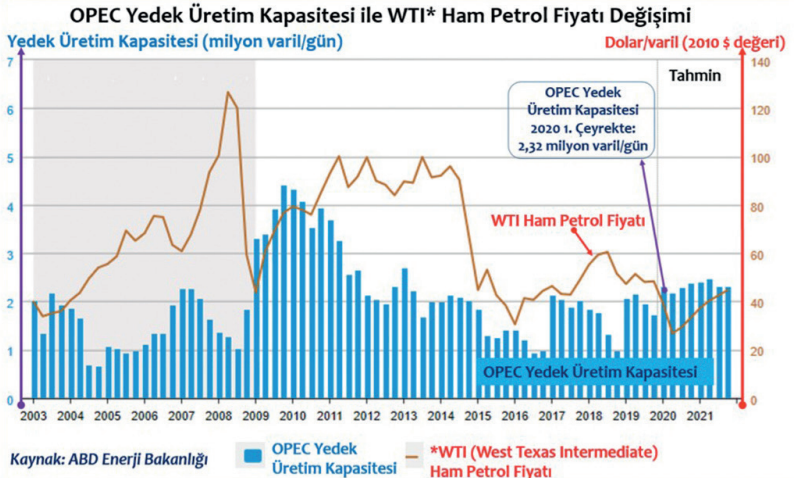

gündür. Bu miktarın tamamına yakını, Suudi Arabistan'ın elindedir. 2009-2010 döneminde bu miktar günde 4 milyon varilden fazlaydı. Yedek üretim kapasitesi azaldıkça, (tek belirleyici olmamakla birlikte) petrol fiyatları üzerinde yukarı doğru baskı yapar. Mevcut yedek üretim kapasitesinin miktar olarak önemli, ancak düşük fiyatları sürdürme yönünde yeterli olmadığı söylenebilir.

Ambargolar, Rusya'yı ciddi boyutta etkiledi ise de Suudilere göre çok daha çeşitlendirilmiş sektörleriyle Rus ekonomisi, bugüne kadar ayakta durmayı başardı.

Ya Rusya?

Rusya'nın da düşük petrol fiyatlarından olumsuz etkileneceği tartışılmaz. Ama mutlaka bir taraf daha önce geri adım atacaksa, bunun Suudi tarafı olacağını düşünmek için daha fazla neden var. Örneğin, ABD ve AB tarafından uygulanan ambargolar, Rusya'yı ciddi boyutta etkiledi ise de Suudilere göre çok daha çeşitlendirilmiş sektörleriyle Rus ekonomisi, bugüne kadar ayakta durmayı başardı. Ambargolar döneminde petrol ve doğal gaz dâhil tüm minerallerinin üretim ve ihracına yönelik ek vergilendirmelerle, 570 milyar dolarlık stratejik bir rezerv oluşturuldu. Bu rezervin 150 milyar dolarlık bölümünü Milli Refah Fonu oluşturuyor ve Rusya Gayri Safi Hasılası'nın % 9,2'sini oluşturuyor.[7] Moskova, "düşük (25-30 dolar/varil arasında) petrol fiyatlarına 6-10 yıl dayanabileceğini" açıkladı. Ancak bir boyutu ile "halkla ilişkiler" stratejisi olan bu iyimser açıklamaların da abartılı bir iyimserliği yansıttığını kabul etmek gerekir. Rus Merkez Bankası, rublenin daha fazla değer kaybetmemesi için döviz alımlarını 30 gün için durdururken, ruble 2016 yılından

bu yana en büyük değer kaybını yaşadı. Bu arada Rosneft hisseleri % 20,4 Lukoil hisseleri de % 18,5 değer kaybetti. Gene de görece daha az borç yükü olan ve esnek ruble kuru ile Rus ekonomisinin, Suudi ekonomisine kıyasla daha direngen olduğu söylenebilir.

Fiyatlar Nereye Gider?

Başta da vurguladığımız gibi, petrol fiyatlarını etkileyen çok sayıda etken var. Arz talep dengesi, bunlardan sadece biri... Bir yanda küresel ekonomik durgunluk, diğer yanda potansiyel arz fazlası var. Bu genel durumun, fiyatları aşağı yönde baskılaması doğal. Kaldı ki ambargo nedeniyle, İran'ın 2017'de günlük ortalama 5.02 milyon varil olan üretimi, Şubat 2020'de günlük 2,08 milyon varile gerilemiş durumda… Libya'da Hafter -Sarraj çatışmaları nedeniyle, Mart 2008'de 1,76 milyon varil/gün civarındaki üretim, Şubat 2020'de günde 146 bin varile düştü. Venezuela üretimi için de benzer sorunlar var. Jeopolitik faktörün bu ülkelerdeki üretimi nasıl etkileyeceği de belirleyici olacaktır. Bu ülkelerde istikrarın artması, arzı arttıracak ve fiyatları daha da aşağı yönde baskılayacaktır. Bu süreçte en çok kaybeden ülkeler; Rusya, İran, Venezuela, Libya başta olmak üzere (Suudiler dâhil), petrol ihraç eden tüm ülkeler olacaktır. Suudiler, fiyat kırarak pazar paylarını arttırmayı hedefleseler de Rusya'nın ortamı onlara terk edeceğini beklemek saflık olur. Bu savaşımın sadece petrol fiyatları çatışması boyutunda kalacağını sanmak da bir diğer "iyimser" beklentidir. Bu tehlikeli ruletin, vekâlet savaşları boyutu da olacaktır. Diğer yandan üretim maliyetleri, geleneksel petrol üretimine göre hayli yüksek olan "shale" petrolü üreticileri en fazla etkilenecek kesimler

Suudiler, fiyat kırarak pazar paylarını arttırmayı hedefleseler de Rusya'nın ortamı onlara terk edeceğini beklemek saflık olur.

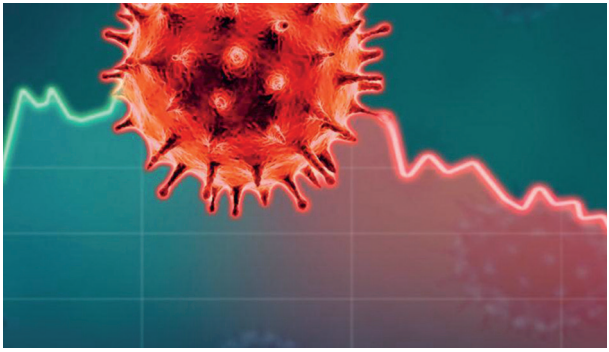

Corona virüsü etkisi ile seyahatlerin büyük oranda kısıtlanması, ters yöndeki (talep daralması) **etkiyi daha belirleyici kılacaktır.**

olacaktır. Ancak aldıkları kredilerin ödenebilmesi için, kârlarından "fedakârlık" ederek, üretimlerini sürdürmeleri beklenmelidir. Doğal olarak, petrol üreten tüm şirketler de düşük fiyat ortamından olumsuz etkileneceklerdir. Bu sürecin önemli yansımalarından biri ise arama ve sondaj yatırımlarında kısıtlamaların olması ve önümüzdeki dönemde, arz yönünde daralmalara temel oluşturması olacaktır.

Mevsimsel faktörler de görece kısa süreli dalgalanmalara neden olmaktadır. Yaklaşan yaz sezonunun seyahatleri ve dolayısıyla petrol ürünü kullanımını artırması "doğal" beklenti olsa da Corona virüsü etkisi ile seyahatlerin büyük oranda kısıtlanması, ters yöndeki (talep daralması) etkiyi daha belirleyici kılacaktır. Bazı uzmanların, Haziran'dan itibaren (sıcak etkisi ile) virüsün etkisinin azalacağı yönündeki yorumları gerçeklik kazanırsa, seyahatlerde patlama ve talepte artış beklenebilir. Düşük fiyat ortamında stoklar artacaktır. Bir süre sonra bu stoklar, piyasalarda fiyatların düşmesi yönündeki eğilimi destekleyebilir.

ABD Enerji Bakanlığı, 11 Mart 2020'de yayınladığı Kısa Dönem Enerji Görünümü raporunda, OPEC toplam üretiminin, Nisan – Aralık 2020 arasında günde 29,2 milyon varil, 2021'de ise 29,4 mv/g olacağını (2020'nin ilk 3 ayı: 28,7 milyon varil/gün) öngördü. Raporda, 2019 yılında ortalama 64 dolar/varil olan Brent petrolü fiyatının, 2020 yılında ortalama 43 dolar/varil olarak gerçekleşeceği yönünde tahminde bulundu (2020'nin ilk yarısı için 37, ikinci yarı için 42 dolar/varil). Rapor, 2021 yılı için ise 55,4 dolar/varillik bir öngörü açıkladı.

Barclay's Bank, 2020 yılı için daha önce yaptığı ortalama 59 dolar/varillik tahminini, 43 dolar/varil olarak revize etti. Barclay's, West Texas Intermediate (WTI) için yapılan tahmini ise 54 dolardan 40

dolara düşürdü. Standard Chartered Bankası'nın 2020 yılı Brent tahmini, 35 dolar olarak revize edildi.

Petrol Fiyatları ve Türkiye

Türkiye, birincil enerji tüketiminde %73, petrol tüketiminde % 94, doğal gaz tüketiminde %99,6 dışa bağımlı bir ülke olarak, petrol fiyatlarının düşük seyrinden olumlu olarak etkilenecektir. Tüketicinin, pompada ödediği benzin veya dizel fiyatının, ham petrol fiyatları ile bağlantısı olsa da azalan ham petrol fiyatlarının ithalat faturamıza yansıması ile pompadaki ürün indirimleri arasında (en azından zamanlama açısından) birebir bağlantıdan söz etmek yanıltıcı olabilir. Örneğin, pompa fiyatında (benzin) vergilerin payı %50 civarındadır.

Petrol fiyatı 2020'de öngörüldüğü gibi 43 dolar civarında gerçekleşirse, enerji ithalat faturamızın 30 milyar dolar seviyesine gerilemesi mümkün olabilir.

Türkiye; ham petrol ve doğal gaz ithalatına, 2017 yılında 20,7 milyar dolar, 2018'de 22,9 milyar dolar ödemiştir.[8] Toplam enerji ithalat faturası (sıvılaştırılmış hidrokarbon gazları, taş kömürü, vb. dâhil) 2017 enerji ithalat faturamız 37,2 milyar dolar, 2018'de 43 milyar dolardır. Bir fikir vermesi açısından Brent petrolünün 2017 ortalaması 54,2 dolar/varil, 2018 ortalaması 71,3 dolar/varildir. Eğer petrol fiyatı 2020'de öngörüldüğü gibi 43 dolar civarında gerçekleşirse, enerji ithalat faturamızın 30 milyar dolar seviyesine gerilemesi mümkün olabilir. Ancak bu arada, özellikle Corona virüsünün ve bunun yanı sıra, (ülkemizi ilgilendiren boyutları nedeniyle) Libya ve Suriye'deki gelişmelerin, Türk lirası ile dolar paritesi arasındaki oranı nasıl etkileyeceği de bir diğer önemli parametre olacaktır. Gerek petrol fiyatlarının belirlenmesinde ve gerekse Dolar -TL paritesinde (mevcut koşullarda) belirleyici oyuncu olması pek mümkün görünmeyen Türkiye'nin, gerek enerji politikalarında ve gerekse dış politikada, yepyeni ve daha sürdürülebilir (daha az bağımlı, yenilenebilir kaynak ağırlıklı, daha az enerji yoğun) seçenekleri değerlendirmesinin zamanı gelmiş ve geçmektedir. •

necdetpamirbd@gmail.com

Kaynak:

7- https://www.reuters.com/article/us-opec-oil-policies/russia-vs-saudi-how-much-pain-can-they-take-in-oil-price-war-idUSKBN20W21S

8-2018 toplam enerji ithalat faturası ise 43 milyar dolardır (kömür ve elektrik dâhil).

Dr. Tekin Özertem

DECAMERON

Ben yaştakilerin eve kapandığı bugünlerde bir kere daha okumaya niyetlendiğim kitabın adı Decameron.

Geride kalan yıllarda, Varlık Yayınları'ndan Feridun Timur'un çevirisi ile okumuştum Giovanni Boccaccio'nun bu eserde yer alan kimi öykülerini.[1] Bu kez yeniden okumaya başladığım, tüm öyküleri içeren Rekin Tekinsoy'un çevirisi.[2]

İtalyan dilinde düzyazının temelini atan Giovanni Boccaccio, yazı dili Latince olan on dördüncü yüzyıl İtalya'sında, 1347-1351 yılları arasında Avrupa'yı kasıp kavuran veba salgını sürecinde bizim gibi eve kapandığında İtalyanca yazmış bu başyapıtını. Veba salgını nedeniyle

kentten kaçıp kırsaldaki bir şatoya yerleşen yedi genç kadın ile üç erkeğin aralarında eğlenmek için anlattıkları mutluluk, kadın erkek ilişkileri, gönül yaraları, çıkar peşinde koşan din adamları ile ilgili öykülerde de salgın günlerinin Floransa'sını anlatmış.

Avrupa'nın tüm ülkeleri gibi kilisenin boyunduruğu altındaki İtalya özelinde 14. Yüzyıl batı yaşam biçimini anlatan tarihi bir belge olarak kabul edilen Decameron, hümanizmin ortaya çıkışını müjdeleyen, skolastik / Katolik kilisesinin bağnazlığından doğan, baskıcı, karanlık düşünceye karşı çıkan ilk yapıtlardan biri. Günümüzde bütün dünyayı kasıp savuran Covid-19 salgını bana o veba salgınını anımsattığı için bir kere daha okumaya koyuldum Decameron'u. Sadece ben değil, Boccaccio'nun bu baş yapıtı bugünlerde bir çok ülkede en çok satanlar listesinde yer aldığına göre benim gibi bir çok kişi de düşünmüş olmalı.

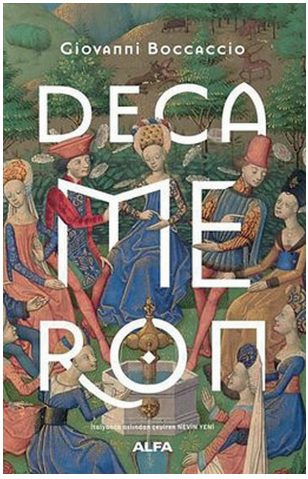

Sanat eserleri, kurmaca da olsalar geçmişi geleceğe taşıdıkları gibi geleceğe de ışık tutup olabileceklerden de haber verirler. Geçmişten buna en iyi örnek: Jules Verne'in Denizler Altında 20.000 Fersah, Dünyanın Merkezine Yolculuk, Aya Seyahat adlı bilim kurgu türündeki eserleri. Aynı şey gelecekte çağımızın sanat eserleri için de geçerli. Örneğin Steven Soderbergh'in yönettiği, Scott Z. Burns'ün senaryosunu yazdığı, 2011 yapımı Contagion / *Salgın* adlı bilim kurgu türündeki film de geleceğe yönelik sanatsal bir öngörü. Fakat insanlığın geleceğine katkısı ne yazık ki Jules Verne'in Denizler Altında 20.000 Fersah, Dünyanın Merkezine Yolculuk, Aya Seyahat adlı eserleri gibi olmadı, olamadı. Gelecekte böyle değerlendirilecek tanımlanamayan bir virüs salgınının yol açtığı felaketi ve bilim insanlarının salgınla baş edebilmek için aşı geliştirme çabalarını içeren bu 2001 yapımı sanat eserini. Sanatın sezerek, öngörerek kurguladığı geleceğimizi kavrayamadığımız; böyle bir salgınının önünü almak için gerekli çabayı gösterecek yerde aldırmadığımız

söylenip yazılacak. Çünkü günümüzde yaşadığımız koronavirüs salgınının neden olduğu olaylarla birebir örtüşen bir kurgulamanın ürünü Contagion / *Salgın*.

Sadece bu film değil Richard Matheson'ın 1954 yılında yayınlanan romanından aynı adla uyarlanan I Am Legend / *Ben Efsaneyim*, ile Last Man on Earth / *Dünyadaki Son Adam*, The Omega Man / *Omega Adam*, The Crazies / *Salgın*, Outbreak / *Tehdit*, 12 Monkeys / *12 Maymun*, It Comes at Night / *Gece Gelen*, Flu / *Grip* ve benzeri filmler de hep yakın geçmişimizde yapımı gerçekleştirilen virüs salgını ile ilgili filmler.

Bilim ve sanat, insanın gerçekleştirdiği iç içe geçmiş eylemlerinden oluşur, ama bunun üzerinde pek durulmaz. Jules Verne'nin bilime katkısı da tartışılıp durur. İnsanlık gerçekleştirilen etkinlikler ile anlam kazanır. İnsanın varoluşundan bu yana gerçekleştirdiği aşama simgeleştirdiği dil, din, tarih, sanat ve bilim alanındaki etkinlikleriyle oluşmuş; insan kendi dünyasını böyle kurmuştur. Sanat aracılığı ile gerçekleri estetik imgelerle anlatmaya çalışıp, doğanın sırlarını sezdirmiş; sezgilerini de bilim / akıl ile kanıtlamıştır. Fakat bugün Covid-19 salgını nedeni ile yaşadıklarımızı değerlendirdiğimizde durum ne yazık ki bu gerçekle pek bağdaşmıyor. Yöneticilerin, bilim insanlarının virüse ilişkin uyarılarını zamanında önemsemeyip gerekli önlemleri almamaları, gerekli araştırmalar için gereken yatırımlardan sakınmalar başka türlü nasıl açıklanabilir.

Günümüzde yaşadığımız koronavirüs salgınının neden olduğu olaylarla birebir örtüşen bir kurgulamanın ürünü Contagion / *Salgın*.

> BİLİM VE SANAT, İNSANIN GERÇEKLEŞTİRDİĞİ İÇ İÇE GEÇMİŞ EYLEMLERİNDEN OLUŞUR, AMA BUNUN ÜZERİNDE PEK DURULMAZ.

Sadece ülkemizde değil, tüm dünyada bilim insanlarının salgının önünün alınabilmesi için yaptıkları uyarıları; akılları başlarına sonradan

gelen siyasilerin aldıkları önlemleri umursamayan insanların, umursayanları tehdit eden davranışları hep sanat ve bilimden nasiplerini almamış /alamamış olmalarından kaynaklanıyor.

Veba salgınından korunmak için evine kapanan Giovanni Boccaccio'nun Decameron'unda 14. Yüzyılda bu salgının ortaya çıkıp önünün alınamamasının bir nedeninin kentleşmenin yoğunlaşması olduğu söylenmekte. Günümüzde Covid-19 salgınının ülkemiz de dahil tüm dünyada nüfusun yoğunlaştığı kentlerdeki yaygınlığı, bu değerlendirmenin ne kadar gerçekçi olduğunu göstermekte. Ülkemizde nüfusu on altı milyona varan İstanbul başta olmak üzere büyük kentlerdeki vakaların çokluğunun çarpık kentleşmeden kaynaklandığı da apaçık. Bu gerçek karşısında yine 14. Yüzyılda yaşamış olan İngiliz yazar, devlet adamı ve hukukçu olan Thomas Moore'un Ütopya adlı eserinde kentlerin nüfuslarının üç yüz bin kişi ile sınırlandırılması gerektiği görüşü farklı bir anlam kazanıyor. O da insanlığın işine gelmediğinde bu ve benzeri öngörüleri kulak ardı ettiği.

Kültürün anlamı, zaman zaman değindiğim üzere yaşam biçimi. Fakat alt kültür, kitle kültürü popüler kültür gibi farklı toplumsal oluşumlar için kullanılan alt tanımlamalar da söz konusu.

ÜLKEMİZDE BÜYÜK KENTLERDEKİ VAKALARIN ÇOKLUĞUNUN ÇARPIK KENTLEŞMEDEN KAYNAKLANDIĞI DA APAÇIK.

Bugün dünyada; gelişmiş, gelişmemekte olan az gelişmiş farklı kültürlere sahip olan tüm ülkelerin ortak kültürünü halkların bilinçsizce içinde yuvarlanıp durdukları; öngörüsüzlüğün, çılgın tüketimin, bencilliğin, adamsendeciliğin, çıkarcılığın tavan yaptığı; yalancılığın, yolsuzlukların hoş görüldüğü popüler kültür oluşturmakta. Çağımızın tüm sorunlarının çözülebilmesi, bütün dünyayı kapsayacak insanı önceleyen yeni bir düzen kurulması da popüler kültürden sakınmak ve neoliberalizmin boyunduruğundan kurtulmakla mümkün. •

tekinozertembd@gmail.com

[1] Decameron Hikâyeleri, Varlık Yayınları, 1955
[2] Decameron, Oğlak Yayıncılık, 1996

"Eğitimdir ki bir milleti ya özgür, bağımsız, şanlı, yüksek bir topluluk halinde yaşatır; ya da esaret ve sefalete terk eder."

M. Kemal Atatürk

“Ey zaman, geçme dur!”

Halk hikâyesi “Ferhat ile Şirin”in birbirini seven kahramanları, bir türlü kavuşamazlar. Ferhat’tan sevgilisiyle birleşebilmesi için ondan çetin bir iş istenir: Aşılmaz bir dağı tek başına yararak su kaynağını kente bağlayacaktır!

İstenen işi insanüstü bir çabayla yarılayıverdiğini görünce de, sevdasından vazgeçmesi için ona Şirin’in öldüğünü söylerler. Delikanlı üzüntüyle elindeki külüngü havaya fırlatarak başına düşen ağır demir aletin altında can verir. Şirin de sevgilisinin yanında kendini öldürür. »

Dr. Abdülhak Adnan Adıvar

Karagöz oyunu bu içli serüveni, mutlu sona bağlayarak perdeye yansıtır.

Nazım Hikmet'in aynı hikâyeden yola çıkan oyununda ise "Ferhat'ın Şirin'e karşı duyduğu aşk, şehre ve insanlara su kaynağını bağlamak, dağı delip suyu akıtmak idealine" dönüşecektir. Giriştiği güç işi eninde sonunda tamamlayabileceği anlaşılınca ondan hemen yaptığı işi bırakması, istenir. Ferhat ise dönüp Şirin'e sahip olmak yerine dağı delmeye devam edip kente suyu akıtarak insanlara yararlı olmayı yeğler.

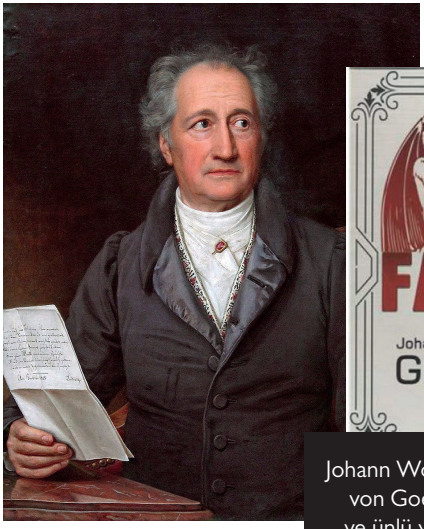

Johann Wolfgang von Goethe ve ünlü yapıtı Faust'un kapak çalışmalarından biri

Büyük Alman ozanı Goethe de çok eski bir halk romanından yola çıkan "Faust" adlı ünlü tragedyasında, ruhunu Mephisto'ya (şeytana) satan, onun kılavuzluğuyla dünya zevkleri ardında koşan kahramanını, yaşamının son adımlarını insanlığa yararlı bir amaca yönelterek kurtuluşa ulaştırmıştır.

Büyük yapıtı, Goethe'yi uzun yaşamı boyunca neredeyse hep uğraştırmıştı. Nitekim tragedyanın ikinci ve son cildi ancak onun ölümünün ardından basılabildi

Bilim tarihçisi Dr. Abdülhak Adnan Adıvar, "Faust"un dikkatli bir okuru, Türkiye'deki ilk yorumcusu olmuştur.

"Faust-Tahlil Denemesi" kitabının girişinde, 20 yüzyıl başlarında lise öğrenimi görmüş kuşakların Goethe'nin büyük yapıtını tanımadan yetiştiklerinden yakınıyordu: *"Çok yazık ki o vakitler ülkemizde lise öğreniminde bize Faust'tan söz eden olmamıştı. Biz ancak Faust diye bir opera tanıyorduk. Biz diyorum, çünkü bugün karşılaştığım ben yaştakilere yeniden sordum. Onlar da beni doğruladılar. Bugün umarım ki lise mezunları Goethe'nin Faust'undan haberleri olarak liseden çıkmaktadırlar."*

Yazarımız Almanya'da okurken arkadaşlarının sık sık "Faust"tan parçalar okuyarak sözlerini güzelleştirdiklerine tanık oluyormuş. İngilizce bir çevirisini

bularak okumaya koyulmuş. Pek etkilenmiş.

Eşi Halide Edip'le birlikte Kurtuluş Savaşına katılan, Sağlık Bakanlığı yapan, Cumhuriyet'in kuruluşundan sonraki dönemde siyasal anlaşmazlık yüzünden gönüllü sürgün olarak on yılı aşkın yurt dışında yaşayan Adnan Adıvar Paris'te Doğu Dilleri Okulu'nda görev yapıyordu. Bu sırada "Osmanlı Türklerinde Bilim", "Tarih Boyunca Bilim ve Din" kitaplarıyla ilgili hazırlıklarını sürdürüyordu.

Öğrenmeye, konular üzerinde düşünmeye tutkun yazar, Paris'te Goethe'nin. ölümünün 100. yıldönümünde verilen dersleri, üniversitede yapılan konuşmaları hiç kaçırmadan izlemiş.

"En büyük hocam Sorbon'un Alman edebiyatı profesörü Henri Lichtenberger'dir. Onun bir yıl süren Faust derslerinde, bir saat bile kaçırmadan, hazır bulundum."

Halide Edip Adıvar - Abdülhak Adnan Adıvar

1932'de Türkiye'de de Adıvar'ın deyişiyle bir Faust havası esmiş, üniversitede konuşmalar yapılmıştı. Hasan Âli Yücel'in "Goethe, Bir Dehanın Romanı" kitabı da bu sırada yayınlanmıştı.

1939'da Hasan Âli artık Milli Eğitim Bakanıydı. İstanbul Üniversite'sinde felsefe profesörü von Aster, "Faust"la ilgili konuşmasını yapıyordu. Dinleyiciler arasında yer alan Adnan Adıvar bu konuşmanın onu zaman zaman kavrayan Faust tutkunluğunu yeniden canlandırdığını anlatır:

"Von Aster'in konuşması bana kısaca bir Faust tahlili yazmak hevesini verdi. Mephisto sanki içime girmiş, beni belki de hiç başaramayacağım bu işe zorluyordu. Bu zora karşı koymadım ve bu eser meydana çıktı.

(…) Bu eser şeytana uyma sonucudur. Yoksa önceden düşünülmüş ve taşınılmış değildir. Eser, Faust denilen çok büyük düşünce şiirinden bir haber almak isteyenlere hizmet edebilirse bu benim için yeterlidir."

Aradan 10 yıl daha geçmiş, Goethe'nin ölümünün 200. Yıldönümünde Türkiye'nin aydınlık kültür çevresi için "Faust" şairi yeniden gündeme gelmiştir. Milli Eğitim Bakanlığı Tercüme Bürosu, Türkiye'yi bir "tercüme cenneti"

durumuna yükseltmiştir. Batının ve Doğunun başyapıtları art arda çevrilmektedir. Goethe'nin "Faust" dahil neredeyse tüm yapıtlarının çevirileri okurun elindedir. "Tercüme Bürosu"nun "Tercüme Dergisi", bu tarihte "Goethe Özel Sayısı"nı yayımlamıştır.

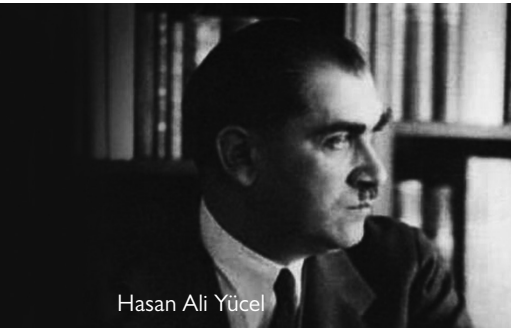
Hasan Ali Yücel

Dergide Hasan Ali Yücel, "Faust" yazarının insanlık tarihindeki seçkin yerini açıklarken Birleşmiş Milletler ülküsünü hazırlayan müjdecilerden biri olduğunu özellikle vurguluyor, kültürün Yunan ve Latin kaynaklarına ulaşmasına verdiği önemin altını çiziyordu:

"O, bütün insanlığın insanı oldu. İnsanı insan olarak sevdi, aradı ve buldu. Bu bakımdan Hümanizma'nın hiçbir siyasi bulaştırmaya yatkın olmayan en büyük ve en yan tutmaz eğitmenlerinden biridir."

"Bir Dehanın Romanı"nı yazan Hasan Âli, kahramanının küçük Weimar devletindeki resmi görevleri üzerinde özellikle duruyordu:

"Eğitimden maliye işlerine kadar hemen her şeyle meşgul oldu. On yıldan uzun süren bu dönemin-de onun madenlerde işçi sağlık ve ekonomik durumu ile, kurmaya çalıştığı üniversitelerde öğrencinin iyi yetişmesini sağlayacak önlemleri almakla, harcamalarda kısıntılar yaprak devlet hazinesini düzeltmekle, şehir tiyatrosunu daha mükemmel duruma getirmekle, hattâ yangınların önünü almak için korunma önlemleri almakla, bu gibi işler ve çok küçükleriyle uğraşır görürüz."

Ozanın yaşamını şekillendiren bu deneyim, Mephisto'nun Dr. Faust'u arasına sürüklediği saray çevresini anlatırken sıraladığı eleştirilerin de konusu olacaktır. Bunlardan bazıları, A. Adıvar'ın kitabında sıralanarak tragedyaya toplumsal içeriğini kazandırmıştır:

"Ülkede en feci haksızlıklar oluyor, türlü türlü sıkıntılar vardır. Ordunun aylıkları verilemiyor, hazine bomboştur, dolmak umudu da yoktur. Hattâ sarayın kilerlerinde yiyecek kıtlığı vardır. Hazine müdürü Yahudi sarrafların eline esir olmuştur."

"Faust-Tahlil Tecrübesi" yapıtının yazarı Adnan Adıvar, "Tercüme Dergisi"ndeki yazısında Goethe'yi aydınlanmacı kimliğiyle canlandırmaktaydı:

"Son sözü 'Kepenkleri açınız, daha aydınlık olsun, ışık, daha çok ışık olsun!' olmuştur. Bütün hayatında sanatta, bilimde, her şeyde aydınlığa koşan ve insanları koşturan bu büyük adama hem maddi, hem manevi aydınlığın tutkunu olmaktan başka ne yaraşırdı ki?"

Adnan Adıvar, "Faust-Tahlil Denemesi" kitabında -o tarihte tam bir çevirisi daha yapılmamış yapıttan kendi çevirdiği paragraflar aktararak- oyunun orta yaşı geride bırakmış baş kişisini bize şu sözlerle tanıtmaktadır:

"Elli yaşına kadar okumak ve okutmaktan başka bir şey yapmadığı halde, ancak insanoğlunun biliminin boşluğunu ve hiçliğini anlamış, bilimin ve felsefenin vermesi gereken ruh özgürlüğü ona sınırsız hayat zevklerini sağlayamamıştır."

Mephisto ise insan ruhunu etkileyen kötülüğün temsilcisi şeytandır. Faust'u yakında aydınlığa çıkaracağını açıklayan Tanrı'ya onu baştan çıkarabileceğini bildirir. Gezgin öğrenci kimliğine bürünerek yanına ulaştığı "bedbin, umutsuz, yaşlı ve yorgun" Faust'a "insan gözünün görmediği şeyleri" vermeyi vaat eder.

Ancak Faust'un da ödemesi gereken bir karşılık olacaktır:

"Geçen dakikaya dur, çok güzelsin diyecek olursam beni zincirlere vurabilirsin. O vakit gebermeye gönül hoşluğuyla razı olurum, o vakit ölüm çanları çalabilir ve sen de bana hizmetten kurtulursun. Saat durur, yelkovan düşer ve zaman benim için bitmiş demektir."

Dünya zevklerini tatmayı özleyen Faust'un karşısına Mephisto'nun ilk olarak çıkardığı, güzel, deneyimsiz, duygulu Margarete olur.

Mephisto insan ruhunu etkileyen kötülüğün temsilcisi şeytandır. Faust'u yakında aydınlığa çıkaracağını açıklayan Tanrı'ya onu baştan çıkarabileceğini bildirir.

Aralarında gelişen aşk, genç kızı yıkıma sürükler: *"Margaret anasını bilmeyerek zehirleyecek, çocuğunu öldürecek, öte yandan Faust Margarete'in kardeşi Valantin'i öldürecektir. Sonra da Margarete mahkûm olacak, zindana gidecek…"*

Tragedyanın ikinci bölümü

Faust'un izlediği yolu A. Adıvar şöyle özetlemiştir: **"İnsan dehasının en iyi ve güzel görevi, ortaklaşa çalışmayı yararlı ve yapıcı bir hedefe doğru yöneltmek olduğunu anlamış ve bundan büyük bir haz duymuştur."**

Faust'u ideal güzelliğin ardında Eski Yunan dünyasına yönelmiş buluruz. Faust, saraydaki baloya gelen Helena'ya tutulur. A. Adıvar, bu sahnelerde dönemin çiğ gerçekçi edebiyat anlayışına karşılık Goethe'nin klasik sanata bağlılığından izler bulunduğunu göstermektedir.

Son sahnede Faust'u, imparatorun kendisine bağışladığı deniz bataklık araziyi kurutup oradaki halka yararlı olma çabası içinde buluruz. Yanlışlarla, hattâ cinayetlerle dolu yaşamı insanlığın yararına adanarak noktalanırken geçen zamana *"Dur, çok güzelsin"* diyebilmiş, bu da Mephisto'ya kaptırdığı ruhunun kurtuluşunu sağlamıştır.

Faust'un mutluluğa ulaşabilmek için Faust'un izlediği yolu A. Adıvar şöyle özetlemiştir:

"İnsan dehasının en iyi ve güzel görevi, ortaklaşa çalışmayı yararlı ve yapıcı bir hedefe doğru yöneltmek olduğunu anlamış ve bundan büyük bir haz duymuştur."

Adıvar'ın kitabı 2. Dünya Savaşı'nın kan ve ölüm kargaşası ortasında yayımlanmıştı. Bu yüzden yapıt, Alman yazarının ülkesinde o sıralarda yaşananlardan yakınmayla noktalanmaktadır:

"Her gün yeniden kazanılan özgürlük, özgür halk, özgür topraklar, en yüksek kültür ve inanç aşılayan Faust efsanesinden büyük şairin ülkesinde ancak 'başlangıçta eylem vardı' ilkesi kalmıştır." Şubat-1940 •

konurertopbd@gmail.com

"İyi ya da kötü bir şey yoktur.
Biz düşüncemiz ile iyi ve kötüyü yaratırız."

William Shakespeare

Bende Kalanlar
Demir Aytaç

Ahmet Hikmet Müftüoğlu ve Ayşe Kız ile Vato

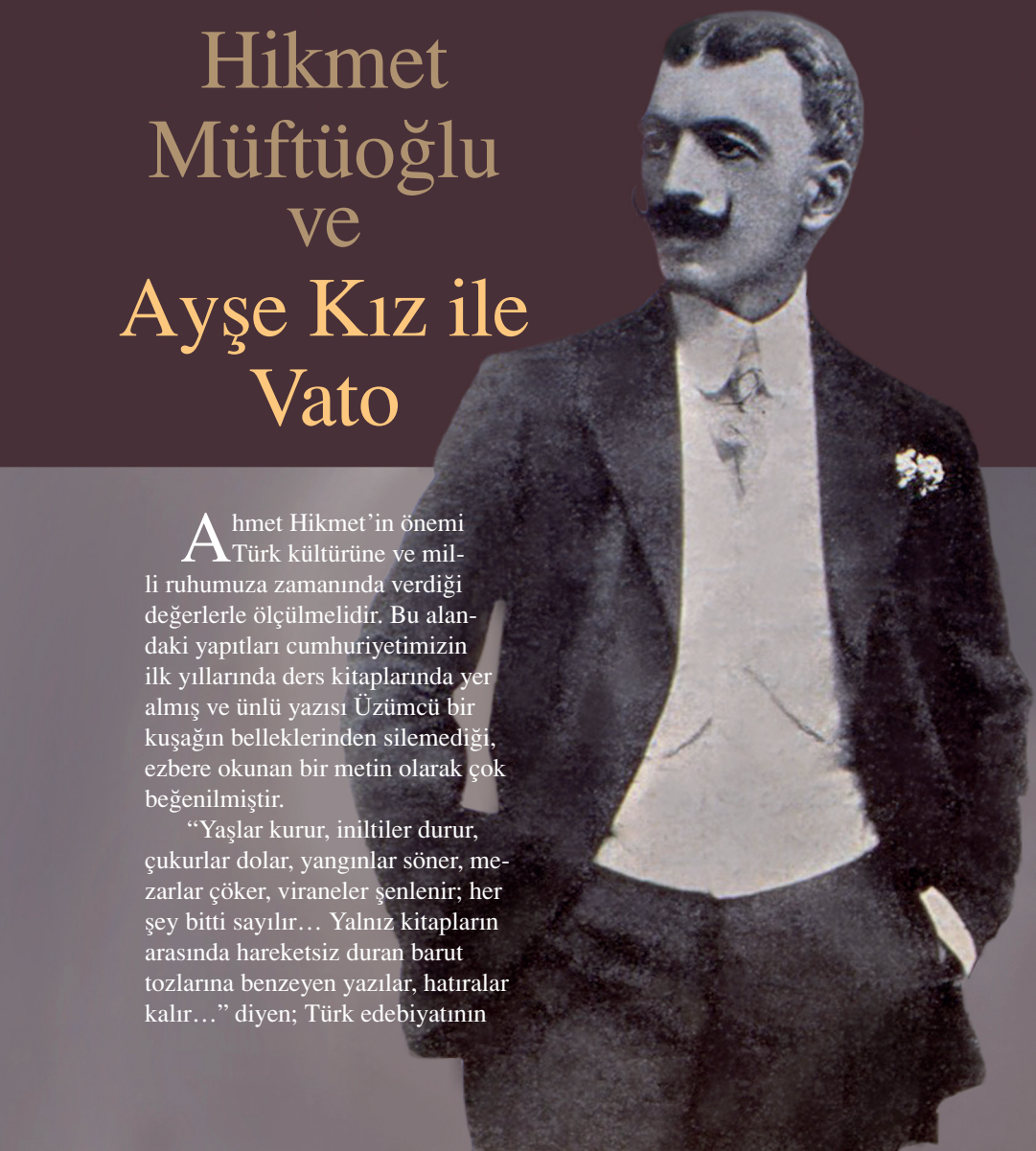

Ahmet Hikmet'in önemi Türk kültürüne ve milli ruhumuza zamanında verdiği değerlerle ölçülmelidir. Bu alandaki yapıtları cumhuriyetimizin ilk yıllarında ders kitaplarında yer almış ve ünlü yazısı Üzümcü bir kuşağın belleklerinden silemediği, ezbere okunan bir metin olarak çok beğenilmiştir.

"Yaşlar kurur, iniltiler durur, çukurlar dolar, yangınlar söner, mezarlar çöker, viraneler şenlenir; her şey bitti sayılır… Yalnız kitapların arasında hareketsiz duran barut tozlarına benzeyen yazılar, hatıralar kalır…" diyen; Türk edebiyatının

ünlü isimlerinden Ahmet Hikmet Müftüoğlu 19 Mayıs 1927'de aramızdan ayrılmıştır. 76'ncı ölüm yıldönümünde kendisini saygıyla anıyorum.

Ahmet Hikmet Müftüoğlu'nun yazarlığını iki aşamada incelemek daha doğrudur. Birincisi Servet-i Fünun devrinde yazılmış öyküleri (Haristan ve Gülistan, 1901), ikincisiyse milli akıma bağlandıktan sonra yazdığı öykülerdir. (Çağlayanlar, 1922)

İsmail Habib, Ahmet Hikmet'i sanat anlayışı ve ruhu bakımından Servet-i Fünunculardan ayırmak gerektiğini belirttikten sonra "…Onun edebiyat tarihinde Servet-i Fünun dönemi sanatçısı sayılmasının sebebi, eserlerinin büyük bir kısmının Servet-i Fünun dergisinde yayımlanmış olmasındandır. O 'sanat için sanat' ilkesinden çok 'toplum için sanat' anlayışına bağlıdır. Sanatını Türk milleti ve onun değer sistemleri için kullanmıştır. Kısa öyküleri ile edebiyat tarihimizin kalıcı isimleri arasında yer alır." demektedir.

Ahmet Hikmet birinci döneminde, tüm Servet-i Fünuncular gibi Arapça ve Farsça sözcüklerden oluşan ağdalı ve süslü bir yazı dili kullanmıştır. Hüseyin Cahit Yalçın'a göre "bu dönemde… (yazarımız)… fikir için kelime aramazdı, daha ziyade seçtiği güzel kelime ve tabirleri kullanmak için vesile ve fikir arardı. Ancak, bu döneminde dahi, devrin modasına tam uymamış ve konularında yerli kalmıştır. "

Meşrutiyetten sonra ise milli edebiyat akımının çok koyu bir taraftarı olmuştur. Ahmet Hamdi Tanpınar'a göre ailesinin ve yakınlarının yaşadığı Rumeli Türklerinin acısı ve yaşananlar onun sanat yaşamına etkili olmuş ve yapıtlarında yer almıştır.

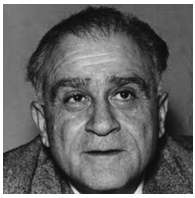

Ahmet Hamdi Tanpınar'a göre ailesinin ve yakınlarının yaşadığı Rumeli Türklerinin acısı ve yaşananlar onun sanat yaşamına etkili olmuş ve yapıtlarında yer almıştır.

Ahmet Haşim ise Galatasaray Lisesi'nde okurken üzerinde en fazla etkiyi edebiyat öğretmeni Ahmet Hikmet Müftüoğlu'nun yaptığını açıklamaktadır. Haşim'e göre Ahmet Hikmet'in bir derste şiir hakkında: "Fikrin şekilden evvel hazırlandığı hissini veren eserlerde şiir mucizesinin (oluşmasına) imkan yoktur. Ahenk ve kafiyenin tesadüflerinden doğmayan fikirler sanata mal edilemez" sözleri kendisinin sanat yolunu aydınlatmış ve kendisini sapmalardan korumuştur.

Hakkı Süha Gezgin'e göre yazarın yabancı ülkelerde görev alması

sanata az zaman ayırmasına sebep olmuş ve yapıtlarının sayısı kısıtlı kalmıştır: "Yoksa milliyet aşkı gibi bir coşkun kaynağa eren ruh, Müftüoğlu'nu pek zengin eser hazinelerinin sahibi etmeye yeterdi."

Ahmet Hikmet'in Gönül Hanım adlı romanı ise Tasvîr-i Efkâr gazetesinde tefrika olarak çıkmış ancak 1971'de Fethi Tevetoğlu tarafından hazırlanmış ve Kültür Bakanlığı tarafından basılmıştır.

Yazarın en ünlü ve başarılı yazılarından birisi Yeğenim'de Avrupa'ya eğitime giden gençlerin yabancı kültürü hazmedememeleri durumunda nasıl züppeleştikleri eleştirilmektedir. Ayrıca yazarımız yapıtlarında; Batı'nın Türkleri medeniyete hizmet edemeyen ve sadece savaşta kahraman olarak gösteren görüşüne karşı çıkmış; çeşitli motif ve kurgularla öykülerinde insanımızın kabiliyeti ve sanat gücünü ön plana çıkarmıştır. Bu konuda yazarın en seçkin eserlerinden birisi de, çok sevdiğim bir öyküsü Ayşe Kız ile Vato'dur.

Ayşe Kız ile Vato

"Hamdullah Suphi Beyefendi'ye"

İştah ve lezzetle yenen bir öğle yemeğinden sonra, köpüklü kahveler arasında içilen sigaraların dumanlarından kulübün yemek salonu hayli sislenmişti. Bir tarafta iddialı av sohbeti, diğer yanda Millet Meclisi'ndeki tartışmalar sonrası bir siyaset mücadelesi, şu köşede birkaç asil gencin, belki bir güzel kadın tarafından aldatılmış bir arkadaşlarına karşı kahkahaları, ekseri müdavimleri yaşlı, vakarlı kişilerden meydana gelen bu toplanma yerinin havasını haz ve neşe rüzgârlarıyla dalgalandırıyordu.

Bizim sofrada konu, Türk, Macar ve Polonyalıların tarihi külah ve elbiselerinin benzerliğine dairdi. Konyağın son damlasını emen Kont "Geza..." iri sigarasını silkelerken ecdadının eski kaftanlarıyla kendisinin biriktirdiği güzel sanatlar koleksiyonunu göstermek için bizi konağına davet etti.

Benimle beraber Amerikalı, İtalyan ve Alman dört yemek arkadaşı, kulübün avlusunda bekleyen Kont'un otomobiline girdik. On dakika sonra kendimizi bir geniş mermer merdiven başında bulduk. Bıyıkları tıraşlı bir uşak, sağ tarafta üstü koyu güvez çuha ile kaplanmış bir kapı açtı. Bir taş odaya girdik. Dört duvarına yaslanmış camlı dolapların içinde bu ailenin atalarına ait birkaç yüz çarık, çizme, terlik, takunya vardı. Bu ayakkabıların sonradan görme kimseler gibi, böyle baş sedirde, ceviz dolapların parlak camları arkasında, sahte birer kibar tavrıyla duruşlarında gizli tuhaflık vardı. Kont'un kâtibinin arkasında diğer bir odaya girdik. Burada oymalı iki abanoz koltuk ve iki masada iki büyük demir kasa ile ortada bir camlı dikdörtgen masa vardı. Bu masanın cam yüzeyinin altında firuze, mer-

can işlemeli; gümüş oymalı telkâri bıçaklar, yatağanlar serilmişti.

Bu iki kasadan çıkarılan küçük ceviz çekmeceler içinde, gümüş tepsiler üstünde bize gösterilen elmaslı, yakutlu sorguçlar; safirli ve firuzeli kılıç kemerleri; değerli taşlarla bezenmiş kadın ve erkek düğmeleri; gümüşlü, mineli eski Türk ve Macar üzengileri; el aynaları önümüze yığılıverdi. Bu hanedana ecdattan kalan ve daima büyük oğula intikal eden bu kıymetli aile hatıralarının bu suretle dikkatle saklanmasını

takdirden kendimizi alamıyorduk. Burası bir küçük Karun hazinesiydi.

Geniş merdivenden yukarı kata çıktık. Burada yemek odasından salona kadar gümüş leğen ve ibrikten, ufak incili yastığa kadar bütün eşyanın bir kıymeti, bir inceliği vardı. Camekânın iç tarafında Asya ve Avrupa'nın hemen her tarihi milletine ait olmak üzere pırlantadan akike, altından pirince kadar, belki üç yüz yüzük, kadife yivler arasında sıralanmıştı.

Duvardaki pastel ve yağlı boya nefis tablolara uzaktan bir göz atmadan geçemiyorduk. Şimdi Kont'un yazı odasındaydık.

"İşte, dedi, Macaristan'da bir eşi bulunmayan bir hakiki "Vato..." *

Bu tahminen seksen santim boyunda ve elli santim eninde bir tablo idi. Ormanda bir pınar başında kurulmuş bir sofra... Kenarda bir genç saz çalışıyor. İki taze uzanmışlar, dinliyorlar. Biraz beride iki kadın arkası katmerli ve kabarık libaslar ile raks ediyor görünüyorlardı.

"Şimdi bundan kıymetli bir şey göstereceğim." Parmağıyla o meşhur Fransız ressamın levhasının yanında asılı bir küçük halıyı gösterdi. Bu bir Gördes seccadesiydi. Şimdi bütün gözler bu güzelliğe çevrilmişti. Bir antika meraklısı olan Amerikalı ile ressam İtalyan, seccadenin yanına yaklaşarak altından küçük ilmiklerine bakıyorlardı.

Koyu mavi zemin üstüne kırmızı bir kenar ve sarı zırhlar ile çevrilmiş; ortası dört ve sekiz köşe madalyonlar ile bezenmişti. Kenarın

zırhları ve madalyonun içleri anlaşılmaz nakışlarla doluydu. Bunlar çapraşık, karışık fakat uyumlu; düzensiz, dağınık fakat muntazam; hiç bir şekle uymaz fakat geometrik; ne çiçek, ne yaprak fakat düşünce; ne resim ve ne geometri fakat ince idi... Vato'nun yaz levhasının yanında seccadenin bu hali başka türlü; sanki sırf tasavvufi, ruhani, manevi bir bahar şekli arz ediyordu. O derece renkler uygun ve tatlı idi.

Kont, halının karşısına geçmiş:

"Bakınız! Bakınız!" diyordu. "Şu çiçeklerde maviden kırmızıya, kırmızıdan sarıya ne latif bir ahenk ile geçiliyor. Boyalara bu garip imtizacı, bu hayale gelmeyen güzel imtizacı veren hangi ilimdir, hangi terbiyedir? Sanmam ki Türkiye'de halıcılık mektebi bulunsun" diyordu.

"Hayır."

"Ben Hind'in, İran'ın o üstlerinde oklarla vurulmuş ceylan, kaplan resimleri, çelimsiz süvarileri, bücür insanlar, kurbağalara benzer kuşlar işlenmiş halılarını sevmem. Onlarda ne hayvan hayvan, ne çiçek çiçektir. Bu gibi tabii maddeler, yarım ve ilkel şekilde taklit edilmiştir. Türk halılarında tabiatı taklitten eser yoktur. Bütün nakışlar içe doğan ilhamın eseri ve icattır. Bütün bu hüner, munis ve düşündürücü bir garabettir. Nakışları birbirine benzer iki halı görmedim."

"Hatta bir halıdaki karşılıklı iki şekilden bile biri diğerine tamamıyla birbirine benzemez."

Bu Gördes halısıyla, Vato'nun tablosu karşısına tesadüf eden ipekli, eski Kıbrıs kumaşı kanepe ve koltuklara oturduk. Şimdi ziyaretçiler hane sahibinin verdiği sigaraları savuruyorlardı.

Kont dedi ki:

"Bir gün fakir düşsem, belki Vato'yu satabilirim. Fakat aile yadigârı eşyam ile bu halıyı elimden çıkaramam sanıyorum."

Tarihi, değerli eşya ile dolu olan bu konakta, bu odada yabancı gibi boynu bükük durması beklenen bu Türk sanatının, bu Türk zevkinin, bu Türk kadınlığının saltanatı huzurunda gönlüm iftiharla, saygıyla çarpıyordu. Gözlerim uzaklara

doğru daldı. Kurutan, yakan güneşli ve gölgesiz ve nihayetsiz bir çölün ortasında bir bardak buzlu su bulan yolcu memnuniyetini hissettim. Düşündüm, düşündüm. Düşündükçe ağlamak istedim.

Gözümün önüne geliyordu: Harap Gördes kasabası. Balçıktan karanlık, ocak dumanlarından sisli evleri. Melül ve sakin ahalisi... Kapısının eşiğine çömelmiş, yün eğiren soluk benizli ihtiyar kadınları. Halı tezgâhının önünde bir kaç kırık tahta iskemlenin üstüne oturmuş, başını önüne eğmiş bir "Ayşe kız" ile iki küçük arkadaşı, halının erişleriyle argaçları arasında kınalı parmakçıkları titreyerek didiniyorlar ve en büyüğü:

"Gece bir ses geldi derinden, derinden / Beni mi çağırdı Yemen çöllerinden?" manisini Arabistan'da silah altındaki Mehmet'ini düşünerek yavaş yavaş fısıldarken kara gözlerinden üstüne bir damla yaş düşürdüğü şu sarı renkli dal, bu mahrumiyetin, bu kederin ateşiyle kıvrılarak ruhani bir şekil alıyor.

Artık dumanlı gözler, önümüzdeki örneğe bakmıyor, titreyen eller argaçların tellerini saymıyor. Kederli, fakat necip, usta fakat esrarengiz bir ruhun sevkiyle gelişigüzel argaçlar renk renk ilmikleniyor...

Ben bu levhayı böyle görüyorum.

Ey tatlı kokulu kır menekşesi! Ey karanlıklar içinde nur ağlayan mahzun yıldız! Ey Ayşe kız! Sen bu nefis şaheseri nasıl meydana getirdin? Mektep, usta görmeden nasıl en büyük Fransız ressamı olan Vato ile imtihan meydanına girdin? Ve aynı şeref mevkiini kazandın? Bu olgunluk, bu kabiliyet, bu zevk sana nereden geldi cevap ver! Allah'ım, ona nereden geldi?

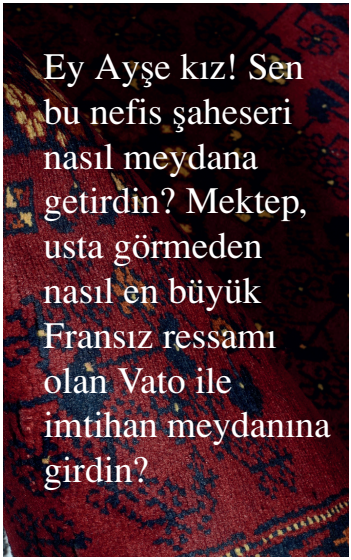

Koyu çivit mavisi bir yeldirme veya çubuklu bir peştamala bürünmüş sade, saf, fakir halkınla; okuyup yazması olmayan beyninle yıllarca ihtiyar hocaların resim atölyelerinde çalışmış, tecrübeler geçirmiş, kitaplar okumuş, eski ustaların tablolarını incelemiş, kimyada ve fizikte renklerin nasıl meydana geldiğini ve tesirlerini öğrenmiş; binlerce takdirler ve eleştirilere maruz kalmış ressam Vato'nun yanında zekâ ve hüner ilminin huzuruna çıkarak aynı yere ve değere sahip oluşuna ne sebep bulayım? Öğrenim görmeden

doğuştan gelen zevkinle, yaratılıştan gelen sezginle renklere verdiğin uyuma, zarafete büyü mü, mucize mi diyeyim? Ey Ayşecik!..

Ey Ayşecikler!.. Avrupa'nın zekâ merkezlerindeki müzelerde sizin saf fakat üstün eserleriniz için ayrı ayrı salonlar, sergiler açıldı. Muhafızlar tayin edildi. Hünerlerinizin inceliklerini, güzelliklerini anlamak için uzmanlar bulundu. Bu ne güç, bu ne bilgidir?

Siz yalnız usulün ve emsalin haricindeki bir usta, bir ressam, bir mühendis, bir nakkaş değilsiniz. Türklüğün ruhundaki sağlamlık ve vakarı gösterecek manaları eşi ve benzeri olmayan nakışlarınızla, rumuzlu ilhamlarımızla ortaya koyan birer de şairsiniz. Onun için Anadolu halılarının bütün bir tarihimizi gösteren yiğitlik ahengini, sağlamlık anlamını İran ve Hint halılarında görmemem.

Ey Türk ili! Viran evlerinin enkazıyla bayındır şehirler süslenir. Sen nasıl bir ocaksın ki soğumuş küllerinde ateşler gizlidir. Baykuşlarından bülbül sedası gelir... Ey Türk kadını, ırkında ne hünerli bir feyz vardır ki hem ölüme asker yetiştirir, hem ebediyete hüner eriştirirsin! Seni benden çok evvel takdir edenler, yine Vato gibi ressamların vatandaşları oldukları için beni affet!

Ben bu dalgın halimde iken arkadaşlarımın hane sahibine veda ettiklerini görerek mahcup fakat gururlu, seccadenin huzurunda kalben secde ettim ve odadan çıkarken, "belki", dedim; "bu eserin mucize sahibi, sanatçısı sefaletten, yetersiz beslenmeden hayatının baharında solmuş bir taze çiçektir. •

Budapeşte, 20 Nisan 1918
(Çağlayanlar)
demiraytacbd@gmail.com

(*) Bu resim, 18. yy başında resimde Fransız ekolünü bulan, bugün uluslararası üne sahip müzelerde eserleri ayrı salonlarda sergilenen, dünyaca ünlü ve Fransa'nın en büyük kolorist ve teknisyenlerinden kabul edilen: Jean Antoine Watteau'ya aittir.

Kızılderili Sözleri

Üç barış vardır: Birinci barış, en önemli barıştır. İnsan ruhundadır o. İnsan, kâinatla ve kâinatın bütün güçleri ile olan ilişkisini, beraberliğini fark ettiğinde, kâinatın merkezinde Büyük Ruh 'un durduğunu ve bu merkezin her yerde, her birimizin içinde olduğunu fark ettiğinde birinci barış sağlanmıştır. Bu gerçek barıştır, diğerleri sadece bunun akisleridir. **İkinci barış** iki fert arasında olan barıştır. **Üçüncü barış** ise iki millet arasında yapılır. Fakat hepsinden önce, anlamalısınız ki 'gerçek barış' dediğim birinci barış, insanın ruhundaki barış yoksa ne fertler ne de milletler arasında barış olabilir.

Sabriye Aşır

İnsani bağlar, dijital bağlardan daha önemlidir

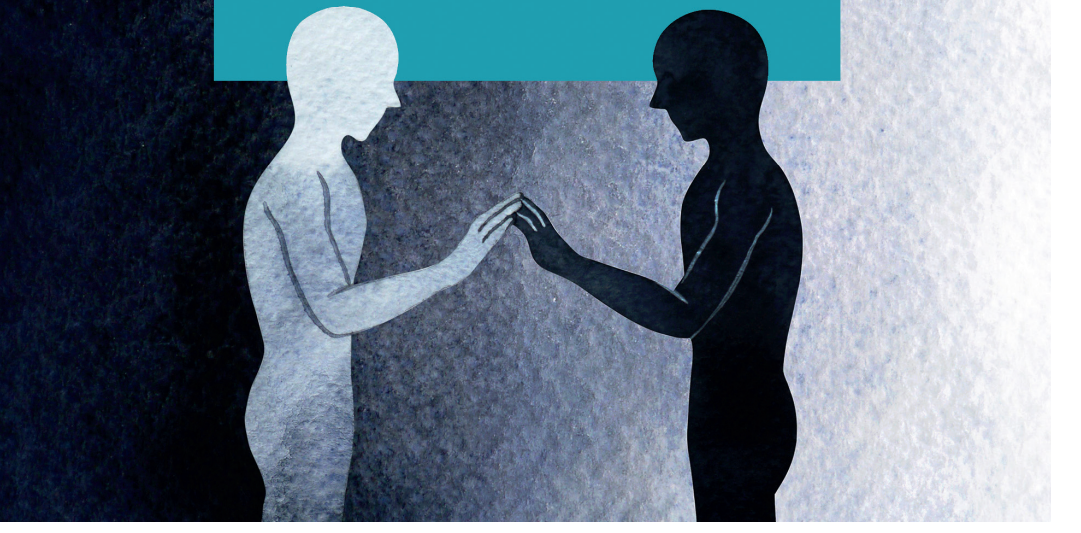

Bir arkadaşınızla buluşarak bir kahve eşliğinde bir konuyu konuşmayı mı yoksa aynı konuyu, eşdeğer bir zaman harcayarak onunla yazışmayı mı tercih edersiniz?

Çoğumuz ilkini tercih eder ancak genellikle ikincisi yapar. Fakat yazılı mesajlar gerçekten yüz yüze bir görüşmeye denk olabilir mi? Bir emoji, gerçek bir gülümsemenin ve arkadaşınızın gözlerinin içine bakmanın yerini tutabilir mi? Çevrimiçi ağ, sosyal ağla aynı şey midir?

Son yıllarda insani etkileşimlerimiz modern teknolojinin etkisiyle neredeyse yaşamlarımızın tüm alanlarda zayıfladı. Mağazalardaki dost canlısı kasiyerlerin yerini "kendin öde" noktaları, havaalanlarındaki

yardımsever çalışanların yerini makineler aldı. İşyerinde toplantılarımızı internet üzerinden yapıyor ve öncelikli olarak yazılı biçimde iletişim kuruyoruz. Fakat ses tonunu duymadan ve beden dilindeki incelikli yönleri okumadan kurulan yazılı iletişim, çoğu kez kolayca yanlış değerlendirilebilir. Biriyle yüz yüze iletişim kurmak genellikle durum hakkında daha doğru bir değerlendirmeye sahip olmamızı olanaklı kılar. Ve hatta iş dünyası da başarının sırrının insani bağlarda yattığını anlamaya başladı. Aidiyet varsa bağlılık vardır ve bağlılık varsa üretkenlik vardır.

İŞ DÜNYASI DA BAŞARININ SIRRININ İNSANİ BAĞLARDA YATTIĞINI ANLAMAYA BAŞLADI.

Modern teknolojinin olumlu etkileri konusunda neredeyse hiç kuşku yok. Dünya çapında bağlantılar kurabilmek, uzun mesafe arkadaşlıkları sürdürebilmek ve aynı anda birçok insanla hızla iletişim kurabilme imkânı, bunlardan yalnızca birkaçı. Ancak acı gerçek şu ki yapılan çalışmalar, edinebileceğimiz tüm o sosyal medya arkadaşları karşılığında gerçek arkadaş ve sırdaş çemberimizin son yirmi yıl içerisinde önemli ölçüde küçüldüğünü gösteriyor. Ve bunun bir sonucu olarak insanlar kendilerini her zamankinden daha yalnız hissediyorlar. Ankete katılanların yaklaşık dörtte biri, yakın arkadaşlarının ya da sırdaşlarının olmadığını söylüyor. Bu oran, bizler dijital olarak iletişim kurmaya bunca bağlandığımızdan dolayı yüzde 14 arttı.

Modern teknoloji ayrıca flörtlerimizi ve yakın ilişkilerimizi de değiştirdi. Bir modern zaman flört kavramı olan "situationship" ifadesini belki daha önce duymuş olabilirsiniz. Bu belirsiz "ilişki" durumu, durumun içinde bulunan kişilerin dahi bir ilişkide olup olmadıklarını bilmedikleri denli belirsizdir. Bir arkadaşlıktan öte fakat tam anlamıyla bir ilişki de olmayan "situationship"te kesin sınırlar yoktur ve dolayısıyla da bu durum, kişilerin bazı kötü davranışlarının yanına kar kalmasına olanak sağlar. Hepimiz istikrar ve açıklığa bunca gereksinim duyarken, "situationship" ise belirsizlik, kalp sızısı, umut duymak ve hayal kırıklığına uğramanın kesin sonuç veren bir

reçetesini vaat ediyor! Filozof ve sosyolog Zygmunt Bauman, bu gittikçe artan kısa ve yüzeysel beraberlikleri, modern aşk ile insani bağların zayıflığını betimleyen bir metaforla ifade ediyor: Akışkan aşk.

İnsan ilişkilerinin sağlığımız için de ne kadar önemli olduğunu gösteren pek çok çalışma var. Güçlü sosyal bağlara sahip olmak uzun bir ömür sürme şansımızı yüzde elli artırır, bağışıklık sistemimizi güçlendirir ve hem fiziksel hem de psikolojik daha iyi hissetmemizi sağlar. Güçlü sosyal bağların eksikliği ise sağlığımız açısından obezite, sigara ve yüksek tansiyondan daha zararlıdır. Üstelik yalnızlığın yol açtığı duygusal etkiler, vücudumuzdaki gen ifadelerini değiştirecek hücresel etkileri de tetikleyebilir.

Prof. BRENE BROWN: "DERİN BİR SEVGİ VE AİDİYET DUYGUSU TÜM İNSANLAR İÇİN KARŞI KONAMAZ BİR GEREKSİNİMDİR."

Bizler son derece sosyal varlıklarız. Pek çok popüler kitap yazan Profesör Brene Brown şöyle diyor: "Derin bir sevgi ve aidiyet duygusu tüm insanlar için karşı konamaz bir gereksinimdir. Bu gereksinimler karşılanmadığında işler olması gerektiği gibi yürümez. Kırılırız. Hissizleşiriz. Canımız yanar ve başkalarının da canını yakarız. Hasta bir insana dönüşürüz."

Şair ve filozof John O'Donohue ise şöyle yazmıştı: "Bu post modern dünyada, aidiyete duyulan arzunun bundan daha yoğun ve daha elzem hissedildiği az görülmüştür. Ve teknoloji her ne kadar bizi bir araya getiriyor gibi görünse de, sunduğu şeylerin tamamı çoğunlukla bizleri yaşamlarımızdan uzaklaştıran sahte görüntülerdir. Bu 'global köy'de yollar ve komşularınız yoktur. O, tüm özgünlüğü silinmiş, yüzü ve şahsiyeti olmayan bir manzara resminden ibarettir."

Gelecekte ne denli ileri teknolojiye sahip olacak olursak olalım, bazı şeyler birincil öneme sahip kalmayı sürdürecek. Ve insanlar arasındaki bağlar da bunlardan birisi. Fakat dijital bağlantıların iletişim kurma becerimizi olumsuz anlamda etkilediği görülüyor. Dolayısıyla, başkalarının ilk adımı atmasını beklemeyin; yüreğinizi açın, savunma kalkanlarınızı indirmeye cesaret edin ve diğer insanlara size nasıl davranılmasını bekliyorsanız öyle davranın. •

sabriyeasirbd@gmail.com

Erhan Kanyılmaz

Panama Kanalı

Amerika Birleşik Devletleri, bir Fransız inşaat şirketinin 1880'li yıllardaki başarısız girişiminin ardından, 1904 senesinde Panama Kıstağı üzerinde 50 mil (80,46 km) uzunluğundaki kanal yapım projesini başlattı. Bu işte çalışacak insanların hayatlarını kolaylaştırmaya ve sağlıklı kalmalarına yardımcı olmak için bölgede hastalık taşıyan sivrisinekler yok edildi. »

Projenin ikinci başmühendisi John Stevens, kanalın deniz seviyesinde inşa edilmesini hedefleyen plandan vazgeçerek yeni bir teknik olan lok sistemi devreye soktu. Ardılı olan George Washington Goethals ise gerekli yerlere barajlar kurmak suretiyle bölgedeki sarp dağlık alanlarda yürütülen kazı ve tıraşlama işlerinin hızlandırılmasını sağladı.1914 yılında açılan dünyaca ünlü Panama Kanalı 1999 yılında ABD'den Panama'ya devredildi.

İspanya Kralı I. Charles

Panama Kanalı'nın coğrafi konumu

İki Okyanusu Birleştirmek

Atlantik Okyanusu'nu Pasifik Okyanusu'yla Panama Kıstağı üzerinden birleştirecek bir geçiş yerinin inşa edilmesi fikrinin ortaya çıkışı 1500'lü yıllara kadar uzanır. O dönemde İspanya Kralı olan I. Charles, bölge valisine talimat vererek, bu işin Chagres Nehri uzanımında gerçekleştirilip gerçekleştirilemeyeceğine dair bir inceleme yapılmasını istedi. Bahse konu nehir boyunca yapılan gözlem ve incelemeler neticesinde, sarp dağlar ve balta girmemiş ormanların varlığı nedeniyle böyle bir projenin gerçekleştirilmesinin o zamanki imkânlarla mümkün olmadığı sonucuna varıldı ancak Avrupa'dan Doğu Asya'ya kestirme ulaşım imkanı verecek olan bu fikir hiçbir zaman cazibesini kaybetmedi.

En sonunda bu fikri hayata geçirmeye yönelik ilk fiili adımı atan ülke Fransa oldu. Daha önce Süveyş Kanalı'nı inşa eden Kont Ferdinand de Lesseps liderliğindeki bir inşaat ekibi, 1880 yılında Panama'da deniz seviyesinde bir kanal yapmak için çalışmalara başladı. Fransızlar kısa süre sonra karşılarında çok büyük engellerin olduğunu kavradılar. Bunların başında, yoğun yağmur nedeniyle bölgede oluşan toprak kaymaları, sarp arazi, etkin mücadele edilemeyen sarı humma ve sıtma hastalıkları geliyordu. İşin başında

bulunan De Lesseps, geç de olsa burada deniz seviyesinde bir kanal inşa etmenin mümkün olmadığını fark ederek planı lok sistemi kullanacak şekilde güncellese de projeye verilen mali kaynak 1888 yılında kesildi.

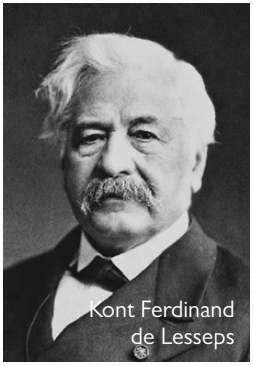
Kont Ferdinand de Lesseps

Theodore Roosevelt'in Desteği

1899 yılında Amerikan Kongresi tarafından oluşturulan Kanal Komisyonu'nda yapılan görüşmeler ve Başkan Theodore Roosevelt'in şahsen verdiği desteğin ardından ABD, 1902 yılında kanal inşaat bölgesinde bulunan Fransızlara ait malzeme, makina ve teçhizatı 40 milyon dolar karşılığında satın aldı. Kanalın yapımına müsaade edilmesine yönelik olarak hazırlanan antlaşma taslağının Kolombiya yönetimi tarafından reddedilmesi üzerine, ABD o dönemde Kolombiya'nın bağımsızlığı için mücadele eden hareketi askerî olarak destekledi ve bunun neticesinde oluşturulan yeni hükûmet ile görüşmeler başladı.

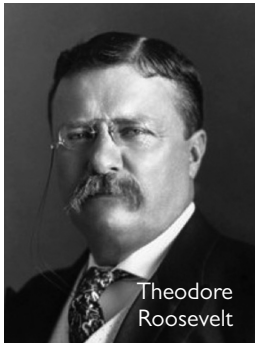
Theodore Roosevelt

ABD, görüşmeler sonunda 6 Kasım 1903 tarihinde Panama Cumhuriyeti'ni tanıdı. 18 Kasım günü ise ABD'ye Panama Kanalı bölgesinde münhasır ve daimi iyelik hakkını veren Hay-Bunau-Varilla Antlaşması imzalandı. Panama, bu antlaşmaya göre iyelik hakkı karşılığında ABD'den bir kereye mahsus olmak üzere 10 milyon dolar ve dokuz yıl sonra başlamak üzere her yıl 250 bin dolar alacaktı. Birçok Panama vatandaşı, görüşmelerine ABD Dışişleri Bakanı John Hay ve Fransız Mühendis Philippe-Jean Bunau-Varilla'nın katıldığı söz konusu antlaşmayı ülkelerinin milli egemenliğini ihlal etmekle suçladı.

Fransızların başına gelenlerden yeterince ders almayan Amerikalılar, önce Panama City ile Colon şehirleri arasında yaklaşık 50 mil uzunluğunda inşa edilecek kanalın deniz seviyesinde olmasını öngören bir plan yaptılar. Bu planın gerçekleştirilmesine yönelik çalışmalar, 4 Mayıs 1904 tarihinde yapılan bir törenle başladı fakat projenin ilk başmühendisi olan John Wallace büyük problemlerle karşılaştı. Fransızlardan devralınan makina ve teçhizatın büyük bölümü onarıma ihtiyaç duyuyor, sarı humma ve sıtmanın yayılması ise iş gücünü tehdit ediyordu. John Wallace, kendisine çalışmaların bu şartlar altında sürdürülmesine yönelik olarak yapılan baskılar neticesinde bir yıl sonra istifa etti.

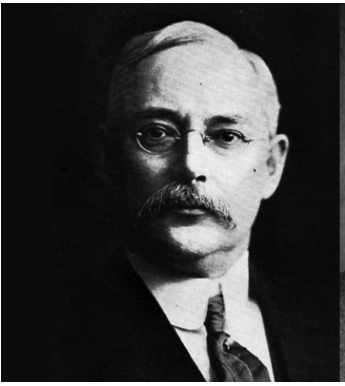
Projenin ilk başmühendisi John Wallace

2. başmühendisi John Stevens

Dr. William Gorgas

Esas uzmanlık alanı demir yolu olan John Stevens, 1905 yılının Temmuz ayında başmühendislik görevini devraldı. Stevens'ın ilk işi Batı Hint Adaları ile Karayipler'de yaşayan yerel halka mensup insanları işe almak oldu. İşi hızlandırmak için yeni teçhizat ve malzeme talebinde bulunarak daha önce projede kullanılmamış yöntemler geliştirdi. Bu yöntemlerden ikisi, iri kaya parçaları kaldırmada kullanılan hareketli bomlar ve kazıdan çıkan hafriyatı taşımak üzere tesis edilen demir yolu hattıydı. Ayrıca kısa süre sonra Stevens, bölgede meydana gelen toprak kaymalarının çok büyük zorluklara sebebiyet verdiğini fark ederek bundan kurtulmanın en iyi yolunun lok sistemini projeye dahil etmek olduğu konusunda Başkan Roosevelt'i ikna etti.

Projenin başarılı bir şekilde sürdürülmesine yönelik çok büyük bir katkı da sağlık işlerini yürüten ve hastalık yayan sivrisineklerin o bölgeye ait olduğunu tespit eden Dr. William Gorgas'tan geldi. Gorgas ve ekibi hastalık yayan sinekleri ortadan kaldırmak için bunların yoğun olarak bulunduğu belli başlı yerleri aralıksız bir biçimde ilaçla tütsülemeye başladı. Kıstak üzerinde sarı hummadan hayatını kaybeden son vakanın 1905 yılının Kasım ayında kayıtlara geçmesi ve sıtma hastalığına yakalan kişilerin son on yıla oranla adeta bıçak gibi kesilmesi Gorgas ve ekibinin çabalarının sonuç verdiğini gösterdi.

Başkan Roosevelt 1906 yılının Kasım ayında projeyi ziyaret etti. Bu dönemde zaman planlamasına uygun olarak devam etmekte olan proje, birkaç ay sonra Başmühendis John Stevens'ın aniden istifa etmesi üzerine sekteye uğradı. İstifa nedeniyle öfkelenen Roosevelt projenin başına ABD Kara Kuvvetleri İstihkam Kolordusu mensubu Yarbay George Washington Goethals'ı atayarak kendisine inşaat sahasındaki bütün idari yetki-

leri verdi.

Goethals, göreve gelir gelmez yaşanan bir grevi çok sert tedbirler alarak bastırmak suretiyle bu tür davranışlara asla müsamaha etmeyen bir yönetici olduğunu gösterdi. Bunun yanında çalışanların ve bunların bir kısmının ailelerinin yaşadığı tesislerin sayısı ile bu tesislerdeki yaşam kalitesini artıracak önlemleri de aldı.

Projenin 3. Başmühendisi Yarbay George Washington Goethals

Panama Kanalı Yapımında Yaşanan Tehlikeler

Goethals, öncelikle iş gücünü Gamboa ve Pedro Miguel arasında kalan yaklaşık 14,5 km uzunluğundaki Culebra bölgesindeki yüksek dağların bir bölümünü tıraşlama işine yoğunlaştırdı. Bu iş için 24 saat esasına göre aralıksız olarak yaklaşık altı bin kişi çalıştı. Alınan bütün önlemlere rağmen Culebra'da yürütülen faaliyetler esnasında yapılan dinamit patlatmaları ve meydana gelen toprak kaymaları sonucunda can kayıpları arttı. Lok sisteminin yapım işine 1909 senesinin Ağustos ayında Gatun bölgesindeki beton dökümü ile başlandı. Gidiş-geliş olarak yapılan her bir havuzun uzunluğu 304,8 metre ve genişliği 33,42 metreydi. Bu havuzlar oluşturulan kaldırma-indirme mekanizması ile ana su yoluna bağlanarak içine konulacak gemileri insan eli ile oluşturulmuş ve deniz seviyesinden 25,9 metre yukarıda olan Gatun Gölü'ne çıkarabilecek bir kapasiteye ulaşıyorlardı. Ayrıca yüzen dok girişleri de inşa edildi. Bunların yükseklikleri 14,32 ile 24,99 metre arasında değişiyordu. Bütün bu sistemler kontrol panellerinden komuta edilerek elektrik gücüyle çalıştırılıyordu.

Projenin Tamamlanması

Büyük bir proje olan Panama Kanalı yapım işi, 1913 senesinde

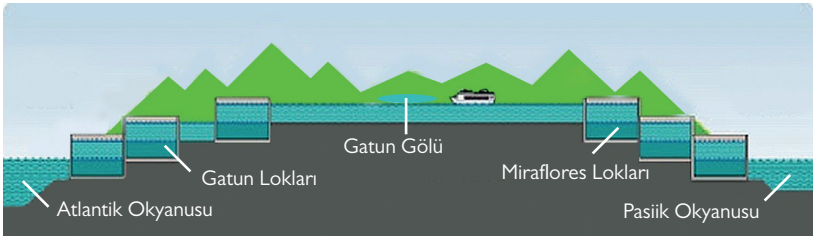

Panama Kanalı'nın Yan Kesiti

bitme aşamasına geldi. Doğu ve Batı istikametlerinden çalışmakta olan iki buharlı kazı makinesi, Mayıs ayında Culebra bölgesinde bulunan ve projenin ortasına denk gelen noktaya ulaştı. Birkaç hafta sonra Gatun Gölü'nde bulunan son boşaltma kanalı, gölün hesaplanan en yüksek seviyesine kadar dolabilmesi için kapatıldı. Aynı yılın Ekim ayında yeni ABD Başkanı Woodrow Wilson, Gamboa setinin patlatılarak Culebra bölgesine suyun ulaşmasını sağlamak üzere Beyaz Saray'dan bir telgraf gönderdi. Kanal, resmî olarak 15 Ağustos 1914 tarihinde açıldı. Geniş katılımlı ve büyük bir açılış töreni planlanmış olmasına rağmen I. Dünya Savaşı yüzünden bu gerçekleştirilemedi.

Projenin maliyeti o yılki fiyatlara göre 350 milyon dolar'dan fazlaydı. Bu, o tarihe kadar ABD'nin tarihi boyunca bir projeye harcadığı en yüksek rakamdı. Proje Amerikalılar tarafından devralındıktan sonra yaklaşık 240 milyon metreküp kaya ve toprak bulunduğu yerlerden alınarak başka yerlere taşındı ve lok sistemi için yaklaşık 3,4 milyon metreküp beton kullanıldı. Panama Kanalı'nın yapımı esnasında 1904-1913 yılları arasında yaklaşık 56 bin kişi çalıştı ve bunlardan 5600'ü proje sahasında hayatını kaybetti. Diğer bir deyimle kayıp oranı onda birdi.

Panama Kanalı'nın Etkisi

1935 senesinde Madden Barajı'nın inşa edilmesiyle daha da geliştirilen Panama Kanalı, 20. Yüzyılın ticaret yollarına alternatifler getirmek suretiyle dünya ticareti içinde çok önemli bir bileşen olarak yerini aldı.

Kanalın yerel yönetime devredilmesine yönelik görüşmeler 1977 senesinde ABD Başkanı Jimmy Carter ile Panama Lideri Omar Torrijos arasında imzalanan bir antlaşma ile sonuçlandı. Bu antlaşmaya uygun olarak devir 31 Aralık 1999 tarihinde gerçekleşti.

2010 yılının Eylül ayında bir milyonuncu geminin geçtiği Panama Kanalı, Amerikan Mühendisler Derneği tarafından 1994 yılında yapılan bir oylamada modern dünya tarihinin yedi harikasından biri olarak seçildi. •

erhankanyilmazbd@gmail.com

Dahilerin İlginç Yönleri

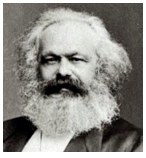

Karl Marx

Komünizm kurucularından Karl Marx, sınıfların var olduğu bir topluma karşı durması ile biliniyordu. Hayatının 34 yılını Londra'da geçirmiş olan devrimcinin en önemli özelliği British Museum'un açılış saati olan 09:00'da okuma odasına geçerek kendisini buraya kapatmasıydı. Marx, kapanana kadar müzede duruyor ve belki de bu teorilerini ve görüşünü orada ortaya çıkarıyordu. Karl Marx'ın ayrılmadığı o salon şu anda sergi salonu olarak hizmet veriyor.

Siyasetin Teknoloji ile Sınavı 3

Yazan: BARBAROS ENEÇ

Daha önceki iki yazıda, şirketlerin özellikle de teknoloji şirketlerinin nasıl ve ne tür iktidar sahibi olduklarını yazmıştık. Demokrasinin özellikle de mevcut liberal demokrasinin temeli devlet yönetimi ile ekonominin ayrılmasında yatar. Fakat, gördüğümüz gibi, servetin siyasi nüfuza dönüştürülmesini engellemek oldukça zordur.

Demokrasi, düşünceleri harekete geçirmek için çok büyük kaynaklara ihtiyaç duyar. Düşünceler çoğunluğa ait olabilir ama onları harekete geçiren kaynaklar temelde azınlıklar elinde bulunur. Siyasi güç ve ekonomik zenginliğin geçerliliği karşılıklı olarak birbirine dönüşebilir. Bu da eşitsizliğin artacağına anlamına gelebilir. İktidarın kaynağı olarak teknolojinin katılımcı demokrasi için sunduğu olanakları

tartışmadan önce teknolojiden kaçamayacağımızı görmemiz gerekir.

Günümüz toplumunda bireyler iki şekilde teknolojinin etkisindedir. İlki, amaçlarımız doğrultusunda kullandığımız zamanlardır. Alışveriş için herhangi bir çevrimiçi platformu kullandığımız zaman gerçekleşen durumdur. Artık neredeyse yaptığımız her şey bir dijital platform tarafından dolayımlanıp kolaylaştırılmaktadır. Ama bir de pasif nesnesi olduğumuz durumlar vardır. Örneğin yolda yürürken bizleri izleyen kamera sistemleri olduğu gibi. Cep telefonlarımızı, tabletlerimizi, bilgisayarlarımızı kapatsak bile, teknoloji çevremize entegre olmuş durumda.

Doğrudan Demokrasi

Bir doğrudan demokrasi rejiminde, bireyler, seçilmiş siyasetçiler aracılığı ile değil, kendileri oy kullanarak doğrudan kararlara katılırlar. En saf hali ile demokrasidir. Burada sorun tamamen pratiktir. Günümüzdeki rejimlerin büyük çoğunluğu temsili sistemlerdir. Dijital teknoloji ile bu pratik sorun giderilebilir. Özel ve özgün kullanımlar için zaten oylama uygulamaları mevcut. Halihazırda bu uygulamalar, yeterince güvenli ve şeffaf değiller. Ama "blockchain" uygulamalarındaki gibi şifreleme bir çözüm getirilebilir. Peki, kullanışlı hale getirdik ama arzu edilen bir sistem olur mu?

Doğrudan demokrasi eşitlik ve öz yönetime dayanır. Her birey kamu sorumluluğu ya da görevi alabilir. Siyaset oluşumunda dolayımsız olarak kitlelerin bilgeliği ve tecrübesini bir araya getirebilir. Ayrıca, oluşumunda payları olduklarını bildikleri için bağlılık gösterip, güvenli ve dengeli bir sistem ortaya çıkartırlar. Demokraside artık siyasetçilere ihtiyaç yoktur. Peki, bireylere ya da kendimize geneli etkileyecek karmaşık durumlarda karar alabilmek için ne kadar güveniriz? Bu üstlenmek isteyeceğimiz bir sorumluluk mudur? Peki, her siyasi konu ile ilgilenecek zaman ve bilgimiz var mı? Ayrıca, bazı durumlarda rasyonel olmayan şekilde de oy kullanırız.

Bir orta yol bulunup kısmi doğrudan demokrasi hayata geçirilebilinir.

Günümüzdeki rejimlerin büyük çoğunluğu temsili sistemlerdir. Dijital teknoloji ile bu pratik sorun giderilebilir.

Bundan anladığımız, bireylerden her zaman ve her konu için oy istemeyebiliriz. Yurttaşlar, oy kullanma isteklerini, uzmanlık alanları, coğrafi konum, ya da ilgilerini belirterek çerçevelendirebilirler. Bu yaklaşım, hükümetin iş yükünü oldukça parçalı bir hâl almasına yol açabilir. Fakat, hâlâ kamu siyasaları yerel ya da uzmanlaşmış gruplar tarafından yönlendirilebilir.

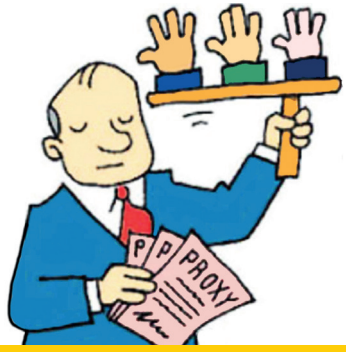

Bireyler, oy haklarını sadece siyasetçilere değil de istedikleri, uygun olduğunu düşündüğü kişilere devredebilir. Şirket yönetimlerindeki vekaleten oy verme kurumunu demokrasinin işlemesi için geliştirebiliriz.

Belki de daha çizgi dışı bir sistem bulabiliriz. Bireyler, oy haklarını sadece siyasetçilere değil de istedikleri, uygun olduğunu düşündüğü kişilere devredebilir. Şirket yönetimlerindeki vekaleten oy verme kurumunu demokrasinin işlemesi için geliştirebiliriz. Bilgimizin olmadığı konularda, çekimser olmak ya da oy vermemek yerine uygun olduğunu düşündüğümüz bir kişiye vekalet verebiliriz. Bu model için DemocracyOS yaratıcıları tarafından bir platform oluşturuldu. Avrupa Birliğinde çeşitli partiler bunu kullanmaya başladı bile. Bu yaklaşıma sıvı demokrasi (liquid democracy) adı yakıştırıldı. Aslında bu fikrin temellerini 19. yüzyıla, John Stuart Mill'e kadar geri götürebiliriz. "Sıvı demokrasi" meşruiyet, istikrar ve uzmanlığı dengeleyebilir gözüküyor.

Wiki Demokrasi

İnternet, birbirini tanımayan ve bir araya gelme imkânları olmayan bireyleri karmaşık şeyler üretmek için eşgüdümleme imkanı tanıyor. Wikipedia'yı düşünün. Bu çevrimiçi ansiklopediye katılımda bulunmak isteyen herkese açık. Yukarıdan aşağıya hiyerarşik bir denetime tâbi değil. Bu tarz faaliyetler, açık kaynak üretim, eğer biraz daha fazla yönlendirme olursa kitle kaynaklı (crowdsourcing) olarak adlandırılıyor. Dijital çağda, siyasi hayata katılım için kitle kaynaklı üretimi kullanmak mümkün. Yurttaşları doğrudan gündem belirleme, yasa önerme, yasa taslağı hazırlama ve düzeltme yapmaya davet edebiliriz. Bu sisteme "wiki hükümet", "işbirlikçi demokrasi" ya

> Yurttaşları doğrudan gündem belirleme, yasa önerme, yasa taslağı hazırlama ve düzeltme yapmaya davet edebiliriz.

da "crowd demokrasi" deniyor. Bu sistem küçük ölçeklerde denenmeye başlandı ve başarı elde etti. 2007 yılında Yeni Zelanda yeni Polis Kanunu hazırlarken, tüm yurttaşlardan yardım istedi. Brezilya'da Gençlik Hakları Kanunu'nun üçte biri bu yolla hazırlandı.

Doğrudan demokraside olduğu gibi, wiki demokrasi de seçilmiş temsilcilerin rolünü azaltıyor. Ama en önemlisi, wiki demokraside önceden başkaları tarafından belirlenmiş bir konu için sadece evet ya da hayır dememiz beklenmiyor. Gündemi belirleme şansımız da var. Yasama birkaç alt sürece indirgenebilir: teşhis, çerçevelendirme, veri toplama, tasarı ve damıtma. Bütün bu süreçler, ilgili ve niyetli kişiler tarafından yönlendirilebilir. Fakat, diğer modellere göre wiki demokrasi daha fazla zaman ve ilgi istiyor. Ayrıca herkes yasama ile ilgilenmek istemeyebilir. Bu da siyasi ilgisizliğe yol açabilir. Bunun sonucunda maddi imkânları bol olan bir wiki aristokrasi de ortaya çıkabilir. Eğer bu hayati kararların nasıl sonuca bağlandığı konusunda normlar ya da kurallar olmazsa, körlüğümlere, gecikmelere yol açabilir.

Bireylerin katılımını artıracak, çoğunluk için en iyi olanı bulmamıza yardımcı olacak yaklaşımlar geliştirebiliriz, dijital teknoloji de bu konuda inanılmaz olanaklar sunabilir ama bu teknolojilerin kendilerini üreten ve kullandığı veriyi işleyen her zaman nihai karar verici olacaktır. •

barbarosenecbd@gmail.com

ZAMANIN DEĞERİ

Bir yıl'ın değerini, sınıfta kalan bir öğrenciye sorun.
Bir ay'ın değerini, premature bir bebeği dünyaya getiren anneye sorun.
Bir hafta'nın değerini, haftalık derginin editörüne sorun.
Bir dakika'nın değerini, treni henüz kaçırmış bir kişiye sorun.
Bir saniye'nin değerini, bir kazayı kıl payı atlatmış bir kişiye sorun.
Bir milisaniye'nin değerini, olimpiyatlarda gümüş madalya kazanan sporcuya sorun.
Zaman hiç kimseyi beklemiyor. Dün artık mazi oldu. Yarın ise bilinmez. Bugün, avuçlarımızın içinde bize sunulmuş bir armağandır.

Yaşar Öztürk

Hemşirelerin Annesi

Florence Nightingale 200 Yaşında

Florence Nightingale, 200 yıl önce 1820'de doğdu. Modern hemşireliğin öncüsü, annesi olduğu için bütün dünya onun doğum gününü olan 12 Mayıs'ı, hemşirelik günü ve haftası olarak kutluyor.

Ailesi İngiliz olan Florence Nightingale, İtalya'da Florence'te doğdu. Florence'in yardım etme tutkusu çocukluktandı.

Çevrelerindeki varlıklı kadınların yaşamlarını saçma sapan işlerle harcamalarını anlayamıyordu. Onun döneminde, yoksulara değil yardımcı olmak, onlarla iletişim kurmak bile hoş karşılanmıyordu. Oysa açlıktan nefesleri kokan zavallı kızların gözlerini kör edercesine bütün gün ve gece mum ışığında diktiklerini giyiyorlar, ektiklerini yiyorlar, onların sayesinde yaşıyorlardı.

Umursamazlığın, kayıtsızlığının, acımasızlığın, bencilliğin ve bir şeyler yapamamanın dayanılmaz kuşatması altındaydı. İçe kapandı, gitgide daha mutsuz oldu. Kendini okumaya, öğrenmeye verdi. Sabahın köründe uyanıp, Yunanca ve felsefe çalışıyordu. Matematiğe yöneldi. "Matematik kızlara göre değildir. Bir kız matematik okuyup da ne yapar?" denilse de adını "Pasta Grafikleri" ile matematik tarihine yazdırdı.

Hemşirelikten vazgeçer diye evlenmeye zorlanan Florence bütün umutlarını neredeyse yitirse de, gizlice içindeki iyilik ve yardım etme aşkını yaşatıyordu.

Hastanede hastalara yardım etmeyi düşündü ama çok büyük tepki alacağını biliyordu. Çünkü o yıllarda hastaneler tedavi yeri değil hastaların zindanıydı. Karanlık, pis olduğu kadar her türlü bulaşıcı hastalığı taşıyan, "hasta" damgası vurulu herkesin aynı koğuşa tıkıldığı, hatta aynı yataklara yatırıldığı yerdi.

Zemini kir, duvarları nem kaplı odalarda, hastadan hastaya değiştirilmeyen şilteler, çarşaflar sırılsıklamdı. İçki yuvasıydı. Temizlik kuralları doktorlarda da yoktu. Giysilerini kan ve irinden koruyan, hiç yıkanmayan kirli örtüler giyerek, ellerini yıkamadan, uluorta yerlerde ve temizlenmemiş aletlerle ameliyatlar yapıyorlardı. Buralarda en kötü durumda olan, acımasız, sarhoş, dikkatsiz ve pis olmakla ünlü kadınlar çalışıyordu. Hemşire değil şirrettiler. İnsanlar hastalıktan değil hastaneye yatırılmaktan korkuyordu.

Florence, konuk ettikleri Amerikalı hayırsever Dr. Samuel Howe'a "Benim gibi saygıdeğer bir genç kız hemşire olamaz mı?" diye sordu. Howe'un "Bu zor ama olanaksız da değil." sözleri Florence'i yüreklendirdi, annesi ve ablasını dehşete düşürdü. Ailede hastane, hemşire

sözünü duymak kriz geçirmeye yetiyordu. Hemşirelikten vazgeçer diye evlenmeye zorlanan Florence bütün umutlarını neredeyse yitirse de, gizlice içindeki iyilik ve yardım etme aşkını yaşatıyordu.

Güneş doğmadan dünyanın her yerindeki hastaneleri ve işleyişlerini öğrenmek için arkadaşlarına mektup yazıyordu. Roma'da öksüzler yurduna girmeyi başaran Florence, bir süre burada işlerin nasıl yürüdüğünü öğrendi, eksiklikleri dikkatle ve özenle belirledi. Ailesinin evlenmesi yönündeki önerisini reddeden Florence, bir süre ceza olarak eve de kapatıldı. Ailesine göre istedikleri gibi biri olmayan Florence, onları utandıran bir yüzkarasıydı.

Paris'e giderek hastaneleri, sağlık kurumlarını, düşkünlerevini, sağlık enstitülerini ziyaret eden Florence, ameliyatları izledi, doktorlarla koğuşları gezdi, onların hastaları muayenelerini gözledi. Anketler yaptı, notlar çıkardı, çizelgeler ve listeler tuttu. Yıllar boyu gizlice yürüttüğü çalışmalar artık bir işe yarıyordu. Bu alanda uzman olmuştu. Bunu düzenli ve dikkatli bir araştırmacılığa, kararlı ve sabırlı olmaya borçluydu.

Florence ilk işini ise Londra'nın umutsuz koşullarında buldu. Görevi hasta kadınların bakımlarının yapıldığı hastaneyi yeniden düzenlemek olacaktı. Onun hemşire olmasına baştan beri karşı çıkan annesi ve ablası öfkeden küplere bindi. Yalnızca babası onun destekçisiydi. Ailesinden ayrı bir eve taşınan Florence Nightingale, sonunda yıllardır ötelediği düşlerini gerçekleştirmeye başladı.

Paris'e giderek hastaneleri, sağlık kurumlarını, düşkünlerevini, sağlık enstitülerini ziyaret eden Florence, ameliyatları izledi, doktorlarla koğuşları gezdi, onların hastaları muayenelerini gözledi.

Hastaneyi hazırlaması için on günü vardı. Önce her kata sıcak su, asansör, hastaların hemşireleri çağırabilmelerini sağlayan zil sistemi kurdurdu. Hastaneyi hiç bir işe

yaramayan personelden arındırdı. Çalışmaktan hoşlanmayanlar ise kaçtı. Nightingale daha yetenekli ve çalışkan kişiler buldu. En büyük sorun, iyi eğitim görmüş hemşire bulmaktı. Başında bir kraliçenin olduğu ama kadının adının olmadığı ülkede, kadınların haklarını özgürce kullanamadığı dönemde, Nightingale, erkeklerle eşitmiş gibi çalışıyordu.

Osmanlı ile Rusya arasında çıkan Kırım Savaşı sırasında arkadaşı ve o sırada Savaş Bakanlığı müsteşarı olan Sidney Herbert, Florence'e bir mektup yazdı.

Selimiye Kışla Hastanesi'nde yaralı İngiliz askerlerinin tedavisinde görev yapan Florence Nightingale, açlık, yokluk ve hastalığın pençesindeki askerleri kimsenin umursamadığına tanık oldu.

İstanbul'a gidebilecek bir hemşire grubunu hazırlamasını istedi. Kırk hemşire götürecekti 38 kişi bulabildi. Otuz dört yaşında Türkiye'deydi. Üsküdar'daki Selimiye Kışla Hastanesi'ne ulaştığında her yer perişan, karmaşa içindeydi. Burada yaralı İngiliz askerlerinin tedavisinde görev yapan Florence Nightingale, açlık, yokluk ve hastalığın pençesindeki askerleri kimsenin umursamadığına tanık oldu.

Florence işe kendisinin ve kadınların varlığından rahatsız olan doktorların güvenini kazanarak başladı. Doktorlar yardım istemedikçe "ukalalık" etmediler. Ellerine geçirdikleri kumaşları yırtarak bandajlar, tamponlar yaptılar, yastıklar, gömlekler diktiler. Binlerce kişi savaştan değil kötü yönetim, koşullar ve hastalıktan öldü. Tek bir kelime edemiyorlardı. Kapı dışarı edilmeleri için fırsat kollayanlar vardı. Çıkan salgında dört cerrah, üç hemşire ve yüzlerce askerin öldüğü gazetelere yansıdı. Sonunda İngiliz basını ve kamuoyundaki gücünü kullanan Nightingale askeri sistemde ve

hastanelerin çalıştırılışında yeniliğin ve devrimin anahtarı oldu. Aynı zamanda tarihe Kırım Savaşı'nda yaralıların arasında gezinen, "Lambalı Kadın" olarak geçti. Elindeki lambasıyla hastalara şifa dağıtan Nightingale geçerken, askerler duvardaki gölgesini öperdi.

Nightingale, yaşamının geri kalan 60 yılına bu hastalığın getirdiği sıkıntılarla devam edecek; ilerleyen yıllarda kötürüm, yatalak ve kör olacaktı. Kimileri de işgüzarlık peşindeydi. Florence itaatsizlikle; hemşireleri namussuzluk, savurganlık, emir dinlememek, yetersizlik ve ahlâksızlıkla suçlandı. Kraliçe Florence Nightingale'e sahip çıkınca, tüm düşmanları tek darbeyle savruldu.

Kadın olduğu için politikacı olamasa da "Askerlerimiz orduya yazılırken, aslında ölüme gönüllü gitmeye yazılıyorlar" sözleri ile halktan aldığı destekle devlete ve hükümete sesini duyurdu. Ordudaki ölüm oranı yüzde 50 düştü.

Henry Dunant, "Kızıl Haç'ın kurucusu ve Cenevre Anlaşması'nın yaratıcısı olarak biliniyorsam da, aslında bunlar bir İngiliz kadının başarısıdır. Florence Nightingale'in Kırım'da yaptıkları, benim 1859 savaşında İtalya'ya gitmem için esin kaynağı olmuştur." diyerek Nightingale'in hakkını teslim etti.

Babası ölünce büyük üzüntü yaşayan Florence Nightingale, kendisine yıllar boyu destek vermek şöyle dursun, yaşamı zindana çeviren annesi ve ablasına da kötürüm olmasına karşın baktı. 1901'de gözleri kör oldu. 1907'de VII. Edward İngiltere'de bir kadına verilen ilk liyakat nişanını "İnsanlık Yüksek Hizmet Madalyası"nı ona verdi.

İstanbul'da "istatistiğin, tanrısal amacın ölçüsü" olduğunu öğrenen Nightingale Kraliyet İstatistik Derneği'ne seçilen ilk kadın oldu. 1910'da 90 yaşında, uykusundayken gözlerini sonsuza dek kapadı.

Yaşadığı sürece yeni göreve başlayan her hemşire masasında onun gönderdiği çiçeği görür, güç alırdı. Öldüğünde binlerce hemşire ona çiçek getirdi. Gözyaşları sel oldu. Korona günlerinde hijyen ve temizlik konusundaki düşünceleri bir kez daha gündeme gelirken, onun ardılı olan milyonlarca kişilik sağlık ordusu, hastalıklara karşı savaşta ön cephede ve yüreklerinde onun ruhunu, insan severliğini taşıyarak savaşıyorlar. •

yasarozturkbd@gmail.com

Gezdikçe Gördükçe

İzlen Şen Toker

Gezmek ve görmek

Evimizden çıkmadan gezip görmek mümkün mü? Minicik bir virüsün kocaman dünyamızın yönetimini ele geçirdiği şu günlerde bu sorunun yanıtını düşünüyorum.

Goethe "Gezgin bir yere varmak için değil, keşfetmek için seyahat eder." derken Henry Miller "Kişi bir yere gitmek için değil, yeni şeyler görmek için yola çıkar." demiş. Keşfetmek ve görmek açılarından bakınca günümüzün teknolojik imkanlarını kullanarak fiziksel olarak gezmeden de görüp keşfetmenin mümkün olduğuna inanıyorum.

Televizyondaki belgesel ve gezi programlarını izleyerek gidemeyeceğimiz pek çok yeri görebiliyor, oraya giden farklı kişilerin deneyimlerine ortak olabiliyoruz. İnternet ve sosyal medya kanallarındaki içerikleri takip ederek olanak, zaman, güç ya da cesaretimiz olmadığı için yolculuk edemediğimiz yerlerle ilgili bilgiler ediniyoruz. Bu içerikler o kadar çok ve çeşitli ki, kısa bir süre

İnternet aracılığı ile, zaman, güç ya da cesaretimiz olmadığı için yolculuk edemediğimiz yerlerle ilgili bilgiler ediniyoruz.

Evimizden hiç çıkmadan Arjantin'deki motosiklet turuna, İsviçre'deki dağ yürüyüşüne, Tayland'daki tekne gezisine, Everest Dağı'nın zirvesine yapılan tırmanışa ve Papua Yeni Gine'deki sualtı dalışına eşlik edebiliyoruz.

içinde evimizden hiç çıkmadan Arjantin'deki motosiklet turuna, İsviçre'deki dağ yürüyüşüne, Tayland'daki tekne gezisine, Everest Dağı'nın zirvesine yapılan tırmanışa ve Papua Yeni Gine'deki sualtı dalışına eşlik edebiliyoruz. Değişik çekim teknikleri sayesinde dağ ve göllere gökyüzünden kuşbakışı bakıyor, çiçeklerin tomurcuklanarak açmasını hızlandırılmış olarak izliyor, denizde köpekbalıklarıyla birlikte yüzüyoruz. Evden çıkmadan çevrim içi müze ve sergileri geziyoruz. Dünyayı başka birinin gözünden görerek yeni deneyimlere tanıklık etmek, kendi kişisel gelişimimize de yardımcı oluyor. Değişik yerler, kültürler ve bakış açılarını gördükçe kendimizi de yakından tanıyoruz. İnsanları yargılamak ya da farklı olanı dışlamak gibi olumsuz özelliklerden uzaklaşıp, aslında farklılıkların bizi ve dünyamızı

zenginleştirdiğini fark edebiliyoruz. Farklılıkları kabullenmek daha anlayışlı olmamıza, dünyayı ve insanları daha çok sevmemize yardımcı oluyor. Başka ülkelerin tarihlerini öğrendikçe o dönemde yaşanan olayların uzun vadedeki sonuçlarını anlıyor, doğal güzellikleri gördükçe doğaya daha çok saygı duyuyoruz.

Dünyamızı saran salgın hastalık nedeniyle zor günler geçiriyor olmamıza karşın bu durumun olumlu yansımaları da oluyor. Yaşamın giderek artan hızı ve koşuşturma hali, biraz olsun nefes aldığı için, şimdi artık yavaşlamayı, daha basit yaşamayı ve olayları daha iyi değerlendirmeyi deneyimliyoruz. Hepimiz bu günlerde evde kalmak konusunda küresel bir dayanışma içindeyiz. Sağlık çalışanları ve bilim insanları olağanüstü bir enerji ve özveriyle çalışarak iş birliği yapıyor; onlara minnet duyuyoruz. Dünyamızın ortak faydası için sürdürülen bu dayanışmanın, gelecekte şartlar değişse de devam etmesini diliyoruz.

Uzun süredir giderek artan şekilde tükettiğimiz kaynaklar, kirlettiğimiz doğa bu dönemde az da olsa nefes aldı; hava temizlendi, sular berraklaştı, hayvanlar daha özgürce dolaşır oldu. Belki de artık dünya düzeni daha önce olduğu gibi devam etmek zorunda değil. Yön değiştirme şansımızı kullanabileceğimiz tarihi bir karar noktasında olabilir; birlikte yapacağımız politik, ekonomik ve kültürel düzenlemelerle dünyamızı yeniden tasarlayabiliriz.

Yaşadığımız evde kalma deneyimi, kendimize ve yaşama yeni gözlerle bakabilmemiz için bize iyi bir fırsat sunuyor. Umudumuzu kaybetmeden, her şeyin daha iyiye gitmesi için elimizden gelen adımları atarken; evimizden başka yerlere olmasa da kendi iç dünyamıza yolculuk edebiliriz çünkü Marcel Proust'un dediği gibi "Gerçek keşif yolculuğu yeni manzaralar aramaktan değil, yeni gözlere sahip olmaktan ibarettir." •

▶ Dünyamızın ortak faydası için sürdürülen bu dayanışmanın, gelecekte şartlar değişse de devam etmesini diliyoruz.

izlensentokerbd@gmail.com

İnsanlar Yaşadıkça

Mehmet Ünver

Tropikal Ada

Tioman adası, Malezya

Seyahat etmeyi, yabancı ülkeler görmeyi çok severim. İlk gençlik yıllarımdan başlayarak pek çok memleket gezdim. Yaşım kırk beşe geldiğinde şöyle bir geri doğru baktım ve ilginç bir şey fark ettim:

Macerası

Yıllar yılı hep Batı ülkelerini gezmiş, Doğu'ya, özellikle de Uzak Doğu'ya hiç gitmemiştim. Oysa akıl almaz kültürleri ve değişik yaşam tarzlarıyla farklı dinlerin bir araya geldiği çarpıcı birer mozaik olan Uzak Doğu ülkeleri kesinlikle görülmeye değer yerlerdi. Bir karar vermem gerekiyordu. Yaşım ilerlediği için bir süre sonra bizden hayli uzakta yer alan o ülkeleri ziyaret etmek gözümde büyüyecekti. Bu nedenle 2000 yılının yazındaki seyahat hedefim olarak Güney Çin Denizi'nde bulunan, Malezya'ya ait, Tioman Adası'nı seçtim. Bu adayı seçmemin en önemli nedeni, turkuvaz mavisi denizi ve muhteşem doğasını çok iyi koruyabilmiş olmasıydı.

Anakaradan otuz iki kilometre açıkta bulunan Tioman Adası, otuz dokuz kilometre uzunlukta, yirmi kilometre genişliğindedir.

Milyonlarca sene önce denizin dibinde oluşan dev bir yanardağ patlamasının yığdığı lavlardan oluşan adanın en yüksek yeri, bin otuz sekiz metredir. Jeolojik çağlar boyunca deniz altındaki patlamalarının sürmesi sayesinde yüzeyde oluşan bu ada, aradan geçen milyonlarca yıl boyunca akıl almaz güzellikteki doğal plajları, başka yerde bulunmayan ender bitki örtüsü ve vahşi hayvan çeşitliliğiyle doğaseverlerle dalgıçların gözdesi olmuş. Malezya halkı tarih boyunca Çin, Hindistan ve Endonezya'dan gelen göçmenlerin oluşturduğu bir mozaiktir. Geçmişte, İngiliz, Hollanda ve Portekiz sömürgesinde kalmış olan ülkede farkı kültürlerin yanı sıra, İslamiyet, Budizm, Hinduizm ve Hıristiyanlık dinleri halk kitleleri tarafından kabul görmüştür.

Edindiğim bu bilgiler sayesinde Tioman Adası'nın düşündüğümden de cazip bir yer olduğunu anlayınca hemen İstanbul - Singapur arası bir uçak bileti aldım ve maceralarla dolu yolculuğuma çıktım. Yaklaşık on iki saat süren bir gece uçuşunun ardından indiğim Singapur, Changi Havaalanı'nda öncelikli amacım, bir araba kiralayıp Malezya'nın iç kesimlerine kadar seyahat etmek, sonra da ülkenin ortasındaki kıyı şehri Mercing'den bir feribotla adaya geçmekti. Ne yazık ki, Singapur'da araba kiralama ücretleri beklediğimin çok üzerindeydi. Ne yapacağıma karar vermeye çalışırken turizm görevlisi bir hanım, hemen bir köprüyle geçebileceğim Malezya'da araba kiralama ücretlerinin çok daha uygun olduğunu söyledi. Önerisi için minnet duyarak Malezya'nın, Singapur sınırında bulunan Johor Bahru kentine geçtim. İlk rastladığım ofisten bir araba kiralayarak yola çıktım ve büyük macera da başlamış oldu.

Macera diyorum, çünkü Malezya'da trafik İngiltere'deki gibi ters taraftaydı. Doğal olarak kiraladığım arabanın direksiyonu da sağdaydı. Hiç ama hiç alışmamış olduğum bu tür bir trafik düzeniyle yola çıkınca peş peşe sıkıntılar yaşamaya başladım. Beynim hep alışkın olduğum şekilde sağ şeride geçme emri veriyor, bense buna karşı direnerek sol şeritte kalmak için direniyordum. Yaşadığım bu sıkıntı nedeniyle özellikle içinden geçtiğim büyük kentlerde ciddi tehlikeler atlattım. Akşam inip, kırsal kesime ulaştığımda yolların tenhalaşması sayesinde rahatladım. Tropik bir bölgenin içinden geçen yo-

lumun etrafı balta girmemiş ormanlarla kaplıydı. Bu nedenle de asfaltın üzeri karşıdan karşıya geçmeye çalışırken ezilmiş yılan ve maymun ölüleriyle doluydu. Gecenin ilerleyen saatlerinde bu tempoda araba kullanmaya fazla dayanamayacağımı anlayınca küçük bir köyde mola verdim. Turistlere pek alışkın olmayan köyde kalacak otel yoktu. Tek şansım, iki katlı bir binanın terasında bulunan ot yataklarda yatmaktı ve o terası benimle paylaşan başkaları da olacaktı.

Her ne kadar tedirgin olsam da milyonlarca yıldızla kaplı Malezya gecesinde açık bir terasta uyumak çok keyifliydi.

Her ne kadar tedirgin olsam da milyonlarca yıldızla kaplı Malezya gecesinde açık bir terasta uyumak çok keyifliydi. Çevremdeki ot yataklarda yatanlar bir bölgeden başka bir bölgeye seyahat eden yerlilerdi ve son derece efendi insanlardı. Gece o muhteşem gök kubbe altında çoğunlukla uyanık kaldım, kayan yıldızları, Japonya ve Çin'den kalkıp, Avustralya, Yeni Zelanda ve diğer Okyanusya ülkelerine giden uçakların ışıklarını seyrettim. Sabah aynı terasta güzel bir kahvaltıdan sonra yeniden yola koyuldum ve Tioman Adası'na gitmek üzere feribota bineceğim Mercing kentine vardım. Ne yazık ki, bu güzel sahil kentinde beni tatsız bir sürpriz bekliyordu. İskeledeki ilgilinin söylediğine göre, adaya motorlu araçların girişi yasaktı. Açıkçası onca para ödeyerek on günlüğüne kiralamış olduğum arabayı bir otoparkta bırakmam gerekiyordu. Başlangıçta çok üzülsem de bir süre sonra araç gürültüsü ve egzoz kokusu olmayan temiz bir adaya gideceğim için sevindim ve o rahatlama duygusuyla feribota bindim. Son derece eski ve yavaş bir tekne olan feribotla adaya ulaşıp tatilimi geçireceğim Salang köyü iskelesinde indiğimde vakit çoktan gece yarısını geçmişti. O nedenle çevreyi pek göremedim.

Milyonlarca yıldızla kaplı gök kubbenin altında uyumaya karar verdim ve sahildeki şezlonglardan birine uzandım.

Civarda birkaç balıkçı kulübesi dışında pek bir yapı yoktu. Hemen kumsala sıfır, küçük bir ahşap kabin kiraladım ve kendimi sahile attım. Güney Çin Denizi'nde inanılmaz güzellikte bir geceydi. Suda yakamozlar parıldıyor, kumsala vuran dalgaların sesi kulağıma ninni gibi geliyordu. Yaşamımda ilk kez Uzak Doğu'da, tropikal bir adadaydım. Bunun keyfini çıkarmak için milyonlarca yıldızla kaplı gök kubbenin altında uyumaya karar verdim ve sahildeki şezlonglardan birine uzandım. İnsan yapımı ışık kaynaklarının çok az olması sayesinde simsiyah gökyüzündeki yıldızlar adeta birer mücevher gibi parıldıyordu. Sabaha kadar zamanı kâh uyuyarak kâh kimselerin olmadığı kumsalda yürüyerek geçirdim. Uyandığımda beni akıl almaz sürprizler bekliyordu: Yattığım şezlongun etrafı ve tüm kumsal bir insan boyunda dev kertenkelelerle doluydu, deniz ise adeta yok olmuştu, önümde deniz yerine göz alabildiğine kayalık bir coğrafya uzanıyordu. Kendimi toparladıktan sonra kertenkelelerden uzaklaştım. Gece boyunca karanlık kumsalda birkaç kez yürümüştüm, belki de o kertenkelelerin arasından geçmiş ve şans eseri hiç birinin üzerine basmamıştım. Ya bassaydım?? Sabah kahvaltımı veren pansiyon sahibim, kertenkelelerin zararsız olduğunu, yalnızca tavuklara saldırdıklarını ve onlara “varan” dediklerini söyledi. Tuhafıma gitmişti,

çünkü bu kertenkeleler derelerde de yüzüyorlardı. Kahvaltıdan sonra köy içinde dolaştığımda hemen her yerde bu kertenkelelerden olduğunu ve İstanbul sokaklarında dolaşan sokak kedileri gibi her yeri işgal ettiklerini gördüm. Yerli halk onlara alışıktı ve beslenmeleri için evlerin önüne artık yemekleri koyuyorlardı.

İçim rahatlamıştı buna karşın gece birkaç metre uzağımda olan pırıl pırıl denizin sabah birden yok olmuş olması beni tedirgin etmişti. İşin aslı, dünyanın bu güney bölgesinde her gece düzenli gelgit olayının yaşanmasıydı. Adaya gelmeden önce baktığım fotoğraflardaki turkuvaz renkli denizin yerinde kapkara, ıslak kumulların ve kayaların olması tuhafıma gitmişti. Gelgit nedeniyle sular çekildiğinde çoğunlukla ölü mercanlarla kaplı olan deniz tabanının tropik güneşle doğrudan temasa geçmesi sonucu bu iç karartıcı görüntü ortaya çıkıyordu. Neyse ki bu durum çok sürmedi gece yarısı ufka kadar çekilmiş olan deniz, sabah saat 10:00 civarında süratle geri gelerek kartpostallardaki o muhteşem mavi rengiyle gözümün önüne serildi.

İnanılmaz bir su altı güzelliğine sahip olan Tioman Adası dünyanın her yerinden gelmiş dalgıçlar ve şnorkelcilerle doluydu. Muz, palmiye ve adını bilmediğim diğer ağaçlarla kaplı coğrafya bembeyaz kumsallarla buluşuyor, başka hiçbir yerde görmediğim tropik çiçekler, kuşlar ve kelebeklerle insanı büyülüyordu. Ada çevresinde yaptığım tekne turlarında ilginç bir görüntü dikkatimi çekti: Türkiye'de, evlerimizde saksılarda yetiştirdiğimiz salon çiçekleri bu adada dev boyutlarda birer ağaç olarak yetişmekteydi.

Sonraki günlerde adanın iç kısımlarına grup olarak yürüyüşler yaparak balta girmemiş tropik ormanlarda gün boyu kalma deneyimi yaşadık. Yoğun ağaçlar arasından görünen orangutanlar, rengârenk kuşlar ve kelebekler ortama bir yağlı boya tablo görüntüsü veriyordu. Adadaki gün batımları sırasında deniz üzerinde oluşan mor, pembe ve turuncu renklerse insanı adeta büyülüyordu.

Tioman Adası'ndaki on günlük tatilim bir rüya gibi geçti. Yirmi sene sonra bile o günleri anımsadığımda denizin kokusunu, kumsallara vuran dalgaların hışırtısını ve gece milyonlarca yıldızla kaplı tropik gökyüzünün masalsı görüntüsünü anımsıyorum. •

mehmetunverbd@gmail.com

Fikret Mualla Saygı

Fikret Mualla Saygı, 1903 yılında İstanbul'da doğdu. Saint Joseph ve Galatasaray liselerinde öğrenim gördü. Galatasaray Lisesi'nde futbol oynarken bir kaza sonucu sağ ayağının kırılarak topal kalması, okuldan kapıp eve taşıdığı İspanyol gribine yakalanan çok düşkün olduğu annesinin genç yaşta ölümü ile sıkıntılarla dolu bir gençlik yaşadı. 17 yaşında öğrenimini yarıda bırakıp İsviçre'ye mühendislik okuması için gönderildi. İsviçre'deki öğrencilik yıllarında resimle ilgilenmeye başladı. Almanya'da Münih Güzel Sanatlar Akademisi'nde afiş ve desinatörlük, Berlin Güzel Sanatlar Akademisi'nde resim eğitimi aldı ve Alman tarih ressamı Arthur Kampf'ın öğrencisi oldu. 1937 yılında Türkiye'ye döndü. Bir süre ilgisini edebiyata yöneltti. Kendisiyle benzerlikler bulduğu Schiller hakkında yazdığı Şiller (Schiller) Hayatı ve Eserleri adlı kitabı 1932'de yayımlandı. İstanbul Şehir Tiyatrosu'nda sahnelenen Lüküs Hayat, Deli Dolu, Saz Caz vb. operetlerin kostümlerini tasarladı. İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun Yeni Adam Dergisi'nin yazılarını resimledi, dönemin sanatçılarının portre desenleri ve karikatürlerini çizdi. 1938 yılında Paris'e yerleşti ve Edvard Munch ve Wassily Kandinsky gibi ressamların temsilcisi olduğu dışavurumculuk akımından etkilendi. Mutlu olabilmek ve her şeyi unutmak için resim yaptı. Kendi tarzını yaratarak coşku ve yaşama sevinci dolu resimler yaptı.1954 yılında Paris'te Dina Vierny Gallery'de ilk sergisini açtı. Resimlerinde Paris şehrini konu edindiği için Paris ressamı olarak tanındı. 1962 yılında felç geçiren sanatçı 1967 yılında yaşamını yitirdi ve Reillane'daki Mane Mezarlığı'na gömüldü. 1974 yılında da kemikleri İstanbul'a Karacaahmet Mezarlığı'na gömüldü. •

Anka
Berk Yüksel

Bogomiller 1

Bogomil Bulgarca bir sözcüktür. ‘Hakk dostu’ anlamındadır. “Bogomilizm, Ortaçağ Avrupasında ortaya çıkmış bir akımdır. Akımın kurucusu Bogomil (Tanrı’nın sevdiği) adında bir köy papazıdır.

Kendilerini Hristiyan diye nitelemelerine rağmen birçok konuda yaygın Hristiyan anlayışından farklı inanca sahiptirler. Teslise inanmıyor, İsa'nın Tanrı'nın oğlu değil, peygamber olduğunu düşünüyor, Papalık otoritesini tanımıyor ve haç gibi dini sembolleri kabul etmiyorlardır. Ortaçağ boyunca Papalığın büyük tepkisiyle karşılaşıp ve engizisyon mahkemelerinde ölüme mahkûm edilmişlerdir.”

“Bogomiller, 10. yüzyılda Manicilikten etkilenerek Bulgaristan’da doğmuş bir tür Hristiyan tarikatının inançlılarıdır. Bu inanç sistemi Batı Anadolu’ya ve Balkanlar’a yayılmış, Orta ve Batı Avrupa’ya doğru

uzanmıştır. Manicilikten aldıkları düalizmi Paulisyen yaklaşımla Hristiyanlık içerisinde yoğurmuşlardır."

"10. yüzyıldan başlayarak Bizans'ta bulunan din adamları, Bulgaristan'da "Bogomiller"

"Bogomil inanışına göre, dünyayı ve insanı yaratan Tanrı, Yaratılış'ın sonuçları ile ilgilenmez, cennete çekilir ve yapıtının tamamlanmasını bir doğaüstü varlığa, yani Demiurgos'a bırakır.

adı verilen yeni bir dinsel akımın gelişmekte olduğunu farkettiler. Bogomil'e göre dünya kötüydü, çünkü İsa'nın kardeşi ve Tanrı'nın diğer oğlu olan "Satanael" (Şeytan) tarafından yaratılmıştı; Şeytan, Eski Ahit'teki kıyıcı Tanrı "Yehova"dan başkası değildir. Büyük olasılıkla Bogomil, 6. ile 10. yüzyıllar arasında Anadolu'da yaygın olan Paflikyanlar'ın ve Messalianlar'ın düalist inançlarından etkilenmiştir. Bogomiller'in kozmolojik ilkeleri arasında Baba ile iki oğlu önde geliyordur. Satanael adı, "Tanrı'ya karşı gelen" anlamına gelir. Çoğu Düalist topluluklar her iki oğlu da, küçüğünü sevgiden büyüğünü ise korkudan, yüceltmişlerdir. "Eğer iyi bir Tanrı varsa, kötülükler nereden geliyor?" Bogomiller'in yanıt bulmaya çabaladıkları soru budur."

"Bogomil inancının sosyo-politik temeli, Bulgar köylüsünün toprak ağalarına karşı gelişen tepkisi olmuştur. Bu bağlamda, hoşnutsuzluk yaratan ekonomik durumun ve yörede aniden ortaya çıkan düalist Paflikyan inançlarının Bogomilizmin temelini oluşturduğu düşünülebilir. Bogomiller her şeyin üstünde dinsel vaizler olarak kalmışlar, sivil işlevlere ilgi duymamışlardır."

"Bogomil inanışına göre, dünyayı ve insanı yaratan Tanrı, Yaratılış'ın sonuçları ile ilgilenmez, cennete çekilir ve yapıtının tamamlanmasını bir doğaüstü varlığa, yani Demiurgos'a bırakır. 11. yüzyılın başlarından itibaren İtalya, Fransa ve Güney Almanya'da Bogomil misyonerlerinin etkinlik göster-

dikleri bilinir. On birinci yüzyıl bitimine doğru Balkanlar'dan başlayarak Bogomiller'e karşı büyük bir askeri harekât düzenlenmiştir. Uzun süren kanlı bir operasyon sonrasında savaşanların çoğu öldürülmüş ya da tutuklanmıştır. Batı'nın düalist "sözde sapkınları" ateşte can vermişlerdir."

Bir görüşe göre, Kathar hareketi dokuzuncu yüzyılda Balkanlarda Bogomil Hristiyan mezhebin soykırımı çağrıştırır bir kovuşturmaya uğramasından sonra, kaçabilen bir grubun Güney Fransa'ya sığınmasıyla hızlanmıştır. Bogomiller'in öncülleri ise, Anadolu'da bir direniş olarak ortaya çıkan 'Paulisyen' cemaati ve eski Ermeni Kilisesidir. Onların öncülleriyse, Hristiyanlık öncesi dönemin eski Pers düşüncesine ve kısmen antik Mezopotamya inançlarına dek varır.

Bazı araştırmacılar, Kathar inancıyla Manicilik arasındaki bağlantının Bogomiller tarafından kurulmuş olduğu görüşündedir.

Kilise mevcut düzeni Tanrı'nın yarattığını, kötü olamayacağını ileri sürerken; Bogomiller, idealist felsefeye bağlı kalmakla birlikte, dünyayı kötü bir gücün yarattığını söylerler. "Onlara göre, ilkin İyi Tanrı vardı. Yedi gök ve ateş, su, hava ve yer olmak üzere dört öğeden kurulu evreni o yarattı. Dünyayı oğlu Şeytan ve bazı meleklerle birlikte yönetti. Fakat Şeytan sonra yedinci gökte tahtını kurarak, babasıyla eşit olmak istedi, bazı melekleri kandırdı. Tanrı, Şeytan ve yakını melekleri kovdu. Şeytan ve yardımcıları giysi ve taçlardan yoksun olarak yeryüzüne düştüler. Tanrı'nın oğlu yaratıcı gücünü koruduğundan dünyayı düzenlemeye ve kendi imparatorluğunu kurmaya koyuldu. Denizleri, bitkileri ve hayvanları yarattı. Sonunda kendinin hizmetçisi yapmak için, istediği biçimde Âdem ve Havva'yı yarattı. Ama vücudunu yarattığı Âdem ve Havva'ya ruh veremedi, Babasına başvurdu, Tanrı ruh yolladı; Âdem ve Havva cana kavuştu. Görünür dünyayı düzen-

Bogomiller, idealist felsefeye bağlı kalmakla birlikte, dünyayı kötü bir gücün yarattığını söylerler.

leyip insanları yarattıktan sonra Şeytan; dünyayı yönetmeye başladı. Dünyanın ve yeryüzü krallıklarının mutlak egemeni Şeytan oldu."

"Yeni öğreti; kul ile Tanrı arasında aracıya gerek bulunmadığını, rahip sınıfının yararsız olduğunu ileri sürer. Tapınakları, haçı, vaftizi, kilisede evlenmeyi, kilise bayramlarını, pazar gününü tanımazlar. Sosyal dengesizlikler Bogomiller'in sert karşı çıkışlarına yol açmıştır. Hoşnutsuzluk yaratan ekonomik durumun ve yörede aniden ortaya çıkan düalist Paflikyan inançların Bogomilizm'in temelini oluşturduğu düşünülebilir."

"Paflikyanları kısaca anlatmak gerekirse, Manicilikten türemiş düalist sözde sapkın bir Ermeni tarikatıdır. Mananali'li Constantine, Kibossa'da ilk Paflikyan topluluğunu bir araya getiren kişidir. Öğretisini yaymaya 657 yılında başlamıştır. Gibbon, bu adın "Aziz Pavlus'un öğrencileri" anlamına geldiğini belirtir. Ancak, Paflikyanların düşmanları tarafından kullanılan biçimi ile "Paulikianoi" adı oldukça ilginçtir ve bu terimin "Samsat'lı Pavlus'un izleyicileri" anlamına geldiği ileri sürülmüştür." "Ermenistan'da Paflikyan hareketi, dokuzuncu yüzyılda Smbat adlı bir kişinin kurduğu "Tondrak" tarikatı biçiminde varlığını sürdürmüştür. Bulgaristan'daki Bogomil tarikatı Paflikyanlar'ın devamıdır. Bogomiller, Ortaçağ boyunca Batı'ya doğru öğretilerini yaymışlar, Katharlar (Albililer) ve diğer Manici akımları etkilemişlerdir."

"Paflikyan öğretisinin temel görüşü, maddi dünyayı yaratan ve yöneten Tanrı ile tapılması gereken, ruhları yaratan göklerin Tanrısı arasındaki ayrımdır. Bu yaklaşım Paflikyanlar'ın, Manicilikten etkilenen akımlardan biri olarak kabul edilmeleri gerektiğini ortaya koyar. Eski Ahit'i kabul etmezler, İsa'nın yeniden doğacağına inanmazlar; Paflikyanlar'a göre İsa Tanrı'nın dünyaya gönderdiği bir melektir ve gerçek annesi göklerdeki Kudüs'tür; İsa'nın tüm eseri yaydığı öğretisidir. Paflikyanlar da haça değer vermezler, yalnızca İncil'in bir kısmına inanırlar; yalnızca Luka İncili ve Pavlus'un mektuplarına değer verirler. Tüm resim ve heykellere karşıdırlar. Maddi dünyaya ait her şeyin sadece simgesel bir değeri vardır. Bu bakımdan, Paflikyanlar Kiliseyi de, Kilisenin geleneklerini, dogmalarını, kurumlarını, ruhban sınıfını da reddetmişlerdir. Onlara göre, herkes kutsal metinleri okuyup yorumlama hakkına sahiptir."

"Paflikyanlar'a göre, tüm Kilise hiyerarşisi kötüdür, aynı biçimde tüm ayinler ve kutsal eşyalar da reddedilmelidir. Kurucu azizlerin, genellikle adlarını Aziz Pavlus'un öğrencilerinden aldıklarını ve onların yeniden dünyaya gelmiş ruhlarını taşıdıklarını ileri sürerler. Baskı altındayken inançlarını saklamanın ve hatta reddetmenin doğru olduğuna inanırlar. Bu nedenle, dışarıdan Kiliseye bağlı bir görünüm

sunarken, gizlice Paflikyan inançlarını sürdürebilmişlerdir. Ülküleri, tüm ırk ayrımlarını giderecek olan inananların tinsel birliğine ulaşmaktır. Düşmanları Paflikyanları sürekli ahlâksızlıkla suçlamışlardır. Hatta dua evlerinde bile ahlâksız davranışlarda bulundukları ileri sürülmüştür."

"Paflikyanlar, ilk ve saf Hristiyanlığı sürdürmeye çalışan, düşmanları tarafından baskı ve ıstırap altında yaşamak zorunda bıraktırılmış, İncil'e bağlı iyi insanlar olarak kabul edilmektedirler. Paflikyanlar Adopsiyonistler'in devamı ya da 'Protestanlıktan önceki Protestanlar' olarak değerlendirilir."

"Bogomil'in öğretisinde görünen evren, dünya ve yaratıklar şeytanın yaratıklarıydılar. Bu mezhepte de inananlar iki gruptular. Bunlardan biri belli bir inisiyasyonla mezhebe katılan ve uzun aşamalarda dervişleşenler ki bunlara aydınlananlar ya da kurtulanlar deniyordu. Öbürü de mezhebe inanmış olan ama ezoterik yola henüz girmemiş olanlardır."

"Bogomiller şu ilkeleri benimsemekteydiler: Belli derecede kamu ortaklığı, zahiri olan yaygın inançların ötesinde Batıni olan anlamı kavramaya çalışma çabası, buna ulaşabilmek için güçlü bir kardeşlik birliği, ezoterik bilgi ve bu ezoterik bilgiye giden yolda inisiyasyonla başlayan ve uzun süren aşamalı yükseliş temel biçimlenmedir."

"Bu inanca göre Bâtıni öğeler, zahiri öğelerden üstün ve önceliklidir. Yani çıkarsanmış ve uyarlanmış olan düşünceler, kitabi, düzenli öğretiye göre üstünlük ve öncelik taşır."

"1090 yılından itibaren, Doğu Avrupa ve Balkanlar'daki büyük Bogomil kıyımından kaçabilen büyük ustaların ve inisiyasyon basamaklarında ilerlemiş müritlerin en güvenilir sığınağı, Albi olmuştur." Kasabanın yerel sakinleriyle yeni gelen mülteciler arasında hiçbir uyum sorunu yoktur zira bölgede de köklü kadim inanç yapısında bir halk yaşamaktadır.

"Kathar ideolojisi, birçok yönüyle ikici (düalist) Bogomil öğretisine benzer nitelikler taşıyor;

evren ve Tanrı anlayışı gnostisizm ve Mani öğretisiyle büyük benzerlikler taşıyordu. Tıpkı gnostikler, Paulisyenler ve Bogomiller gibi, Katharlar da Eski Ahit'in tanrısı Yahve'nin gerçek Tanrı değil, ona isyan eden bir Demiurgos, yani alt düzey bir ilahi güç, bir kozmik zanaatkâr olduğuna inanmaktaydılar. Bütün bu maddi evreni ve dünyayı, o yaratmış; insanı da kendi kulları olarak yeryüzüne yerleştirmişti. Katharlar da Tanrı'nın insanların kötülüğünü isteyen, kıskanç, intikamcı ve zalim bir varlık olamayacağını savunuyorlardı."

"Demiurgos ya da Demiurge, eski Yunan tradisyonunda Dünya'yı oluşturan ilahtır. Bu ad, 'insanlar' anlamındaki 'demos' sözcüğü ile 'iş' anlamındaki 'ergon' sözcüğünden türetilmiş olup, 'insanlar için imal eden, şekil veren, mimar' anlamına gelmektedir. Fakat bu ilahın Yaratıcı olmadığı da belirtilir. Demiurgos'un en belirgin özelliği bir şeyi yoktan var etmemesidir; yaratmaz, yoktan bir şey var etmez, fakat yaratılmış olana biçim vererek bir şeyler meydana getirir, yaratılmış olanı düzenleyerek yeni yeni şeyler meydana getirir. Dünya'yı da böyle, biçimlendirerek ve unsurlarını düzenleyerek oluşturmuştur. Bu ilah sembolünün, özellikle Plâtoncular ve Gnostiklerce kullanılmış olduğu görülmektedir."

"Bizans kilisesi, bu düşüncelerin yoksul toplumsal kesimlerde yayılması nedeniyle kendisini tehdit altında görüyordu. Hristiyanlıkça sapkınlık olarak kabul edilen ve kendilerine ışığın çocukları, Roma'ya karanlığın çocukları diyen gruplar hep ezoterik yapılar ve hermetik inanışlardır." Tamamı Yaratıcı ile insan arasına ruhban sınıfının girmesini kabul etmeyip tek kilise fikrini de reddederler. Kadim ana Tanrıça kültünün etkisi tamamında hissedilir.

Bogomiller iz bırakan insanlar olarak yaşamışlardır. Yaşayan her düşünce kendinden önce gelenlerden ilham alıp beslenmiş; kendinden sonra geleceklere de esin kaynağı olmuş ve katkı sağlamıştır.

Aykırı görüşler beslediği için yargılanıp sapkın ilan edilip, diri diri yakılarak idam edilenlerin listesi uzundur. "Yeryüzündeki bütün sapkın kabul edilen görüşler farklı kültürlerden çıkmış olsalar da bir yerde buluşurlar. Bogomiller iz bırakan insanlar olarak yaşamışlardır. Yaşayan her düşünce kendinden önce gelenlerden ilham alıp beslenmiş; kendinden sonra geleceklere de esin kaynağı olmuş ve katkı sağlamıştır."

Ezoterik gelenek tektir, zira kadim gelenek tektir. Yüzyıllar, binyıllar farklı yorumları doğurmuştur. Ezoterik-inisiyatik geleneğe göre yaşayıp yolunu paylaşanlar pazarlamacı değildirler. İnsanın uyanması, farkında olması hedeflenir, birbirinin aynısı kabile tipi, dogmatik, şeyhe şıha biat eden zihinler ise güruhlar için uygun olan kolay yoldur. Tüm çağlar boyunca geniş avam kitleler farklıdan haz etmemişlerdir. Yakmak, öldürmek, çarmıha germek, derisini yüzmek, işkence etmek, ateşe atmak, meşalelerle cadı avına çıkmak sürünün ortak özelliğidir. "Ben farklı düşünüyorum, farklı yaşıyorum" diyen otomatik olarak sürünün hedefi olmuştur, olmaktadır ve ne yazık ki olacaktır. "Ama hepimiz bir bütünün parçalarıyız, insanlara sürü deme, onları anlamaya çalış" diyen halk yardakçısı riyayı bir kenara bırakıp yol alabilir insan gibi insan.

"En esaslı çocuk istismarı, çocuğu doğduğu andan itibaren ailenin, devletin, hâkim ideoloji ve inanç sisteminin belirlediği esaslara göre bir eskiz olarak tasarlayıp, ona uygun yetiştirmek veya yetiştirilmesine göz yummak, onu kendi olma fırsatından sürekli uzak tutmaktır." diyen Sunay Demircan gibi insanımsı olmaktan çıkıp "İnsan" olmaya yönelmek isteyen kap ile yetinmeyen zahirden batına yönelen bireye kadim ezoterik yapılar tarih boyunca özgürlüğü sunmuştur. Küçüğünden büyüğüne sürü zihniyetinin sirayet ettiği tüm yapılar zıddını hayata geçirmek için bitmek tükenmek bilmeyen bir ısrar ve tahakkümle bireyin hürriyeti üzerine her türlü enstrümanla saldırıya geçerler. Bogomiller ve öğretileri gibi onlarca özgün düşünce fikirlerini yaşatıp ansiklopedilere girerken, yığınlar maalesef sadece mezarlara girmişlerdir. •

berkyukselbd@gmail.com

Kaynakça:
http://www.hermetics.org/Bogomiller.html
Tuncar Tuğcu; Batı Felsefesi Tarihi
Üner Ertem; Trakya üniversitesi - http://ipsalamyo.trakya.edu.tr/v2/tr/bogomiller.html
http://www.dinlertarihi.net/bogomiller/default.asp
Balkanlar´da Farklı Bir Dinsel Yaklaşım; Thamos

Felsefi Sözler

Genç değil, iyi yaşamış ihtiyar şanslı kabul edilmelidir, çünkü genç insan hayatının baharında çoklukla şansa dolanıp inançları arasınnda bocalarken ihtiyar limana yanaşmış, gerçek mutluluğunu emniyete almıştır. **Epikuros**

İnsan özgürlüğe mahkûmdur, çünkü dünyaya fırlatıldıktan sonra yaptığı her şeyden sorumludur. **Jean Paul Sartre**

Felsefenin zamanının gelmediğini veya geçtiğini söyleyen kişi, mutluluk zamanının gelmediğini ya da çoktan geçtiğini söyleyen kişi gibidir. **Epikuros**

Şiirin
DORUKLARINDA

Cengiz Bektaş

Yazan: SABRİ KEMAL

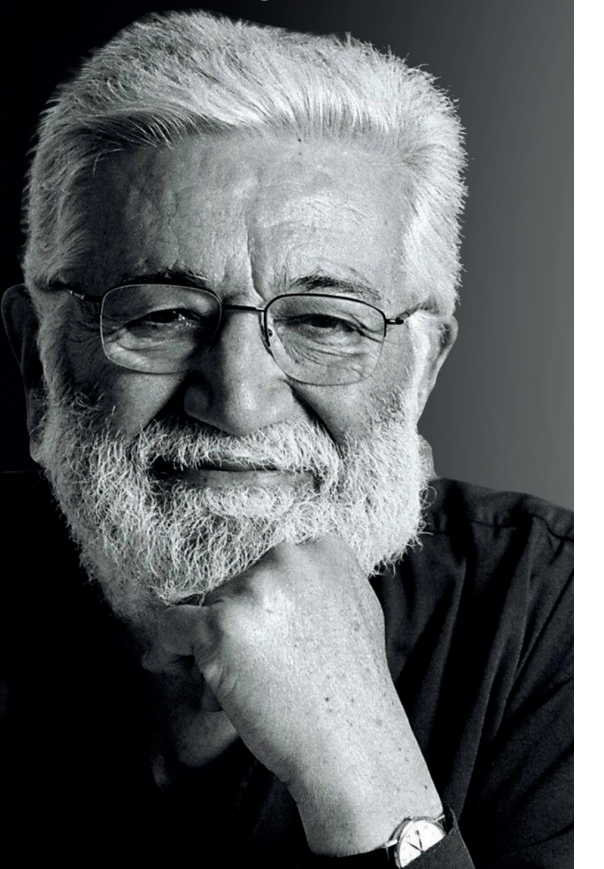

"Şiir İnsanlığımızdır."

Cumartesi öğleden sonralarının şiir buluşmalarından çok sonra kent kültürünün bilincinde bir mimar olarak tanıdım "Şiir insanlığımızdır," diyen Cengiz Bektaş'ı. 1987 yılında yayınlanan "Kimin Bu Sokaklar Bu Alanlar Kentler?" adlı eserini okuduğumda. »

Yüksek mimar, mühendis, şair ve yazar olan Cengiz Bektaş 26 Kasım 1934'te Denizli'de doğdu. İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi'nde 3 yıl mimarlık eğitimi sonrasında Münih Teknik Üniversitesi'nden mimar olarak mezun oldu. Almanya'da mimarlık ve şehircilik alanında uzmanlık çalışmaları yaptıktan sonra 1962 yılında Türkiye'ye döndü. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Zafer Mühendislik Mimarlık Yüksek Okulu, Trakya Üniversitesi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'de öğretim üyesi ve görevlisi olarak çalıştı. Makedonya, Amerika Birleşik Devletleri, Almanya'da kısa süreli öğretmenlik yaptı ve konferanslar verdi.

1950 yılında fıkra yazarlığı ile başlayan, ilk şiiri Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın çıkardığı Türkçe dergisinde yayımlanan; Kişi adlı ilk şiir kitabı 1964 yılında okuyucusu ile buluşan Cengiz Bektaş'ın şiir ve yazıları Dost, Sanat Sanatçılar, Türk Dili, Yazko Edebiyat, Varlık, İnsancıl, Güzel Yazılar, Evrensel Kültür, Kıyı dergilerinde yayımlandı. Şiirleri, deneme ve incelemelerinin yanı sıra mimarlık üzerine yazı ve konuşmaları ile tanındı.

Mimarlıkta Eleştiri (1967) adlı kitabıyla 1968 yılı Türk Dil Kurumu İnceleme-Araştırma Ödülü, TRT 1970 Sanat Ödülleri Yarışması'nda Tek Şiir Başarı Ödülü, 1978 Ulusal Mimarlık Sergisi Ödülü, 2001 Ağa Han Mimarlık Ödülü, 2003 Truva Şiir Ödülü, Romanya Balkan Kültürüne Katkı Ödülü, 2007 Ceyhun Atuf Kansu Şiir Ödülü sahibi olan; Türkiye Yazarlar Sendikası Genel Başkanlığı ve Türkiye-Yunanistan Dostluk Derneği Başkanlığı yapan; şiir ve öyküleri çeşitli dillere çevrilen Cengiz Bektaş 2020 yılının 20 Mart günü aramızdan ayrıldı.

> Daima anımsayacağım kültürel bir miras olarak yok olmaması için yoğun bir çaba harcadığı Kuzguncuk'taki evindeki sohbetlerimiz ile başladıydı dostluğumuz. Yaşamla iç içe, kimileri Anadolu kokan şiirlerinin daha da tadına varışım yine o yıllarda oldu.

❖

HER YANIMIZ ÇİÇEK

Her yanımız çiçek
-Sevmek-çiçekleri
Yaşamayı sevmek
Çalışmayı sevmek
Sevmek işimizi
Elimizin usumuzun emeğini
Dolu dolu
Yüreğimiz titreyerek
Sevmek işimiz

Bizden olanı
Dosdoğru sevmek
"Dostuna dost düşmanına düşman"
Olmayı bilerek
İşimiz sevmek
Yerimizi yurdumuzu
Suda yelde ateşte
Sevmek birliğimizi
Her Yerden Geliyorum
Suya uydum
Bıraktım ışığa kendimi
Günün sonu
Hüzünse hüzün
Her şey parmak ucu
Yanıbaşımda
Ağırlığım bitti
Yere değmiyorum
Mora varış buluşma
Her yerden geliyorum
Artık hep gelirim.

***

BİR EV ÇİZECEĞİM

Bir ev çizeceğim bölümsüz doğu-batısız
Verin ellerimi
Serin gölgelerde kişiler çizeceğim
Ağısız çocukluklar
Sen-benim biz olduğu çağ
Ayrı bölüm düşkünü yok aramızda
Çalışmanın büyüsü irelecek
Evimizin düzeni yerinde
Yüzyılların tümü birden yaşanacak
Kötü tümceleri de seveceğiz iyilerce
Geleceğimiz bizden utançsız
Çalgılar susacak ses sürecek eylemimizde
Evimizde öldürneyi öğreten inanışlar anılmıyacak
Bilinmeyen ötelere el kaldıran papazlar olmıyacak
Demirci Müller'in gözlerindeki kuşku
Senin benim kuşkum
Tinimizi tanrılığa yetiştirmeyi bileceğiz
Tuna içimizde doğup kocayacak
Birbirimizi çiçek olmuş yaprak olmuş göreceğiz
Kurumuş dudaklarımızda sıcaklık
Dağlarda döğülmüş sular evimizde
Yeşil otların üzerinden çakıl temizliğinde
İnancımız üzerine evrenimiz
Evimizde ağaçlar kökleri bizde
Bir ev çizeceğim bölümsüz doğu-batısız
Verin ellerimi
Verin ellerimi
Kişiler çizeceğim

GÖÇEBE

Dut ağacını düşünüyorum sık sık
Çocukluğumun komşu duvarında
Dut dut yaprak yaprak

Sever mi ki beni şimdi de
Durduğu yerden
Öylece orada kımıldamadan
Evler aşırı sevgi üreten
Dut ağacını sık sık düşünüyorum
Gözlerimi Kapatsam
gözlerimi kapatsam
cenneti düşünürüm
denizliyi görürüm
haney evleri
bahçeleri bağları
elmayı narı
ak kara dut
erik
kavakları ya kavakları
ak toprak kokusu duvarın
içime çekerdim
nereden anımsadım şimdi
kapatsam gözlerimi
cenneti
denizliyi görürüm
arıkları ya arıkları
içinde çocukluğum yalnayak
kumruları duyarım
ağustosböceklerini
karınca katarları
horozları ya horozları
nereden anımsadım şimdi
gözlerinizi kapatsanız
cenneti düşünseniz
çocukluğumun denizlisini
görmediniz ki
göremezsiniz

***

ADSIZ

Penelope olmadı hiç
Gece gündüz aç susuz dokudu da
Yanıp kurtulacaktı Jan Dark olsa
Yirminci yüzyılda
Orta çağa doğan
Karcı dağın karlı yamaçlarından

Bütün eve odun çeken
Gelin
Şirinköylü
Kar çatlağı ayaklarını
Bastırırdı duvara her gece
Niobe değildi
Kübele'nin dişiliğine değmemişti eli
Muskacıdan muskacıya umut
Yatır dallarında çaput
Hiç doğurmadı
Yılan olsa emzirecek göğsü
Sızlayarak
Her gece
Her gece kardan soğuk söze yenik
Andromake hiç olmadı hiç
Seyretmedi erkeğini surlardan
Savaşı birlikte tarlada
Ağayla ve devletli
Açlığı omuz omuza
Akmaz arıkları orta çağın
Yirminci yüzyılda bile
Şirinköy'den gelinlerden gelinle de
Paylaşmaya gelmişti
Acıyı ve sevgiyi
Antigone değildi
Sonuna dek
Kendi öldürmedi kendini
Yatıyor odanın ortasında
Çıplak tabanları örtünün dışında
Yarık yarık
Gömülmeye bile gün dönünce
Kalkıp kendi gidecek gibi •

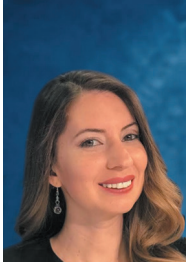

Neler Olmuyor ki Dünyada

Sezin San Sungunay

Kuzey Kore'den Tepki Çeken Düzenleme

Kuzey Kore bir ay içinde çok sayıda füze denemesi gerçekleştirdi. Güney Kore Genelkurmay Başkanlığı ise denemelerin zamanlamasını eleştirerek "Koronavirüs salgınının tüm dünyayı etkilediği bir dönemde füze denemesi yapılması son derece yersiz." dedi. Füzelerin doğudaki liman kenti Wonsan'dan ateşlendiği belirtiliyor. 50 kilometre yüksekliğe ulaşan iki balistik füze 410 kilometre mesafe kaydettikten sonra denize düştü. Japonya Savunma Bakanlığı da füzelerin Japon karasularına yakın bir noktaya düştüğünü açıkladı. Reuters'a göre, Mart ayı içinde Kuzey Kore tarafından toplam 9 füze fırlatıldı. James Martin Silahların Yayılmasını Önleme Araştırmaları Merkezi uzmanlarından Shea Cotton, Kuzey Kore'nin ilk kez bir ay içinde bu kadar çok sayıda füze fırlattığını ve bu denemelerin devam edebileceğini söyledi.

2 İtalya'da 102 Yaşındaki Koronavirüs Hastası İyileşti

İtalya'nın kuzeyindeki Cenova kentinde yaşayan 1917 doğumlu Nonna Lina, yani Lina Nine olarak anılan Italica Grondona, kalp sorunlarıyla Cenova San Martino Hastanesi'ne gitti. Hafif koronavirüs semptomları olan Nonna Lina'nın yapılan testler sonunda koronavirüs taşıdığı tespit edildi. Doktorları Nonna Lina'nın özel bir tedavi uygulanmadan 20 gün içinde "neredeyse kendi kendine iyileştiğini" söyledi. İtalyan devlet kanalı Rai News, doktorların da Nonna Lina'nın iyileşme sürecinden etkilendiğini ve bu vakayı incelemeye aldıklarını belirtti. Cenova kentinin içinde yer aldığı Liguria bölgesi yönetimi Nonna Lina'yı "bir umut sembolü" diye niteledi. Liguria Bölge Başkanı Giovanni Toti, sosyal medyada yayımladığı mesajda, "Nonna Lina hepimiz için bir umut sembolü oldu" dedi.

3 Koronavirüs Salgınından korunmada Sabun Neden Etkili?

Koronavirüs salgınıyla mücadelede en çok tekrarlanan öneri ellerin sabunlu suyla sık sık yıkanması. Avustralya'daki New South Wales Üniversitesi'nden kimya profesörü Pall Thordarson Guardian gazetesine yazdığı makalede, virüsün yapısı nedeniyle sabunun virüsü yok etmede etkili olduğunu vurguladı. Thordarson'un ifadelerine göre; kendiliğinden bir araya gelen bir nano-parçacık olan virüste en zayıf bağ iki tabakalı yağlar. Sabun, yağ zarlarını çözüyor ve virüs iskambil kağıdından yapılmış evler gibi dağılıp ölüyor. Kritik nokta, bu yapı taşlarını bir arada tutacak kadar güçlü ortak bağların olmaması. Bunları ayırmak için mutlaka ağır kimyasallar kullanmak gerekmiyor. Sabun, virüs ve cilt arasındaki

yapışkanı değil, virüsteki RNA, lipitler ve proteinleri bir arada tutan, ayakkabılardaki yapıştırıcılara benzeyen etkileşimleri de gevşetiyor.

4 Koronavirüs Gıda Sıkıntısına Yol Açabilir

Birleşmiş Milletler'de Gıda ve Tarımdan sorumlu Çinli Qu Dongyu, Dünya Sağlık Örgütü

Direktörü Tedros Adhanom Ghebreyesus ve Dünya Ticaret Örgütü yetkilisi Brezilyalı Roberto Azevedo tüm dünyayı ilgilendiren bir açıklama yaptı. Ortak açıklamada, gıdaların bulunabilirliğine yönelik belirsizliklerin ihracat konusunda kısıtlama dalgasını tetikleyebileceği vurgulanarak "Bu durum dünya genelinde gıda sıkıntısına yol açabilir" denildi. Gıda sıkıntısı riskinin giderilmesi için dünya genelinde ticaretin devam etmesi gerektiği savunuluyor. Tedarik zincirinin ayakta durabilmesi için sektörün koruma altına alınması gerektiği belirtiliyor.

5 Antarktika'da Yağmur Ormanı

İngiliz ve Alman bilim insanları, Amundsen Denizi'nde Pine Adası yakınında kutup araştırma gemisi sondaj makinesini kullanıp deniz tabanından alınan örnekte bilim insanları önemli bir delile ulaştı. İnce taneli killi ve alüvyonlu tortu örneğinin 90 milyon yaşında olduğu tespit edildi. Tortuyu inceleyen uzmanlar, orman toprağı, polen, tohum ve hatta ağaç kökünün saflığını korumuş örneklerini keşfetti. Çalışma ekibinden Prof. Dr. Tina van de Flierdt, "90 milyon yaşındaki bu ormanın

saklı kalması istisnai bir durum; ancak açığa çıkardığı dünya çok daha şaşırtıcı. Karanlık aylar boyunca bile bataklıklı ılıman yağmur ormanları, Güney Kutbu'na yakın bir noktada yetişebilmiş. Bu beklediğimizden daha sıcak bir iklimi ortaya koyuyor." değerlendirmesi yaptı.

6 Tunus'un İlk Kadın Doktorunun Fotoğrafı 10 Dinarın Üzerine Basıldı

Tunus Merkez Bankası, 27 Mart 2020'de dolaşıma giren 10 Tunus Dinarı banknotun üzerine ülkenin ilk kadın doktoru Tevhide bin Şeyh'in fotoğrafını bastı. Merkez Bankası'ndan konuya ilişkin yapılan açıklamada, Tunus kadınını ve doktorlarını onurlandırmak için 1 yıl önce bu banknotun basılmasının kararlaştırıldığı belirtildi. Tunus tarihinde birçok ilki başaran Bin Şeyh, ülkenin ilk lise diplomasına sahip kadın ünvanını 1928 yılında aldıktan sonra Paris'e giderek burada tıp eğitimini tamamlamıştı. Bin Şeyh, jinekoloji alanında uzmanlaşarak, ülkesinde kadın sağlığı, aile planlaması ve kürtaj hakkı gibi birçok çalışma yürütmüştü. Tunus'un Ulusal Sağlık Konseyi'nde oturma hakkı elde eden ilk kadın ünvanını alan Bin Şeyh, 2010 yılında 101 yaşında hayatını kaybetti. Dünya genelinde 2017 yılında yapılan bir çalışmaya göre, banknotların yüzde 12'sinde kadınlar bulunuyor.

7 2018 Yılında 672 Bin 300 Kişi AB Vatandaşlığı Aldı

Avrupa İstatistik Ofisi, 2018 yılında Avrupa Birliği üyesi 27 ülkede vatandaşlık hakkı kazananlara ilişkin verileri yayımladı. Buna göre; Birlik üyesi ülkeler, 2018'de toplam 672 bin 300 kişiye vatandaşlık verdi. Bu rakamın yüzde 87'si Avrupa Birliği ya da herhangi bir ülke vatandaşlığı bulunmayan kişilerden oluştu. 67 bin 200 kişi ile en fazla sayıda Avrupa Birliği vatandaşlığını Faslılar aldı. 47 bin 400 Arnavut, 28 bin 400 Türk, 23 bin 100 Brezilyalı, 18 bin 400 Cezayirli, 16 bin 200 İngiliz, 16 bin Suriyeli, 15 bin 800 Rus ve 15 bin 400 Ukraynalı Avrupa Birliği vatandaşı oldu. Türklerin yüzde 58,8'i Alman vatandaşlığı alırken, yüzde 18'i Fransa, yüzde 9,5'i ise Hollanda vatandaşı oldu.

8 Koronavirüs Nedeniyle Ekonomiyi Bekleyen Tehlike

Koronavirüs salgını küresel ekonomiyi nasıl etkileyecek? Yanıtı Uluslararası Para Fonu (IMF) Başkanı Kristalia Georgieva'dan geldi. Georgieva, "Dünya ekonomisinin

Kristalia Georgieva

böylesine durma noktasına geldiğine tanıklık etmedik" dedi ve salgınının tüm dünyada 2008 küresel mali krizinden çok daha kötü ve benzeri görülmemiş bir ekonomik krize yol açtığını söyledi. IMF Başkanı, koronavirüse karşı "en savunmasız" ülkelerin ise "ekonomileri yükselen ve gelişen ülkeler" olduğuna dikkati çekti. IMF'nin 1 trilyon dolarlık finansal kapasitesini salgından etkilenen ülkeler için kullanmaya hazır olduğunu belirten Georgieva, 90'dan fazla ülkenin kendilerinden yardım talebinde bulunduğunu belirtti. Dünya Bankası da, gelişmekte olan ülkeleri güçlendirmek amacıyla, gelecek 15 ay içinde 160 milyar dolarlık kaynağın sağlanacağı yeni bir destek programı başlatılacağını açıkladı.

10 Trump ile Rusya Arasında "Uzay Madenciliği" Gerginliği

Amerika Başkanı Donald Trump, ticari amaçlı olarak uzay madenciliğine izin veren kararnameyi imzaladı. Kararnamede, "Amerikalılar, uzaydaki kaynakların aranması, çıkarılması ve kullanılması konusunda teşvik edilmeli" denilerek ABD'nin 1979'daki Ay Sözleşmesi'ne taraf olmadığına dikkat çekildi. Devletlerin Ay ve diğer gök cisimlerindeki faaliyetlerini düzenleyen sözleşme, uzaydaki faaliyetlerin uluslararası hukuka uygun olmasını şart koşuyor. Trump'ın kararnamesine ilk tepki Rusya'dan geldi. Kremlin Sözcüsü Dimitri Peskov, "Uzayın özelleştirilmesi kabul edilemez" dedi. Rus Uzay Kurumu Roskosmos'tan yapılan açıklamada ise kararname için 'sömürgecilik' ifadesini kullanıldı.

11 Metro İstasyonunda Yerdeki Paralara Kimse Dokunmadı

Çin'in, Wuhan kentinden dünyaya yayılan koronavirüs korkusu her alanda kendisini gösteriyor. Xi'an kenti metrosunda, kimliği belirsiz bir kişi tarafından etrafa kağıt paralar saçıldı. Metro istasyonuna giriş yapanlar ise virüsün bulaşma korkusuyla paraları yerden almaya cesaret edemedi. Cep telefonları ile kaydedilen o anlar sosyal medyada paylaşıldı. Bazı kullanıcılar, "Kim virüsü almaya cesaret ediyor?", "Yaşam ve ölüm karşısında para bile işe yaramaz" şeklinde yorumda bulundu.•

sezinsansungunaybd@gmail.com

MAYIS AYI ÇÖZÜMLER SAYFASI

1-(c) Yalıtılmış
2-(d) Düzenleme
3-(d) Çevrimiçi
4-(b) Direniş
5-(c) Süs
6-(b) Önder
7-(c) Taklit
8-(b) Gösteriş
9-(a) Taslak
10-(b) Ayrıntı
11-(d) Savunma
12-(a) Özel
13-(a) Küresel
14-(c) İmge
15-(d) Yük

"Bilginizi Denetleyin"

YANITLAR

1-(b) Heraldik
2-(c) Yabancılardan korkma
3-(c) Beyşehir gölü
4-(a) Kulak
5-(c) Nitrojen
6-(d) İskelet
7-(c) Terennüm
8-(a) Baykuş
9-(b) Etnografya
10-(d) Tolerans
11-(b) Madenciler
12-(c) Sarkıt

Kare Bulmaca

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1	M	U	Z	A	F	F	E	R	A	R	S	L	A	N	■
2	E	Z	İ	N	E	■	R	O	R	O	■	A	Y	E	T
3	L	A	K	A	Y	I	T	■	A	M	A	Z	O	N	■
4	İ	K	İ	L	■	R	E	V	N	A	K	■	R	E	Y
5	H	■	R	O	M	A	■	A	■	N	A	T	A	■	A
6	C	A	■	G	O	M	İ	N	A	■	L	A	Y	I	K
7	E	D	A	■	R	A	S	A	■	F	A	L	■	R	A
8	V	A	R	İ	S	■	İ	■	A	R	■	İ	L	A	M
9	D	M	■	S	■	E	L	A	L	E	M	■	E	K	O
10	E	■	E	K	Ü	R	İ	■	A	N	■	A	K	■	Z
11	T	A	M	İ	M	■	K	A	S	K	E	T	■	B	■
12	■	S	■	L	İ	M	■	İ	K	■	L	■	B	A	L
13	K	İ	L	İ	T	■	A	Z	A	M	E	T	■	L	A
14	A	■	A	P	■	A	L	O	■	İ	M	A	R	E	T
15	L	A	M	■	A	S	A	N	A	■	E	V	İ	T	A
16	E	D	İ	P	■	İ	M	A	■	E					
17	V	A	N	İ	L	Y	A	■	F	R					
18	A	K	A	Y	■	E	N	D	A	M					
19	L	■	T	E	F	■	A	İ	D	A					
20	A	Y	■	S	E	L	■	K	O	N					

YARININ BÜYÜKLERİ

Gönderi adresi:
Sedef Cad. 2446 Ada, 1. Parsel, A Blok, Kat: 3,
Da: 16, Ataşehir, 34750 İstanbul
e-posta: butundunya@butundunya.com.tr

(e-posta ile göndereceğiniz fotografların 150 KB' den fazla olmamasına lütfen özen gösteriniz.)

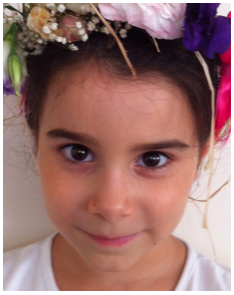

Nil Kanan, *Amsterdam*

Zeynep Ahsen Meşe, *Giresun*

Can Güder, *Ankara*

Miray ve Kumsal Cabaz

Defne Akpınar, *Sivas*

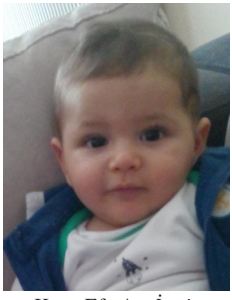

Kaan Efe Ay, *İzmir*

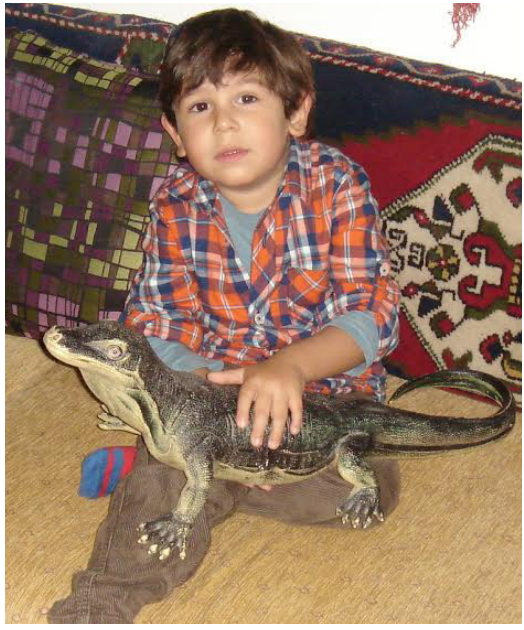

Umut Zinciroğlu, *Ankara*

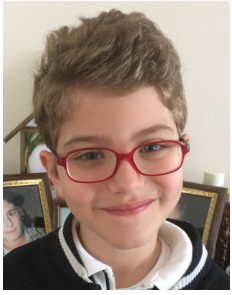

Bora Gündüz, *Ankara*

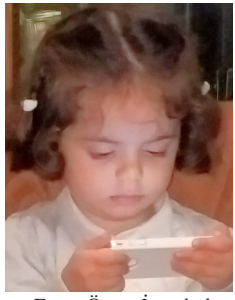

Esma Özay, *İstanbul*

Cem Güney, *Diyarbakır*

Yiğit Özcan, *Ankara*

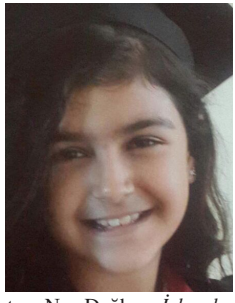

Fatma Naz Dağhan, *İskenderun*

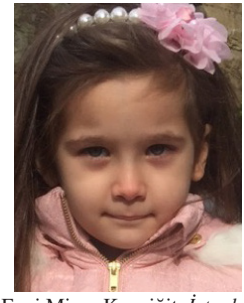

Ezgi Miray Koçyiğit, *İstanbul*

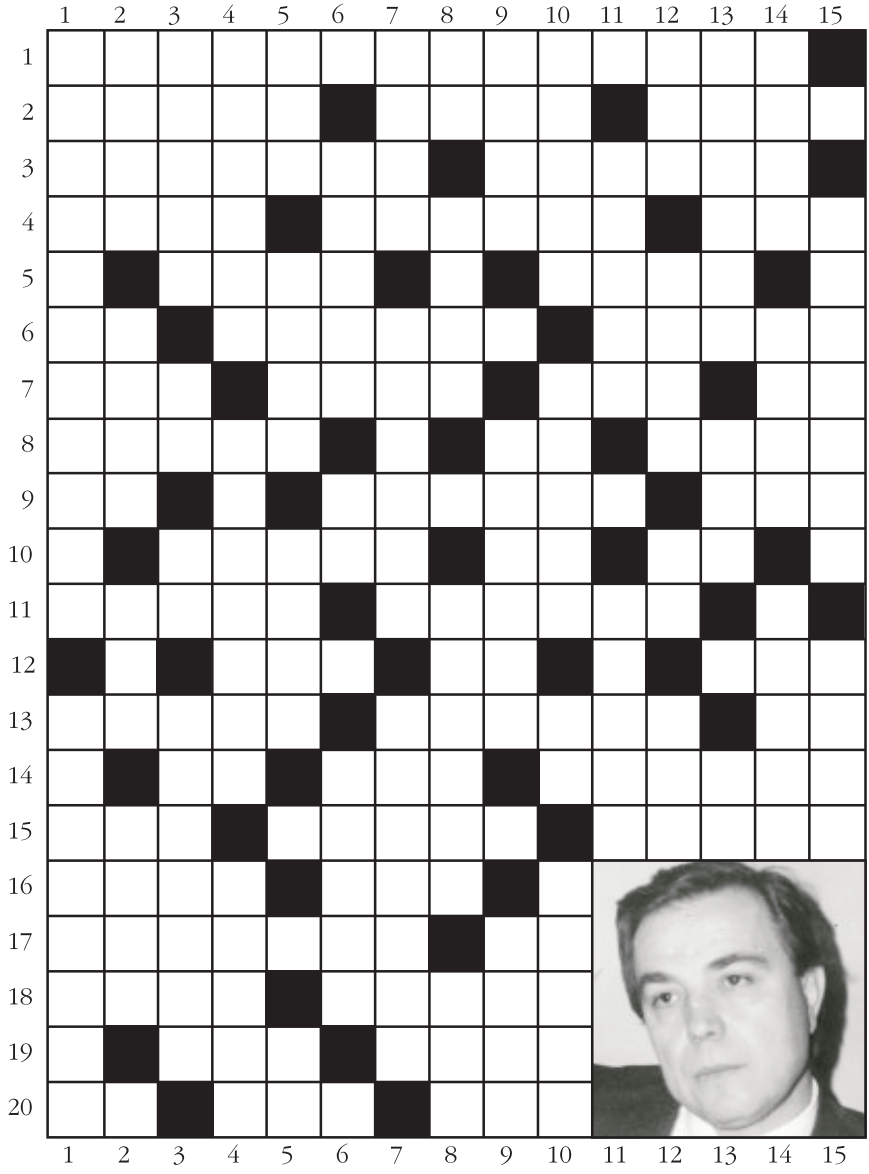

Bulmacanın çözümü 151. sayfadadır.

Bulmaca

Filiz Leloğlu Oskay

SOLDAN SAĞA: 1-'1921-1992 yılları arasında yaşamış olup 'Ankara Ekspresi', 'Kahveci Güzeli' adlı filmlerinden de tanıdığımız fotoğrafta görülen sinema yönetmenimiz. **2-**Çanakkale'nin bir ilçesi.- Bir tür deniz taşımacılığı.- Kur'an surelerini oluşturan kısımlardan her biri. **3-**İlgisiz , umursamaz.-Güney Amerika'da bulunan en uzun akarsu. **4-**Kimi dillerde ad ve eylem çekimlerinde iki nesneyi göstermek için kullanılan nicelik.- Parlaklık, göz alıcılık.-Oy. **5-**Avrupa- da bir başkent.- Portekiz'e özgü bir tatlı. **6-**Kalsiyumun simgesi.- Gemi demirinin zinciri.-Nitelik ve davranışlarıyla bir şeyi elde etmeye hak kazanmış olan. **7-**Tavır, davranış. Bir tür dişi koyun-Bakı.-Eski Mısır'da güneş tanrısı. **8-**Toplardamar genişlemesi ile oluşan bir hastalık-Güzel sanat.- Mahkeme kararı. **9-**Almanya'nın euro'ya geçmeden önceki para birimi.-Başkaları.-Ses yankısı. **10-**At yarışlarında aynı ahır için koşan atlara verilen ad.-Tarla sınırı.-Bir renk. **11-**Genelge, sirküler.- Genellikle erkeklerin giydiği, önü siperli başlık. **12-**Bir tür küçük limon.- Daha yüksek değerliği gösteren son ek.-Semih Kaplanoğlu'nun ödüllü bir filmi. **13-**Atların alnından alt çenesine uzanan beyazlık.-Ululuk, yücelik.- Bir nota. **14-**Bir haber ajansının simgesi.- Telefon sözü.-Yoksullara yiyecek dağıtan hayır kurumu. **15-**Mikroskop camı.- Yogada kullanılan bir oturma biçimi.-Eva Peron'un hayatının anlatıldığı 1996 yapımı film. **16-**'….. Cansever' (şairimiz)-Dolayısı ile anlatma. **17-**Salepgillerden, çiçekleri beyaz, kokulu bir bitki-Fransa'nın plaka işareti. **18-**Ayın en parlak hali.-Vücut, beden. **19-**Bir çalgı türü.-Giuseppe Verdi tarafından bestelenmiş bir opera eseri. **20-**Dünyanın uydusu.-Bir tür doğal felaket.- Bir dizgenin etkileşimini, koşulların nicel değerlerine göre belirleyebilmek için kurulan matematiksel düzenleme.

YUKARIDAN AŞAĞIYA: 1-'…… …… Anday' (2002 yılında yitirdiğimiz ve Garip akımının öncülerinden olan şair, roman ve makale yazarı olan edebiyatçımız.-Finlerin ulusal epik destanı. **2-**Nuri Bilge Ceylan'ın ödüllü filmi.-Cemal Süreya'nın bir şiiri.-İsyankar.-Adanılan şey. **3-**Anma, söyleme, sözünü etme.-Bir alan ölçüsü birimi.-Eski dilde ilaç.-Ahşap görünümlü bir tür yer döşemesi. **4-**Kökenlerinin benzer olmasına gerek olmaksızın, aynı görevi gören.-Çorum'un bir ilçesi.- Oynanmak için yazılmış eser, tiyatro eseri veya oyunu. **5-**Savaşta elde edilen mal.- Nokta ve çizgilerden oluşan bir alfabe kullanan telgraf dizgesi.- 'Ahmet ……' (edebiyatçımız).-Demirin simgesi. **6-**Uzaklaşma.-Rütbesiz asker.-'….. Nasıl Kurtulur' (Vasıf Öngören'in bir yapıtı).- **7-**Bir günün veya olayın arkasından gelen zaman.- Sıcaktan dolayı vücutta meydana gelen küçük pembe kabartılar.-Büyük balıkçı kayığı. **8-**Romanya'nın plaka işareti.- Boru içindeki bir akışkanın akışını durdurmaya veya serbest bırakmaya yarayan alet.-Kütahya'nın ilk çağlardaki adı.-Yatık durmayan. **9-**Yabani hayvanları avlamada kullanılan ucu sivri kazık.- ABD'nin bir eyaleti.- Kederli ezgilerle yazılmış Portekiz halk şarkısı. **10-**Hayali veya hakiki, kitap halinde yazılmış uzun hikaye.- Maydanozgillerden, salata ve salçalarda kullanılan bodur ve güzel kokulu bir bitki.-Bir nota.- Yiğit, kahraman, yürekli kimse. **11-**Bir pamuk türü.-Elekten geçirme. **12-**Doğu Karadeniz halkından olan.- İkinci derecede olan, ikincil.- Satrançta bir taş.- Hayvanlarda besili olma durumu. **13-**Antik Yunan tiyatrosunda Tanrıları havada göstermek için kullanılan askı aygıtı-Arnavutluk'un para birimi.- Endonezya'nın plaka işareti. **14-**Torunu olan kadın.-Asya'da bir ülke.- Bale yapan erkek sanatçı. **15-**Denizde balıkların veya küreklerin kımıldanışıyla oluşan parıltı-Dar ve kalınca tahta.

filizoskaybd@gmail.com

Mustafa Yıldız

ADAYLAR TURNUVASI YARIDA KESİLDİ

Kasım ayında yapılması planlanan Dünya Şampiyonluğu maçında Magnus Carlsen'in rakibini belirlemek amacıyla 15 Mart'ta Rusya'nın Yekaterinburg kentinde başlatılan Adaylar Turnuvası Corona salgını nedeniyle tamamlanamadı. Geçen yıl içindeki başarılarından dolayı FİDE tarafından seçilen 8 büyükustanın davetli olduğu turnuvaya 2019 Dünya Kupası birincisi Azeri GM Timur Recebov, sağlık koşullarını gerekçe göstererek katılmadı, onun yerine Fransız GM Maxime Vachier – Lagrave oynadı. Döner sistemle her rakiple iki oyun üzerinden düzenlenen turnuva 7. Turun sonunda, salgının yayılması gerekçesiyle ve sonuçlarının geçerliliğini koruması kararlaştırılarak kesildi. Bunun üzerine "Adaylar Turnuvasını Recebov kazandı!" esprisi yapıldı.

Anish Giri – Nepomniachtchi, 1.Tur

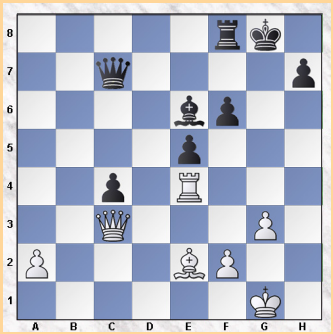

29. Fxc4 Şg7! Beyaz, fillerin değişimini umuyordu besbelli, şimdi fili açmazda kaldı. **30.Vb3 Kb8 31.Fxe6 Kxb3** (31.Va4 veya 31.Vd3 beyaz figürler beyaz karelerde olduğu için kalite kaybına yol açıyor. Beyazın oyunu kurtarabilmesi zor.) **32.Kg4+ Şf8 33.Fxb3 Vb1+ 34.Şg2 Vc6+ 35.Şg1 h5 36.Kg8+ Şe7 37.Kg7+ Şd6 38.Kh7 Vf3 39.Kh8 e4 40.Kd8+ Şe7 41.Fd1 Vc3 42.Kd5 h4! 43.gxh4 f5!** Siyah piyonlarını verip duruyor, neden acaba? **44.Kxf5 Ve1+ 45.Şg2 Vxd1** Vezir – Kale oyun sonlarında kale ile oynayanın beraberlik için umutlandığı bazı konumlar var. **46.Kg5 Va1 47.Kg4 Vb1** Önce savunma! **48.Kg3 Vxa2** Sonra piyon toplamak. **49.Kh3 Vd5 50.Şf1 Vd1+ 51.Şg2 Vg4+ 52.Kg3 Vh5 53.Ka3 Vd5** (h piyonu, pat olasılığına karşı sigorta.) **54.Şg1 Şg6 55.Kg3 Vd1+ 56.Şg2 Şf5 57.Kg5+ Şf4 58.Kg3 Vd5 59.Şg1 Vd2! 60.Şg2 Vd1 61.Ke3 Şf5 62.Kg3 Şf6 63.Kh3 Şg6 64.Kg3+ Şh5 65.Kh3 Vb1 66.Ke3 Şxh4 67.Kg3 Şh5 68.Kh3+ Şg4 69.Kg3 Şf4 70.Ke3 Vd1 71.Ke3 Şe5 72.Kg3 Şd4 73.Ke3 Vd3!!** Sur duvarı yıkıldı. Beyaz terk etti. **0-1**

Nepomniachtchi ve Wachier-Lagrave ilk 7 turu 4,5 puanla önde bitirdiler.

Maxime Wachier-Lagrave – Liren Ding, 2. Tur

Siyah, pasif filleri nedeniyle oyunu kaybedecek. **34.d6 Kxd6** (34.b7 belki daha hızlı sonuca giderdi.) **35.Kb1 Ad8** İlerlemiş piyona karşı yetersiz savunma. **36.b7! Fxb7 37.Fa5** (36…Axb7 37.Ka1 +-) Siyah terk etti. **1-0**

Ding, turnuvaya iyi başlayamadı.

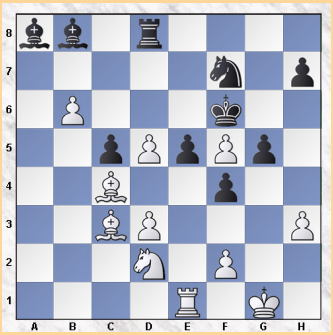

Fabiano Caruana - Alekseenko Kirill, 2. Tur

30.Axh5+ gxh5 Son atak, at fedasıyla başlıyor. **31.Ff5 Fe7 32.Fxg4 hxg4 33.Vxg4+ Fg5 34.Vh5** Siyah terk etti. Klas bir bitiriş. **1-0**

7 Turun sonunda Caruana 3,5 ve Krill 2,5 puan aldılar.

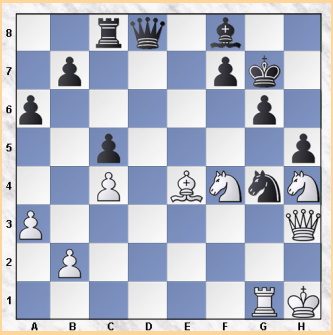

ÖĞRETİCİ BİR KONUM

Hamle sırasına bakılmaksızın berabere?

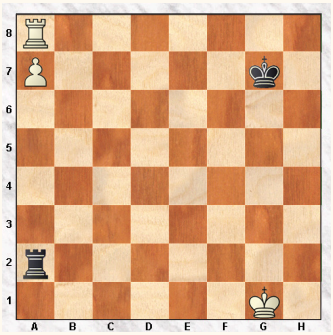

Ne zaman ki beyaz şah, a7 piyonunu savunmaya başlayacak, yani b6 veya b7'ye gelecek, siyah, kale ile dikeyden şah çeker. Siyah şah, f7'de ise Kh8 hamlesi göz ardı edilmemeli. Siyah şah, piyona yakın (en uzak c6 veya c7'de) ise kendini kurtarır. Örnekteki konumda g veya h dikeyine beyaz piyon ilave edilse dahi sonuç değişmez ancak ilave piyon f dikeyinde olursa beyaz kolay kazanır.

(Başarıya Giden Yol / Peyço Peev)

mustafayildizbd@gmail.com

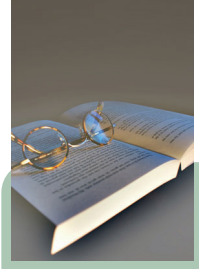

Şen Yazılar ve Söz Oyunları'ndan

İbrahim Alâeddin Gövsa

Büyüyenay Yayınları

Mizahı, hafiflik ve şaklabanlık sayanları ekşi yüzlü "ham ruhlu" kişiler olarak vasfediyor, Gövsa: "Mizah ince olduğu kadar hürmete şayan bir iştir. Çünkü tebessüm konuşmaktan üstündür. Elverir ki ölçülü ve edebî olsun(...) Tebessüm ruhu bütün çıplaklığıyla meydana koyduğu için mizah, mahiyetleri ve hakikatleri açıyor ve insanları en zayıf yerlerinden yakalıyor." Gövsa istiyor ki kaleminin kıvraklığı ve sihirli gücüyle kaleme aldığı mizahi hikâyeler bizleri tebessüm ettirsin ve kendimizle yüzleştirsin. Bize kendimizin ve etrafımızın künhünü, içyüzünü açsın, yakalandığımız yerlerde de zayıflıklarımızla karşılaşalım. Karşılaşalım ki yüzleşebilelim. Çünkü "Edebî mizah, ne sırıtkanlara, ne somurtkanlara değil, belki tebessümün kıymetini bilen iz'an erbabına hitap eder". Zekânın maharetini, anlayışın ve kavrama gücünün süratini ya da çevikliğini gösteren şeylerden biri espri yapma, latife, nükte ya da mizah olarak adlandırabileceğimiz sözlerin bir olay ya da durumdan hareketle ifade edilmesidir. Bazen mizahın bütün özelliklerini taşıyan kısa bir cümle uzun uzun anlatımların beceremeyeceği aydınlanışı ve kavrayışı bize sunar. Gövsa'nın (1926'da basılan) bu (iki) kitabı meydana getiren anlatıları, hikâyeleri ve denemeleri bunun güzel birer örneği. İlknur Kirenci'nin özverili çalışmasıyla tarihin raflarında unutulmaktan kurtarılan bir yapıt. Vefa ve ahde vefa sözcüğü en çok Büyüyenay yayınevi ve yönetmeni Mustafa Kirenci'ye yakışıyor.

Çayırova

Teknik Bahçıvanlık Okulu (1943-1985)

Rıdvan Şükür

Gece Kitaplığı

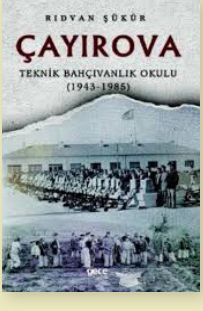

Cumhuriyet'in büyük atılımı kendi kendine yeten bir Türkiye'ydi. 4027 dönüm arazi üzerinde kurulan Çayırova Teknik Bahçıvan-

lık Okulu, tarım eğitiminde önemli görevleri yerine getiren, tarihi geçmişi ve birikimi ile ciddi bir eğitim kurumuydu. Geri kalmış köylümüzü kara sabandan kurtararak önce demir pulluğa, hemen arkasından traktör ve tarım makinalarına geçme sürecinde bu okul önemli görevler üstlendi. 1943'te başlayan eğitim serüveni 1985 yılında sona erdirildi. Her yıl 17 Nisan'da anımsanan Köy Enstitüleri gibi Cumhuriyet'in unutulmaz abidelerinden biri olan bu okulu, o dönemlerde okul arazisinde yapılan çalışmaları ve yaşananları her biri belge niteliğindeki fotoğraflarla anlatıyor bu yapıt. İklim değişimi, beklenmedik doğal afetler, salgın hastalıklar, küreselleşmenin olumsuz etkileri, tüketim çılgınlığı ve biyoterör tehdidi altında bugünlerde bütün dünyanın korku ve endişe içinde yaşadıkları, dünyayı hapishaneye çeviren Korona virüsü dehşetinden sonra insanlığın doğanın fabrika ayarlarına geri dönmesi gerekiyor. Okul arazisi içinde yapılan tarım çalışmaları ve eğitim faaliyetleri detaylı olarak; okuldan yıllar önce mezun olmuş öğrenciler ile yüz yüze görüşmelerle anlatılıyor. Tarihi geçmişi ve birikimi ile ciddi bir eğitim kurumu olan Çayırova Teknik Bahçıvanlık okulunda kutlanan Toprak bayramları ve Tarım okulları kongreleri de dillendiriliyor.

Kod Adı Çiçero

İkinci Dünya Savaşı'nın En İlginç Casusluk Vakası

Richard Wires

Say Yayınları

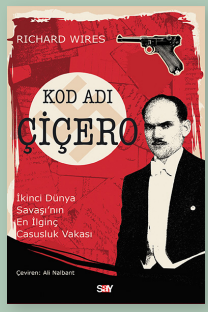

Yıl 1943; İkinci Dünya Savaşı'nın tüm tarafları için en şiddetli ve entrika dolu dönemi: Almanya'da Naziler soykırıma devam ediyor, İngiltere Ege açıklarında tehlikeli bir oyun oynuyor ve Türkiye iki tarafın baskılarına karşı tarafsız kalmaya çalışırken kendi savaşını veriyor. İşte böylesi karmaşık bir dönemde kimsenin tahmin edemeyeceği bir casus çalışmaya başlıyor: Arnavut asıllı bir Türk olan Elyasa (İlyas) Bazna, uşak olarak çalıştığı İngiliz büyükelçiliğindeki konumunu kullanarak elde ettiği belgeleri Almanlara satıyor. Ankara-Berlin arasında dört ay boyunca devam eden bu casusluk oyunu, sonunda Bazna'nın en derin kâbuslarında göremeyeceği kadar büyük bir hayal kırıklığıyla sonlanıyor. Kod Adı Çiçero İngilizlere duyduğu nefretle yola çıkan hırslı bir adamın, savaşın kaderini değiştiren bir casusa dönüşmesinin tarihi kanıtlara dayanan ilginç ve heyecanlı hikayesi.

Bir Fotograf Bin Sözcüğe Bedeldir

Gönderi: DEMET AKTAŞ, BURSA

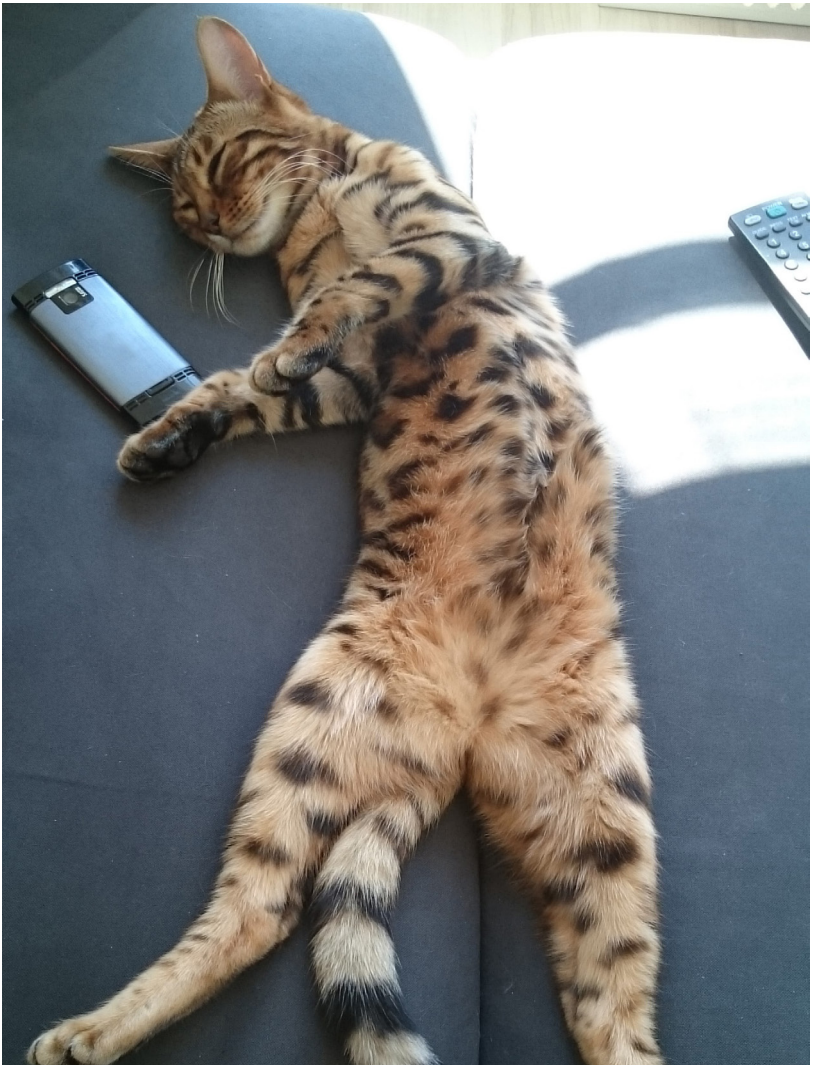

Abone Olun Bütün Dünya Kapınıza Gelsin

Bütün Dünya tüm okurlarına kaçırılmayacak bir fırsat sunuyor. Dergisine düzenli olarak ulaşmak isteyen okurlarımız yenilenen abonelik sistemimizle dergilerine daha kolay ulaşacak. Bir telefonunuz veya e-posta mesajınızla aboneliğinizi başlatın, bir yıl boyunca Bütün Dünya'nız her ay kapınıza gelsin.

Öğrencilere %50 İndirim

Öğrencilerimize yönelik %50 indirimli avantaj kampanyası yeni yılda da devam ediyor. Öğrencilerimiz öğrenci belgelerinin fotoğrafını ileterek bireysel aboneliklerini başlatabilir, %50 indirimli dergilerini bir yıl boyunca her ay düzenli olarak alabilirler.

Bütün Dünya Abone Servisi
Tel-WhatsApp: 0541 725 74 11
E-posta: abonebd@gmail.com

Bütün Dünya

TÜRK SANATÇILAR

BAHAR KOCAMAN

Resimlerindeki çocuksu renk coşkusu, mükemmel soyutlamalarıyla Matisse'ten; anıtsal biçim anlayışı, dinginlik ve olgun renk armonisiyle Mısır ve Rönesans sanatından etkilendi. Siyah, kızıl, kahverengi, beyaz, mavi, eflatun ve sarı baş renkleri oldu. Resim dili "Figüratif Soyutlama" anlayışıyla insanı, yaşamı sorgulamaya, kavramaya; geçmiş ve gelecekle iletişim kurmaya çalıştı. Ona göre: "Sanatta tekrara düşmek sanatçının yaratıcı yöntemi yok eden, üretimini kısıtlayan tehlikeli bir durumdur. İnsan, her durumdan etkiler almakta olan, dolayısıyla değişime ve yeniliğe açık bir varlıktır. Hele algılama yöntemi her zaman açık olan sanatçının bu değişimlerden etkilenmeyip, sanatına yansıtmaması mümkün değildir. Resimlerimde görülen sadelik, dinginlik ve bir yandan içsel dinamiklerin ortaya çıktığı dışavurumsal soyutlamalar, benim mizacımdaki ikilemin bir sonucu olarak tuval yüzeyinde vücut buluyor."

ISSN 1301-7608